

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: «ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ»

Η σεξεργασία στην Ελλάδα σήμερα υπό το πρίσμα της διαθεματικότητας

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μαρία Σκαλίδη

Αθήνα, 2025

Τριμελής Επιτροπή

Αλεξάνδρα Χαλκιά, Καθηγήτρια, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστημίου
(Επιβλέπουσα)

Ιορδάνης Ψημμένος, Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Ιωάννης Γκολφινόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειο
Πανεπιστήμιο

Copyright © Μαρία Σκαλίδη, 2025

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά την επιβλέπουσα μου κ. Χαλκιά για την αρωγή και καθοδήγηση της σε όλη την πορεία συγγραφής της παρούσας εργασίας, αλλά και για το σύνολο της εκπαιδευτικής διαδικασίας στο χειμερινό εξάμηνο του Β' έτους των μεταπτυχιακών μου σπουδών. Ευχαριστώ επίσης τα μέλη της Τριμελούς Επιτροπής, κ. Ψημμένο και κ. Γκολφινόπουλο, τόσο για την τιμή να γίνουν κοινωνοί αυτής της διαδικασίας όσο για αυτά που με δίδαξαν κατά την διάρκεια των σπουδών μου.

Ευχαριστώ επίσης την συμμετέχουσα στην έρευνα για την προθυμία της να συνομιλήσει μαζί μου και να ανοιχτεί, καθώς και για την άδειά της να αξιοποιηθεί το υλικό της έκθεσης φωτογραφίας «Ένα δικό της δωμάτιο», στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Τέλος, ευχαριστώ όλους τους δικούς μου ανθρώπους για την υποστήριξη, την ενθάρρυνση και την κατανόηση, και ιδιαίτερα την οικογένεια μου για την ψυχική και οικονομική της στήριξη καθόλη την διάρκεια των σπουδών μου.

Περιεχόμενα

Περίληψη	7
Εισαγωγή	9
Χάρτης της Εργασίας.....	12
Θεωρητικό Πλαίσιο	14
Κοινωνιολογικές Θεωρίες για την σεξεργασία.....	14
Σχολιασμός των θεωρητικών σχολών και παράθεση των νομοθετικών συστημάτων	17
Η έλευση του διαδικτύου	19
Βιβλιογραφική Επισκόπηση	21
Η έννοια της διαθεματικότητας	21
Νομοθεσία και έντυπα Μ.Μ.Ε.....	24
Βιώματα και Ακτιβισμός	31
Τα Πεδία Λόγου: Νόμος και Αντίσταση.	38
Ιστορική Αναδρομή της Ελληνικής Νομοθεσίας για την Σεξεργασία	38
Το Red Umbrella Athens	40
Μεθοδολογία και Σχεδιασμός της Έρευνας	43
Σχεδιασμός Έρευνας και Προκλήσεις Πρόσβασης στο Πεδίο	43
Σκοπός της έρευνας	44
Λόγος και Εξουσία.....	45
Ανάλυση Λόγου και Εικόνας.....	46
Η Ανάλυση Λόγου της Νομοθεσίας	48
Η Αναπαράσταση του χώρου.....	48
Αναπαράσταση των Σεξεργατριών	52
Αποκλεισμοί και Ιεράρχηση	55
Ανάλυση Λόγου Συνέντευξης.....	58
Αποκλεισμοί.....	58
Διαθεματικότητα	60
Στίγμα	62
Ανάλυση Έκθεσης Φωτογραφίας	64
Σώμα και Εργασία	65
Χώρος	67
Τρόποι Αντίστασης.....	70
Συμπεράσματα	74
Πηγές-Βιβλιογραφία	79

Παράρτημα.....	84
Νομοθεσία 2734/1999 - Εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 161Α.....	84
Οδηγός Συνέντευξης.....	90

Φωτογραφίες

Φωτογραφία 1. Κείμενο: Ένα δικό της δωμάτιο.....	64
Φωτογραφία 2. Αφίσα It's not a Whore House – it's a Whore Home.....	67
Φωτογραφία 3. Χριστούγεννα.....	69
Φωτογραφία 4. Φοράτε Μάσκα.....	70
Φωτογραφία 5. Νουαζέτα και Προφυλακτικά.....	71

Περίληψη

Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνηθεί η εμπειρία των σεξεργατριών και πως αυτή διαμορφώνεται μέσα από τα διαφορετικά κοινωνικά χαρακτηριστικά που φέρουν (όπως η εθνικότητα ή η κοινωνική τάξη) καθώς και από το συγκεκριμένο είδος σεξεργασίας που ασκούν (π.χ. «δρόμου» ή εσωτερικού χώρου), στην Αθήνα του σήμερα. Το ερώτημα αυτό επιχειρήθηκε να απαντηθεί μελετώντας με ανάλυση λόγου α) τον λόγο της νομοθεσίας, β) τον λόγο και την εικόνα του κέντρου ημέρας Red Umbrella Athens μέσα από το υλικό της έκθεσης φωτογραφίας «Ένα δικό της δωμάτιο» καθώς και της συνέντευξης με την συμμετέχουσα στην επιμέλεια της έκθεσης και εργαζόμενη στο κέντρο ημέρας.

Τα αποτελέσματα της έρευνας υποδεικνύουν ότι η νομοθεσία δημιουργεί διαφορετικές θεσιακότητες ανάμεσα στις σεξεργάτριες, καθώς ορίζει ως μοναδική νόμιμη άσκηση της σεξεργασίας αυτή εντός του οίκου ανοχής, αποκλείει από την νόμιμη άσκηση μερίδα πληθυσμού βάσει κάποιων χαρακτηριστικών τους και αναπαριστά τις σεξεργάτριες είτε ως φορείς ασθενειών, είτε ως εγκληματίες, είτε ως αντικείμενα. Αντίστοιχα, ο λόγος και εικόνα του Red Umbrella Athens αναπαριστά την σεξεργασία ως μία εργασία όμοια με κάθε άλλη, τους οίκους ανοχής με τρόπο οικείο, ενώ εντοπίζονται εντός του τρόποι αντίστασης των σεξεργατριών στον αποκλεισμό που υφίστανται. Τέλος και στα πλαίσια του λόγου αυτού, διακρίνονται ενδεχόμενοι αποκλεισμοί και ιεραρχήσεις.

Λέξεις Κλειδιά: σεξεργασία, ανάλυση λόγου, νομοθεσία, πορνεία.

Abstract

The aim of this research is to explore the experience of sex workers and how it is shaped by their different social characteristics (such as ethnicity or social class) as well as by the specific type of sex work they engage in (e.g. "street" or indoor), in today's Athens. This question was attempted to be answered by studying, through discourse analysis a) the discourse of national legislation, b) the discourse and image of the Red Umbrella Athens day center through the material of the photography exhibition "A Room of One's Own" as well as an interview with the curator and employee of the day center. The results of the study indicate that the legislation creates different positionalities among sex workers, as it defines prostitution within brothels as the only legal form of prostitution, excludes a portion of the population from legal practice based on certain characteristics, and represents sex workers as either carriers of disease, criminals, or objects. In contrast, the discourse and image of Red Umbrella Athens represents prostitution as a profession like any other, brothels in a familiar way, and identifies ways in which sex workers resist the exclusion they experience. Lastly, within the context of the last discourse, potential exclusions and hierarchies are distinguished.

Keywords: sex work, discourse analysis, legislation, prostitution.

Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική έχει ως αντικείμενό της την σεξεργασία στη σύγχρονη Ελλάδα. Ειδικότερα, επιδιώκει να συμβάλλει στην κατανόηση της αναπαράστασης των σεξεργατριών, καθώς και στο πώς αυτή διαφοροποιείται ανάλογα με τα διαφορετικά κοινωνικά χαρακτηριστικά που φέρουν (όπως η εθνικότητα ή η κοινωνική τάξη) και το συγκεκριμένο είδος σεξεργασίας που ασκούν (π.χ. «δρόμου» ή εσωτερικού χώρου).

Σημεία-κλειδιά για τον εντοπισμό των απαντήσεων αυτών κρίνεται ότι είναι αρχικά η νομοθεσία που αφορά στην ρύθμιση της σεξεργασίας στη χώρα μας, αφετέρου ο λόγος των ατόμων που ασχολούνται με την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των σεξεργατριών και την ενδυνάμωσή τους.

Ειδικότερα, η νομοθεσία που αφορά στην σεξεργασία στη χώρα μας υφίσταται ατέραιη και αμετάβλητη εδώ και είκοσι έξι έτη. Πρόκειται για την νομοθεσία 2734/1999, που αφορά στα «Εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα», η οποία ψηφίστηκε υπό την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ και συγκεκριμένα την δεύτερη κυβέρνηση του Κώστα Σημίτη. Ο σκοπός ήδη από στη συζήτηση του σχεδίου νόμου «Εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα», εντοπίζεται στα λόγια του Βουλευτή κ. Τσερτικίδη όπως καταγράφεται στα πρακτικά κατά την Συνεδρίαση της Βουλής, την 13/07/1999 και αποτελεί την *«προστασία του κοινωνικού συνόλου από τις δυσμενείς συνέπειες, όσον αφορά κυρίως τον τομέα της δημόσιας υγείας και αφ' ετέρου να κατοχυρώσει κάτω από αυστηρές προϋποθέσεις την άσκηση της δραστηριότητας από τα πρόσωπα που εκδίδονται με αμοιβή.»* (Hellenic Parliament - Πρακτικά -Συνεδριάσεις Ολομέλειας). Η πρόθεση φαίνεται σαφής, οι σεξεργάτριες και η ευημερία τους δεν εντοπίζονται πουθενά στον σκοπό του νομοθέτη, ενώ η δημόσια υγεία και ασφάλεια αποτελούν τα μοναδικά ζητούμενα. Η νομοθεσία αυτή, που ισχύει ουσιαστικά αμετάβλητη μέχρι και σήμερα, θα αναλυθεί στην παρούσα διπλωματική.

Επιπλέον, η πρόθεση της ανάπτυξης μίας ανάλυσης εξετάζοντας τη σκοπιά των ατόμων που ασχολούνται με την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των σεξεργατριών πήρε μορφή μέσω μίας συγκυρίας κατά τον χρόνο εκπόνησης της παρούσας. Τον Ιούνιο του 2025 εντόπισα μία ανακοίνωση του Red Umbrella Athens, Κέντρου Ενδυνάμωσης ατόμων που εργάζονται στο σεξ αναφορικά με την διενέργεια μίας έκθεσης φωτογραφίας με τον τίτλο «Ένα δικό της δωμάτιο», η οποία διεξήχθη από τις 9 έως και τις 15 Ιουνίου του 2025 στο χώρο του beaver, ενός καφέ-μπαρ με queer κουλτούρα στο Γκαζι, που λειτουργεί ως συνεταιρισμός γυναικών και κοινοτικός χώρος. Η έκθεση αυτή αποτέλεσε τον τρόπο πρόσβασης σε ένα πεδίο πολύ

επιφυλακτικό καθώς μετά από την παρουσία μου εκεί δόθηκε η ευκαιρία διενέργειας μίας συνέντευξης με μία εργαζόμενη του Κέντρου Ενδυνάμωσης Red Umbrella Athens και συμμετέχουσα στην επιμέλεια της έκθεσης, η οποία δεν ήταν σεξεργάτρια όμως ερχόταν συστηματικά σε επικοινωνία με σεξεργαζόμενα άτομα.

Η απόπειρα επικοινωνίας με σεξεργαζόμενα άτομα, παρά την προσπάθειά μας, δεν ευοδώθηκε, πιθανότατα εξαιτίας του έντονου στίγματος που περιβάλλει το χώρο. Το υλικό της συνέντευξης όμως κρίθηκε ιδιαιτέρως διαφωτιστικό μίας και η συνομιλήτρια, παρόλο που δεν έχει ασχοληθεί η ίδια με την σεξεργασία, στα πλαίσια της εργασίας της εντός του Red Umbrella Athens, συναναστρέφεται και συνομιλεί με περίπου 90 άτομα την εβδομάδα που ασχολούνται με την σεξεργασία, σε μία αναλογία περίπου 60 σεξεργάτριες και 30 υπηρεσίες.

Επιχειρούμε λοιπόν να απαντήσουμε το ερώτημα της έρευνας μελετώντας με ανάλυση λόγου α) τον λόγο της νομοθεσίας ιδίως διακρίνοντας πως η νομοθεσία δημιουργεί διαφορετικές θεσιακότητες και πως αναπαρίστανται οι σεξεργάτριες εντός της β) τον λόγο και την εικόνα του Red Umbrella Athens ιδίως διακρίνοντας πως αναπαριστώνται οι σεξεργάτριες στην έκθεση φωτογραφίας «Ένα δικό της δωμάτιο», αλλά και πως εντοπίζονται οι συνέπειες της νομοθεσίας στη ζωή των σεξεργατριών στα λόγια της συνομιλήτριάς μου.

Αφετηρία της προσέγγισης του παρόντος ζητήματος ήταν το έργο της Α. Χαλκιά «Το Άδαιο Λίκνο της Δημοκρατίας: Σεξ, Έκτρωση και Εθνικισμός στη Σύγχρονη Ελλάδα» στο οποίο η συγγραφέας ανιχνεύει την κοινωνική κατασκευή του έθνους, του σώματος, του φύλου και της σεξουαλικότητας στην Ελλάδα δια των λόγων, όπως αναπτύσσονται γύρω από το ζήτημα των εκτρώσεων. Μέσα από την έρευνά της αναδεικνύει ότι τα αφηγήματα που παράγουν την κατασκευή του δημογραφικού ζητήματος ως ένα εθνικό πρόβλημα που πλήττει την χώρα επιδρά με τέτοιον τρόπο στην διαμόρφωση των κοινωνικών υποκειμένων ώστε να επιφέρει υψηλό δείκτη εκτρώσεων. Πέρα από συνεντεύξεις με γυναίκες που έχουν υποβληθεί σε τουλάχιστον δύο εκτρώσεις, η Χαλκιά αξιοποιεί εκτενώς το πεδίο του δημοσιογραφικού λόγου της εποχής ώστε να εντοπίσει τους κρίσιμους λόγους που σχηματίζουν τα κοινωνικά υποκείμενα.

Στο ίδιο νήμα σκέψης και διερευνώντας διάφορα σημεία του δημοσίου λόγου, με τη μέθοδο της ανάλυσης λόγου, εστιάζοντας ιδίως στο λόγο της νομοθεσίας ο Ι. Γκολφινόπουλος ανέδειξε τις διαδικασίες σχηματισμού του καλούμενου μεταναστευτικού προβλήματος στην Ελλάδα καθώς και τις ιδιότητες που αποδίδονται στον παράνομο μετανάστη, στο έργο του «Κρατική εξουσία και λόγος: Η κοινωνική παραγωγή της μεταναστευτικής παρανομίας στην

Ελλάδα». Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι στα πλαίσια του δημόσιου λόγου εντοπίστηκαν δύο αφηγήματα που ακολουθούν τους παράνομους μετανάστες να λειτουργούν συμπληρωματικά: αφενός ο λόγος περί απειλής, δηλαδή η αναπαράσταση των μεταναστών ως υποκειμένων που απειλούν το έθνος και τα συμφέροντά του, αφετέρου ο λόγος περί θυματοποίησης με την αναπαράσταση των ατόμων αυτών ως υποκειμένων που χρήζουν ανθρωπιστικής βοήθειας.

Ως προς την βιβλιογραφική ανάπτυξη του ζητήματος της εργασίας στο σεξ, ήδη από τη δεκαετία του 1990 ο Ι. Ψημμένος, στα πλαίσια του έργου του «Μετανάστευση από τα Βαλκάνια: Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Αθήνα» σε έρευνα του σε πληθυσμό Αλβανών μεταναστών στην Αθήνα το διάστημα 1992-1993 αναδεικνύει το ζήτημα της εργασίας στο σεξ, καθώς και της παιδικής πορνείας των ανηλίκων Αλβανίδων που είχαν μόλις καταφθάσει στην Ελλάδα. Ειδικότερα, στο δείγμα της έρευνάς του υπήρχε ένας μεγάλος αριθμός Αλβανίδων (ν 30/500) που εξασκούσαν παράνομα επαγγέλματα συνδεδεμένα με την πορνεία, με περισσότερες από τις μισές Αλβανίδες να είναι ανήλικες, έως 14-15 χρόνων, ενώ υπήρχαν και αγόρια ηλικίας 8-10 χρόνων, που προσέφεραν υπηρεσίες σεξ σε ζευγάρια της τρίτης ηλικίας ή σε σκηνοθέτες ταινιών πορνό.

Από την έρευνά του διαπιστώθηκε ότι στις περισσότερες περιπτώσεις οι κοπέλες ήρθαν στην Ελλάδα πιστεύοντας ότι θα εργαστούν σε εποχικές αγροτικές εργασίες και στην συνέχεια βρέθηκαν σε μία εξαιρετικά δυσμενή και περιθωριοποιημένη θέση όπου εξαναγκάστηκαν να εισέλθουν στην εργασία του σεξ χωρίς την θέλησή τους, δεχόμενες ψυχολογικές πιέσεις, εγκλεισμό σε χώρους δίχως τροφή μέχρι να πειστούν ή και σωματική βία, χωρίς να έχουν κανένα νομιμοποιητικό έγγραφο ώστε να επιστρέψουν στην πατρίδα τους παράλληλα γνωρίζοντας ότι η οικογένειά τους δεν θα αποδεχόταν επ' ουδενί την εμπλοκή τους στην πορνεία. Διαπιστώθηκε επίσης ότι η αξία τους στην πορνεία σχετιζόταν με την ανηλικότητά τους, ότι υπήρχε σύνδεση με εξάρτηση από ναρκωτικές ουσίες, ενώ η διάσταση της εθνικής του προέλευσης και της οικονομικής του αδυναμίας τις έθετε σε ακόμη δυσμενέστερη και περιθωριοποιημένη θέση. Εντοπίζονται λοιπόν σε μία συνθήκη αποκλεισμού από την υπόλοιπη κοινωνία και δίχως καμία δυνατή διέξοδο.

Σε έτερο επιστημονικό του κείμενο ο Ψημμένος επισημαίνει ότι η σεξουαλική εκμετάλλευση συνδέεται άμεσα με μια φυλετικοποιημένη και έμφυλη ιεράρχηση των μεταναστριών, όπου οι Αλβανές γυναίκες κατασκευάζονται κοινωνικά ως «φθηνές», «βρώμικες» και υποτακτικές, σε αντίθεση με γυναίκες από άλλες χώρες (όπως η Πολωνία ή η

Ρωσία), οι οποίες αποδίδονται ως «ποιοτικότερες» και ακριβότερες (2000, σ. 95-96). Η κατηγοριοποίηση αυτή αναπαράγεται τόσο στον λόγο της αγοράς όσο και στις διαφημιστικές πρακτικές. Μέσα από βιωματικές αφηγήσεις, αναδεικνύεται πως η εργασία στη σεξουαλική βιομηχανία λειτουργεί ως διαδικασία αντικειμενοποίησης, εντός της οποίας το άτομο βιώνει τον εαυτό του ως αποκομμένο από τον χώρο, τον χρόνο και τις προσωπικές του επιθυμίες.

Τα έργα αυτά αποτέλεσαν την αφετηρία προσέγγισης του υπό εξέταση ζητήματος. Ας ξεναγηθούμε τώρα στον τρόπο ανάπτυξης της παρούσας διπλωματικής.

Χάρτης της Εργασίας

Αρχικά, στο κεφάλαιο του Θεωρητικού Πλαισίου παρουσιάζονται οι βασικές κοινωνιολογικές θεωρίες και τα νομοθετικά συστήματα που ισχύουν αναφορικά με την σεξεργασία, ενώ γίνεται μία νύξη σχετικά με την μεταβολή της συνθήκης της σεξεργασίας που έχει προκληθεί εξαιτίας της επέλευσης του διαδικτύου. Έπειτα, στο κεφάλαιο της βιβλιογραφικής επισκόπησης εισάγεται ο ορισμός της έννοιας της διαθεματικότητας και παρουσιάζονται ερευνητικές εργασίες που αφορούν στην θεματική της παρούσας και ειδικότερα στην ανάλυση λόγου νομοθεσίας και έντυπου δημοσιογραφικού λόγου σχετικά με τις σεξεργάτριες, αλλά και σε έρευνες που αφορούν στην διερεύνηση των διαφορετικών θεσιακοτήτων των σεξεργατριών και στην δράση που αναπτύσσουν ακτιβιστικές ή Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις υπεράσπισης των δικαιωμάτων των σεξεργατριών.

Στην συνέχεια, παρουσιάζεται η ιστορική αναδρομή της νομοθεσίας που αφορά στην σεξεργασία στην Ελλάδα και το χρονικό δημιουργίας και οι βασικές θέσεις του Κέντρου Ενδυνάμωσης Ατόμων που Εργάζονται στο Σεξ Red Umbrella Athens.

Στο επόμενο κεφάλαιο, περιγράφεται η θεωρητική προσέγγιση και η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, καθώς και το υλικό που μελετήθηκε. Αναλυτικότερα, η εργασία μας χρησιμοποιεί την ποιοτική μέθοδο της ανάλυσης λόγου, την οποία εφαρμόζουμε στον λόγο της Νομοθεσίας 2734/1999 για τα «Εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα», καθώς και στην Έκθεση Φωτογραφίας με τον τίτλο «Ένα δικό της δωμάτιο», διοργάνωση του Red Umbrella Athens, Κέντρου Ενδυνάμωσης ατόμων που εργάζονται στο σεξ, και την ημιδομημένη συνέντευξη που λάβαμε από την Καίτη, εργαζόμενη στο Red Umbrella και συμμετέχουσα στην διοργάνωση της έκθεσης φωτογραφίας. Η θεωρητική οπτική βάσει της οποίας γίνεται η ανάλυση του υλικού αντλεί από την υπάρχουσα κοινωνιολογική έρευνα του θέματος και από πτυχές της φεμινιστικής θεωρίας, μεταδομιστική και μη.

Έπειτα, τα αποτελέσματα της έρευνας αναπτύσσονται σε τρεις ενότητες, η πρώτη αφορά στην ανάλυση του λόγου της νομοθεσίας, η δεύτερη στην ανάλυση των κρίσιμων σημείων της ημιδομημένης συνέντευξης και τέλος η τρίτη ενότητα στην ανάλυση της έκθεσης φωτογραφίας σε συνδυασμό με αποσπάσματα της συνέντευξης που αφορούν σε όσα θίγονται στην έκθεση.

Τέλος, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της παρούσης που εστιάζουν αρχικά κυρίως αφηγήματα που εντοπίζονται στις αναπαραστάσεις του κυρίαρχου λόγου της νομοθεσίας και του αντί-λόγου του Red Umbrella Athens, καθώς και στην δημιουργία διαφορετικών θεσιακοτήτων μεταξύ των σεξεργατριών αρχικά με την δημιουργία μίας πρώτης ιεραρχίας μεταξύ σεξεργατριών και λοιπών γυναικών, αλλά και μία περαιτέρω ιεράρχηση μεταξύ λιγότερο και περισσότερο προνομιούχων σεξεργατριών.

Θεωρητικό Πλαίσιο

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται οι βασικές θεωρητικές σχολές που έχουν αναπτυχθεί αναφορικά με το ζήτημα της σεξεργασίας καθώς τα είδη νομοθετικών συστημάτων που ρυθμίζουν την σεξεργασία/πορνεία ανά τον κόσμο. Στην παρούσα εργασία θα προτιμάται η χρήση του όρου σεξεργασία προς αποφυγή διαιώνισης του στίγματος που έχει υποστεί η συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα. Η ανάπτυξη των κοινωνιολογικών θεωρήσεων βασίζεται κατά κύριο λόγο στο άρθρο *A Heated Debate: Theoretical Perspectives of Sexual Exploitation* της Gerassi καθώς και στο άρθρο *Sociology of Sex Work* του Weitzer, στα οποία χαρτογραφείται η «θερμή» θεωρητική αντιπαράθεση γύρω από τη σεξεργασία και τα νομοθετικά συστήματα που την πλαισιώνουν.

Κοινωνιολογικές Θεωρίες για την σεξεργασία

Αρχικά, μπορεί να λεχθεί ότι στο πλαίσιο των φεμινιστικών θεωριών σχηματίζεται μία διαχωριστική γραμμή μεταξύ δύο στρατοπέδων, ένα δίπολο, καθώς μοιάζει η κάθε πλευρά-θεωρία να αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα και την ίδια τη φύση της εργασίας των ατόμων στο σεξ με έναν εκ διαμέτρου αντίθετα τρόπο. Κατά τον Weitzer (2009) το δίπολο αυτό παρουσιάζεται ως παράδειγμα «καταπίεσης» ή παράδειγμα «ενδυνάμωσης».

Στην πρώτη ομάδα θεωριών εντοπίζουμε κυρίως τις φωνές του ριζοσπαστικού και του μαρξιστικού φεμινισμού. Στα πλαίσια του ριζοσπαστικού φεμινισμού υποστηρίζεται η θεωρία της καταπίεσης που αντιλαμβάνεται την πορνεία ως την πεμπτουσία της πατριαρχίας. Υποστηρίζει μάλιστα ότι «η εκμετάλλευση, η υποταγή και η βία κατά των γυναικών είναι συνυφασμένες και αναπόσπαστες από τη σεξουαλική εργασία, υπερβαίνοντας την ιστορική περίοδο, το εθνικό πλαίσιο και το είδος του σεξουαλικού εμπορίου». (Weitzer, 2009 σ.214). Σαφώς στο πλαίσιο της ερμηνείας του φαινομένου της σεξεργασίας υπό αυτό το πρίσμα υπάρχει έντονα το στοιχείο της ιεραρχίας του φύλου και της καταπίεσης που υφίστανται οι γυναίκες στο σύνολο του κοινωνικού τους ρόλου, ως θηλυκότητες μέσα σε πατριαρχικά δομημένες κοινωνίες. Στο πλαίσιο αυτό, η ριζοσπαστική φεμινιστική προσέγγιση αντιμετωπίζει την πορνεία και τη σεξουαλική εργασία ως εγγενώς καταναγκαστικές πρακτικές, ανεξαρτήτως συνθηκών συναίνεσης, υποστηρίζοντας ότι η «επιλογή» των γυναικών διαμορφώνεται μέσα σε συνθήκες δομικής ανισότητας, φτώχειας και έμφυλης βίας (Gerassi, 2015, σ. 81)

Ειδικότερα, η Dowrkin (1993, σ. 3) αναφερόμενη στην πορνεία διατυπώνει τη θέση της ότι δεν υπάρχει τίποτα πιο βίαιο από εκείνη, ακόμα κι αν δεν συνοδεύεται από καμία άλλη πράξη βίας, «η πορνεία από μόνη της είναι η κακοποίηση του σώματος μίας γυναίκας», ενώ ως αίτια που εξωθούν τις γυναίκες στην πορνεία αναφέρει την αστεγία, την ενδοικογενειακή σεξουαλική κακοποίηση και την οικονομική ανέχεια. Η πορνεία συνεπώς κατά την Dowrkin είναι η απόλυτη ανδρική κυριαρχία επί του γυναικείου σώματος, ο εκμηδενισμός της προσωπικότητας και της ταυτότητας μίας γυναίκας, η απόλυτη βία που μπορεί να δεχθεί ως η κατώτερη στην κοινωνική διαστρωμάτωση.

Στα πλαίσια της μαρξιστικής προσέγγισης η πορνεία/σεξεργασία γίνεται αντιληπτή ως μια μορφή βίας κατά των γυναικών, ενώ υποστηρίζεται ότι η καταπίεση των γυναικών οφείλεται στην οικονομική εξάρτησή τους από τους άνδρες καθώς και ότι ο καπιταλισμός εξακολουθεί να είναι ο κυρίαρχος καταπιεστής των γυναικών (Gerassi, 2015, σ.82). Η έννοια λοιπόν της καταπίεσης ερμηνεύεται υπό το μαρξικό πρίσμα της εκμετάλλευσης του εργάτη από τους έχοντες το κεφάλαιο και τα μέσα παραγωγής. Κυρίαρχη είναι η ιδέα της εκμετάλλευσης των γυναικών ως λιγότερο προνομιούχων ταξικά, χωρίς να παρεισφρέει το έμφυλο κριτήριο. Οι εργαζόμενες εξωθούνται στην πορνεία εξαιτίας οικονομικών λόγων, όπως εξωθούνται και σε άλλες μορφές επισφαλούς απασχόλησης. Η θέση αυτή βρίσκει λογικό έρεισμα καθώς, η ταξική διάσταση των επαγγελματικών μας επιλογών είναι εμφανής σε πλήθος κλάδων και δομών εργασίας, ενώ επιπλέον το κύρος που αυτά φέρουν είναι κοινωνικά επικαθορισμένο, καθώς «η σταδιοδρομία ζωής του ατόμου επηρεάζεται σε πολύ σημαντικό βαθμό από το σύμπλεγμα ταξικών, οικογενειακών και εκπαιδευτικών δομικών παραγόντων» (Watson, 2006, σ.141), δεν καταφέρνει όμως να αναδείξει και να αντιληφθεί τις ιδιαιτερότητες της σεξεργασίας ως εργασίας τελούμενης σχεδόν αποκλειστικά από θηλυκότητες σε ένα καπιταλιστικό και συνάμα πατριαρχικό σύστημα.

Οι δύο αυτές αναφερθείσες προσεγγίσεις συγκλίνουν στο γεγονός ότι αντιλαμβάνονται την γυναίκα που εργάζεται στο σεξ ως ένα υποκείμενο που δεν έχει καμία δυνατότητα να επιλέξει ή όχι την εμπλοκή του στην πορνεία και ενδεχομένως αποτυγχάνουν να εξετάσουν την προσωπική βούληση της εργαζόμενης και την πιθανότητα η σεξεργασία να αποτελεί συνειδητή επιλογή της.

Η οπτική της φεμινιστικής θεωρίας που εντάσσεται στο «παράδειγμα της απελευθέρωσης» υποστηρίζει ότι η εργασία μίας γυναίκας στην ευρύτερη βιομηχανία του σεξ δεν αποτελεί μορφή καταπίεσης της, αλλά αντιθέτως μορφή ελεύθερης έκφρασης της. Δεν

λαμβάνει υπόψη ούτε το κοινωνικό-ταξικό πλαίσιο προέλευσης της εργαζόμενης στο σεξ, αλλά ούτε και το αν υπάρχουν για εκείνη άλλες προοπτικές επαγγελματικής αποκατάστασης πέρα από τη σεξεργασία. Οι προσεγγίσεις αυτές αμφισβητούν τη γενικευμένη ταύτιση της σεξουαλικής εργασίας με τη θυματοποίηση και αναδεικνύουν τη σημασία της υποκειμενικής εμπειρίας, της συναίνεσης και της εργασιακής αναγνώρισης. (Gerassi, 2015, σ.83)

Επιπλέον, η θεωρία αυτή όπως αναπτύσσει ο Weitzer (2009, σ.215) «επικεντρώνεται στους τρόπους με τους οποίους το σεξουαλικό εμπόριο χαρακτηρίζεται ως εργασία, περιλαμβάνει ανθρώπινη διάδραση και μπορεί να είναι δυνητικά ενδυναμωτικό για τους εργαζόμενους» καθώς και στο γεγονός ότι η σεξεργασία μπορεί να βελτιώσει την κοινωνικοοικονομική κατάσταση ενός ατόμου. Η φιλελεύθερη αυτή προσέγγιση της φεμινιστικής θεωρίας παρότι συμβάλλει στην άμβλυνση του στίγματος που βιώνουν οι εργαζόμενες στο σεξ, προκρίνοντας την αποδοχή της σεξεργασίας ως μία ακόμη μορφής εργασίας και την επιδίωξη καλύτερων εργασιακών συνθηκών στον τομέα αυτό, παρουσιάζει κάποιες ελλείψεις. Μοιάζει σαν να εξετάζει το ζήτημα σε κενό, παραβλέποντας ότι οι εργαζόμενες στο σεξ πολλές φορές δεν έχουν την πολυτέλεια να επιλέξουν συνειδητά την εργασία τους, τόσο κατά τον χρόνο της εισόδου τους σε αυτήν, όσο και σε μεταγενέστερο χρόνο όταν πιθανόν επιθυμούν να απεμπλακούν από εκείνη.

Στο άρθρο της Gerassi « A Heated Debate: Theoretical Perspectives of Sexual Exploitation» αναπτύσσονται δύο επιπλέον θεωρητικές προσεγγίσεις για την κατανόηση της γυναικείας καταπίεσης και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης: η διαθεματική προσέγγιση και η πολιτική οικονομική προοπτική. Η πρώτη, που θα αναλυθεί περαιτέρω σε επόμενο μέρος της παρούσας, υποστηρίζει ότι οι εμπειρίες των γυναικών δεν μπορούν να αναλυθούν αποκλειστικά μέσα από τον άξονα του φύλου, αλλά συγκροτούνται στη διασταύρωση πολλαπλών κοινωνικών ταυτοτήτων, όπως η φυλή, η τάξη, ο σεξουαλικός προσανατολισμός και άλλες μορφές κοινωνικής θέσης. Η διαθεματική ανάλυση εφαρμόστηκε αρχικά στο πεδίο της ενδοοικογενειακής βίας, αναδεικνύοντας ότι δεν υπάρχουν «καθολικές» εμπειρίες θυματοποίησης, και ότι η πολλαπλή καταπίεση έχει συγκεκριμένες υλικές και κοινωνικές συνέπειες. (Gerassi, 2015, σ. 84). Παρά τη θεωρητική της συμβολή, η διαθεματικότητα έχει δεχθεί κριτική για την έλλειψη σαφούς μεθοδολογίας, για περιορισμένη εμπειρική εφαρμογή καθώς και για τον κίνδυνο δημιουργίας νέων ιεραρχήσεων μεταξύ των ίδιων των γυναικών.

Η πολιτική οικονομική προοπτική, από την άλλη πλευρά, εστιάζει στις δομικές σχέσεις μεταξύ κράτους, οικονομίας και κοινωνικής ανισότητας, υποστηρίζοντας ότι η βία και η

σεξουαλική εκμετάλλευση των γυναικών δεν αποτελούν ατομικές παρεκκλίσεις, αλλά συνέπειες συγκεκριμένων πολιτικών και οικονομικών επιλογών. Η αποδυνάμωση του κράτους πρόνοιας, η φτώχεια και η άνιση κατανομή πόρων αυξάνουν την οικονομική εξάρτηση των γυναικών και περιορίζουν τις δυνατότητες επιβίωσής τους, ωθώντας τες έτσι σε μορφές σεξουαλικής εργασίας. Η προσέγγιση αυτή μετατοπίζει τον αναλυτικό φακό από την ατομική «επιλογή» στη δομική ανισότητα, αναδεικνύοντας τον ρόλο της φτώχειας, της στεγαστικής αστάθειας και της έλλειψης κοινωνικού και πολιτισμικού κεφαλαίου. Ωστόσο, η πολιτική οικονομική προοπτική έχει επικριθεί για τον περιορισμό ή την πλήρη άρνηση της γυναικείας βούλησης, καθώς τείνει να ερμηνεύει τη σεξουαλική εργασία αποκλειστικά ως αποτέλεσμα οικονομικού καταναγκασμού.

Σχολιασμός των θεωρητικών σχολών και παράθεση των νομοθετικών συστημάτων

Ως ένα συνολικό συμπέρασμα επί των θεωριών, παρατηρείται ότι παρά την αυξανόμενη κατά τις τελευταίες δεκαετίες ενασχόληση κοινωνικών επιστημόνων με το ζήτημα της σεξεργασίας, οι θεωρητικές θέσεις που έχουν αναπτυχθεί μοιάζουν μονομερείς και ασύνδετες μεταξύ τους. Επίσης, διαφαίνεται μία σημαντική δυσκολία στο να καταλήξουμε σε ένα εννοιολογικό πλαίσιο περί του τι εστί σεξεργασία.

Ο Weitzer (2009) ασκεί συστηματική κριτική στις κυρίαρχες, μονοδιάστατες προσεγγίσεις της σεξεργασίας, οι οποίες τείνουν να την αντιμετωπίζουν είτε ως εγγενώς εκμεταλλευτική και βίαιη πρακτική είτε, στον αντίποδα, ως ομοιογενή μορφή εργασίας που παράγει ενδυνάμωση. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι μεγάλο μέρος της προηγούμενης βιβλιογραφίας χαρακτηρίζεται από θεωρητικές προκαταλήψεις, μεθοδολογικές αδυναμίες και γενικεύσεις που βασίζονται σε επιλεγμένα και ακραία δείγματα, ιδίως από τον χώρο της σεξεργασίας του πεζοδρομίου. Αυτή η εστίαση οδηγεί σε αφηγήσεις, που αγνοούν τις σημαντικές διαφοροποιήσεις στο εσωτερικό της βιομηχανίας του σεξ. Όπως επισημαίνει ο Weitzer (2009, σ. 222) ορισμένες εμπειρίες επικρατούν συνολικά στην σεξεργασία (αντιμετώπιση του στίγματος, διαχείριση της συμπεριφοράς των πελατών, αποφυγή κινδύνων), όμως η βιβλιογραφία δείχνει ότι άλλες εμπειρίες σχετίζονται με το είδος της σεξεργασίας που ασκείται και ποικίλλουν σε μεγάλο βαθμό.

Έτσι, αντί των διχοτομικών σχημάτων, ο Weitzer (2009, σ.215) εισάγει το «πολυπαραγοντικό μοντέλο» (polymorphous model), το οποίο προτείνει μια αναλυτική προσέγγιση βασισμένη στη μεταβλητότητα των εμπειριών της σεξεργασίας. Σύμφωνα με το

μοντέλο αυτό, οι συνθήκες εργασίας, οι σχέσεις εξουσίας, τα επίπεδα αυτονομίας και θυματοποίησης δεν είναι εγγενή χαρακτηριστικά της σεξεργασίας, αλλά διαμορφώνονται από ένα σύνολο παραγόντων, όπως ο χώρος άσκησης (δρόμος ή κλειστοί χώροι), το φύλο και η ταυτότητα φύλου των εργαζομένων, η μορφή οργάνωσης της εργασίας και το εκάστοτε νομικό καθεστώς.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται από τον συγγραφέα στη σύγκριση μεταξύ σεξεργασίας δρόμου και σεξεργασίας σε εσωτερικούς χώρους. Ο Weitzer παρουσιάζει ερευνητικά δεδομένα που καταδεικνύουν υψηλότερα ποσοστά βίας, καταναγκασμού και ανασφάλειας στα πλαίσια άσκησης της σεξεργασίας στον δρόμο, σε αντιδιαστολή με τις συνθήκες που επικρατούν σε πορνεία, κέντρα μασάζ και λοιπούς εσωτερικούς χώρους άσκησης, όπου υφίστανται μηχανισμοί ελέγχου, συλλογικής προστασίας και μείωσης του κινδύνου. Αυτές οι διαφοροποιήσεις δεν ερμηνεύονται ως απόδειξη «φυσικής» επικινδυνότητας της σεξεργασίας, αλλά ως αποτέλεσμα των πλαισίων εντός των οποίων ασκείται.

Τέλος, ο συγγραφέας εισάγει τη σημασία του φύλου και της σεξουαλικότητας στην ανάλυση της σεξεργασίας, υποστηρίζοντας ότι οι εμπειρίες ανδρών και trans εργαζομένων συχνά διαφοροποιούνται σημαντικά από εκείνες των γυναικών, τόσο ως προς τη θυματοποίηση όσο και ως προς τον βαθμό ελέγχου επί των όρων εργασίας. Η επισήμανση αυτή λειτουργεί ως κριτική στις φεμινιστικές προσεγγίσεις που καθολικεύουν την εμπειρία των γυναικών εργαζομένων και υπογραμμίζει την ανάγκη διαθεματικής και συγκριτικής ανάλυσης στο πεδίο.

Ο Weitzer (2009, σ. 229) στον παραπάνω σχολιασμό του υπογραμμίζει ότι πολλές από τις παθογένειες που συχνά συνδέονται με την πορνεία μπορούν να αποδοθούν στο απαγορευμένο καθεστώς της. Συνεπώς κρίνεται χρήσιμο να περιηγηθούμε σύντομα στα τέσσερα νομοθετικά μοντέλα που υπάρχουν ώστε να αντιληφθούμε τις πιθανές συνέπειες που έχει η εφαρμογή τους για την ζωή και την καθημερινότητα των εργαζόμενων στο σεξ.

Αρχικά, φαίνεται η πολλαπλότητα των κοινωνιολογικών θεωρήσεων που επικρατούν να οδηγεί σε μία ανάλογη πολυφωνία στην διαμόρφωση των νομοθετικών συστημάτων, καθώς κάθε νομικό σύστημα ενσωματώνει συγκεκριμένες θεωρητικές και ιδεολογικές παραδοχές. Το απαγορευτικό μοντέλο της ποινικοποίησης της σεξεργασίας αντιμετωπίζει αυτήν ως μία ποινικά κολάσιμη πράξη, στοχοποιώντας συνήθως τα ίδια τα άτομα που εργάζονται στο σεξ. Το «σκανδιναβικό» μοντέλο, ποινικοποιεί μόνο τη ζήτηση (πελάτες, τρίτους) και όχι τα άτομα

που προσφέρουν σεξουαλικές υπηρεσίες. Το μοντέλο αυτό στοχεύει στην αντιμετώπιση των ανισοτήτων που οδηγούν και κρατούν τα άτομα στην πορνεία, εξαλείφοντας παράλληλα τη ζήτηση (αγορά) μέσω της ποινικής δίωξης των αγοραστών/πελατών και των μαστροπών. (Watson, 2022, σ.4) Επιπλέον, συνηγορεί στην κοινωνική υποστήριξη για όσα άτομα επιθυμούν να εγκαταλείψουν την πορνεία, παρέχοντας υλικούς πόρους, εκπαίδευση και εν γένει κοινωνικές παροχές για τον σκοπό αυτό.

Έπειτα, η νομιμοποίηση της σεξεργασίας είναι ένα μοντέλο σύμφωνα με το οποίο ορισμένες μόνο μορφές σεξεργασίας, επιτρέπονται και ρυθμίζονται από το κράτος, ενώ τέλος η πλήρης αποποινικοποίηση στοχεύει να καταργήσει όλους τους νόμους που αφορούν την πορνεία (ιδιαίτερα τους ποινικούς νόμους) και να υιοθετήσει μια προσέγγιση «ελεύθερης αγοράς». Αυτό που διαφοροποιεί τη νομιμοποίηση από την πλήρη αποποινικοποίηση, είναι ότι η πρώτη απαιτεί την τήρηση ορισμένων προϋποθέσεων για την επέλευση της νομιμότητας (Watson, 2022, σ.3), όμως συχνά τα όρια ανάμεσα στις τελευταίες κατηγορίες είναι θολά.

Συνολικά, φαίνεται ότι τα νομικά συστήματα δεν είναι ιδεολογικά ουδέτερα και ορίζουν με εξαιρετικά επιδραστικό τρόπο την πραγματικότητα των εργαζόμενων στο σεξ, ενώ ταυτόχρονα αναπαράγουν κυρίαρχες πεποιθήσεις γύρω από τη σεξεργασία. Όπως θα αναλυθεί σε σχετικό κεφάλαιο της παρούσας, στη χώρα μας επικρατεί ένα μοντέλο νομιμοποίησης όμως με εξαιρετικά αυστηρές προϋποθέσεις νομιμότητας, που συχνά εμφανίζεται αδύνατο να τηρηθούν.

Η έλευση του διαδικτύου

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το ζήτημα της «μεταμόρφωσης» του πεδίου της σεξεργασίας μετά την έλευση και επικράτηση του διαδικτύου, ιδίως μάλιστα μετά την επίδραση που φάνηκε να έχει κατά την περίοδο της πανδημίας του covid-19. Η Jones (2015) εξετάζει τη σεξεργασία στην ψηφιακή εποχή, εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο το Διαδίκτυο έχει αναδιαμορφώσει τις μορφές, τις συνθήκες και τις εμπειρίες αυτής. Η συγγραφέας αναγνωρίζει ότι η πρόσφατη βιβλιογραφία έχει αναδείξει κυρίως τις «δυνατότητες» που προσφέρει το διαδίκτυο, όπως η αυξημένη αυτονομία των εργαζομένων, η βελτίωση των αποδοχών, η δυνατότητα επιλογής πελατών, η μείωση της βίας και η περιορισμένη έκθεση στην αστυνομική καταστολή. Ωστόσο, υποστηρίζει ότι αυτή η βιβλιογραφία υιοθετεί έναν υπερβολικά αισιόδοξο λόγο, ο οποίος τείνει να εξιδανικεύει το

Διαδίκτυο ως ουδέτερο ή απελευθερωτικό εργαλείο, παραβλέποντας τις νέες μορφές κινδύνου, ελέγχου και επισφάλειας που αναδύονται στο ψηφιακό περιβάλλον .

Κεντρικό επιχείρημα του άρθρου είναι ότι η κυρίαρχη ερευνητική εστίαση στην online πορνεία και ειδικότερα στις συνοδούς οδηγεί σε μια ομογενοποιητική αναπαράσταση της ψηφιακής σεξουαλικής εργασίας. Η Jones επισημαίνει η βιβλιογραφία συχνά παραμελεί άλλες μορφές ερωτικής εργασίας, όπως το webcamming, η πορνογραφική παραγωγή ή η εργασία dominatrices. Παράλληλα, αναδεικνύει το έλλειμμα ανάλυσης της κοινωνικής διαφοροποίησης μεταξύ των ίδιων των εργαζομένων, καθώς ζητήματα φυλής, εθνικότητας, τάξης, φύλου, ηλικίας και σωματικής ικανότητας σπανίως ενσωματώνονται συστηματικά στην έρευνα. Με τον τρόπο αυτό, η συγγραφέας ασκεί κριτική σε έναν λόγο που παράγει μια «κανονικοποιημένη» φιγούρα του ψηφιακά ενδυναμωμένου εργαζόμενου του σεξ, αποσιωπώντας τις άνισες προσβάσεις και τις διασταυρούμενες μορφές αποκλεισμού.

Τέλος, η Jones προτείνει εννέα κατευθύνσεις για μελλοντική έρευνα, οι οποίες κινούνται σε διαθεματική και κριτική κατεύθυνση. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται η μελέτη των νέων ψηφιακών κινδύνων (όπως το doxing και η παραβίαση της ιδιωτικότητας), η επίδραση της ψηφιακής εργασίας στην κοινωνική απομόνωση και στα δίκτυα αλληλεγγύης μεταξύ εργαζομένων, ο μετασχηματισμός των πρακτικών αστυνόμευσης, καθώς και η ανάγκη ανάλυσης της φυλετικοποίησης και της έμφυλης κανονικότητας στον διαδικτυακό λόγο γύρω από τη σεξουαλική εργασία. Το άρθρο, επομένως, λειτουργεί ως κρίσιμο θεωρητικό σημείο μετάβασης σε μια πιο σύνθετη και κριτικά τοποθετημένη προσέγγιση της ψηφιακής σεξεργασίας.

Ας εστιάσουμε τώρα στον τρόπο προσέγγισης της σεξεργασίας στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής.

Βιβλιογραφική Επισκόπηση

Η έννοια της διαθεματικότητας

Η έννοια-πυξίδα για την κατανόηση του παρόντος εγχειρήματος είναι αυτή της «διαθεματικότητας». Στο εμβληματικό της κείμενο «Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics», η Crenshaw εισάγει και θεμελιώνει την έννοια της διαθεματικότητας (intersectionality) ως κριτικό αναλυτικό εργαλείο για την κατανόηση της πολλαπλής καταπίεσης που βιώνουν τα υποκείμενα τα οποία βρίσκονται στη διασταύρωση περισσότερων του ενός αξόνων ανισότητας, ιδίως της φυλής και του φύλου. Η Crenshaw ασκεί κριτική τόσο στη φεμινιστική θεωρία όσο και στην αντιρατσιστική πολιτική, υποστηρίζοντας ότι και τα δύο αυτά πεδία τείνουν να λειτουργούν με μονοαξονικά σχήματα ανάλυσης, τα οποία αδυνατούν να αποτυπώσουν τις εμπειρίες των Μαύρων γυναικών. Η διαθεματικότητα, στο πλαίσιο αυτό, δεν συνιστά απλή πρόσθεση ταυτοτήτων, αλλά αποκαλύπτει έναν ποιοτικά διαφορετικό τρόπο παραγωγής κοινωνικού και νομικού αποκλεισμού.

Η θεωρητική κριτική της αποκτά ιδιαίτερη οξύτητα μέσα από την ανάλυση συγκεκριμένων αποφάσεων αμερικανικών δικαστηρίων στον τομέα των διακρίσεων στην εργασία. Χαρακτηριστική είναι η υπόθεση *DeGraffenreid v. General Motors* (1976), που παρουσιάζεται από την Crenshaw, στην οποία Μαύρες γυναίκες εργαζόμενες προσέφυγαν κατά της εργοδότης εταιρείας επικαλούμενες διακρίσεις λόγω φυλής και φύλου. Το δικαστήριο απέρριψε την αγωγή, αρνούμενο να αναγνωρίσει μια «συνδυαστική» κατηγορία διάκρισης (Black women), με το σκεπτικό ότι κάτι τέτοιο θα δημιουργούσε μια «νέα προστατευόμενη κατηγορία» πέραν όσων προβλέπει η νομοθεσία. Η Crenshaw δείχνει πώς αυτή η νομική λογική οδηγεί στην αορατοποίηση των συγκεκριμένων εμπειριών των μαύρων γυναικών, οι οποίες δεν προστατεύονται επαρκώς ούτε ως γυναίκες ούτε ως μαύρα άτομα.

Αντίστοιχα, στην υπόθεση *Moore v. Hughes Helicopters* (1983), το δικαστήριο έκρινε ότι μια μαύρη γυναίκα δεν μπορούσε να εκπροσωπήσει συλλογικά όλες τις γυναίκες σε αγωγή λόγω έμφυλων διακρίσεων, διότι οι εμπειρίες της κρίθηκαν «ιδιαιτερές» και μη αντιπροσωπευτικές. Η Crenshaw αναδεικνύει εδώ το παράδοξο της δικαστικής συλλογιστικής: οι μαύρες γυναίκες αποκλείονται τόσο από την κατηγορία «γυναίκες» όσο και από την κατηγορία «Μαύροι», επειδή ακριβώς βρίσκονται στη διασταύρωση των δύο. Το δίκαιο,

λειτουργώντας με διακριτές και αμοιβαία αποκλειόμενες κατηγορίες ταυτότητας, αδυνατεί να συλλάβει τις δομικές μορφές διαθεματικής διάκρισης.

Μέσα από αυτή τη νομολογιακή ανάλυση, η Crenshaw καταδεικνύει ότι η έλλειψη διαθεματικής προσέγγισης στο δίκαιο δεν αποτελεί απλώς θεωρητικό έλλειμμα, αλλά παράγει συγκεκριμένες υλικές συνέπειες αποκλεισμού και αδικίας. Οι δικαστικές αποφάσεις που εξετάζονται λειτουργούν ως παραδείγματα «δομικής τύφλωσης» του δικαίου απέναντι στην πολυπλοκότητα της κοινωνικής εμπειρίας. Εντοπίζοντας ότι το Δικαστήριο αποδέχεται περιστατικά διακρίσεων μόνον σε περιπτώσεις που αφορούν είτε το φύλο είτε το φυλή, ενώ στην περίπτωση των μαύρων γυναικών που υφίστανται διακρίσεις τόσο λόγω φύλου όσο και λόγω φυλής αδυνατεί να εντοπίσει που εδράζεται η κοινωνική αδικία, και καλεί τις μαύρες γυναίκες να «επιλέξουν» για ποιον λόγο αδικούνται: για το φύλο τους ή για την φυλή τους., η Crenshaw φωτίζει ότι η θέση των μαύρων γυναικών δεν μπορεί να γίνει ορατή στο θεσμικό σύστημα. Η διπλή τους καταπίεση τις καθιστά αόρατες και τις θέτει εκτός του θεσμικού πλαισίου προστασίας, μοιάζει να τις καθιστά μη-πολίτες. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει στο ίδιο κείμενο της εξετάζοντας υποθέσεις βιασμού μαύρων γυναικών από λευκούς άνδρες *«Η θηλυκότητά τους τις καθιστούσε σεξουαλικά ευάλωτες στη ρατσιστική κυριαρχία, ενώ το μαύρο χρώμα τους αρνιόταν αποτελεσματικά οποιαδήποτε προστασία»*. (Crenshaw, 1989, σ. 158).

Στο πλαίσιο της ελληνικής βιβλιογραφίας ο όρος «intersectionality» έχει αποδοθεί ως διαθεματικότητα και εκφράζει την επιστημονική προσέγγιση, η οποία όπως αναφέρει η Ζαβου (2021, σ. 57) *«περιγράφει και αναφέρεται στα πολλαπλά, αλληλοεξαρτώμενα και συναρθρωμένα συστήματα ιεράρχησης, καταπίεσης και προνομίων, όπου συγκροτούνται τα κοινωνικά υποκείμενα»*. Η οπτική αυτή έχει καταλυτική σημασία στην φεμινιστική συζήτηση, καθώς διευρύνει το φακό εξέτασης των κοινωνιολογικών ερωτημάτων. Το φύλο δεν αποτελεί το μοναδικό σημείο αναφοράς, αντιθέτως τα εκάστοτε κοινωνικά χαρακτηριστικά του κάθε ατόμου συνδιαμορφώνουν την θέση και το βίωμα του στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Στην ποιοτική κοινωνιολογική έρευνα, η διαθεματικότητα λειτουργεί ως θεωρητικό εργαλείο και αναλυτικό πρίσμα, *«συνιστά μία ορισμένη οπτική των κοινωνικών σχέσεων, δηλαδή προϋποτίθεται και ως μεθοδολογία»* (Ζαβού, 2021, σ.58)

Αντικείμενο της προβληματικής της διαθεματικότητας αποτελούν λοιπόν και οι σχέσεις εξουσίας και ιεράρχησης που αναπτύσσονται μεταξύ των γυναικών. Ειδικότερα, στο έργο της Collins αναδεικνύεται το ζήτημα της κυριαρχίας μεταξύ των θηλυκοτήτων, με όρους φυλετικούς και ταξικούς, καθώς και από την άποψη της ηλικίας και άλλων κοινωνικών

χαρακτηριστικών. Φαίνεται ότι οι προνομιούχες και ηγεμονικές θηλυκότητες εξουσιάζουν τις λιγότερο προνομιούχες, όπως αναφέρει η Collins (2004, σ.187) «στο πλαίσιο των ιεραρχιών της θηλυκότητας, οι κοινωνικές κατηγορίες της φυλής, της ηλικίας και του σεξουαλικού προσανατολισμού επίσης διασταυρώνονται για να δημιουργήσουν συγκρίσιμες κατηγορίες ηγεμονικών, περιθωριοποιημένων και υποταγμένων θηλυκότητων.»

Η ύπαρξη περισσότερων ή λιγότερο προνομιούχων γυναικών όμως δεν θα πρέπει να μας θέτει σε μία λογική σύγκρισης του ποια κοινωνική ομάδα βιώνει την μεγαλύτερη κοινωνική αδικία. Αντιθέτως, η διαθεματικότητα χρησιμοποιείται για να αποτελέσει το έδαφος ανάγνωσης του βιώματος κάθε ατόμου. Αντλεί από την παράδοση των μαύρων φεμινιστριών, η οποία φέρει μία έντονη διεκδικητικότητα και διευρύνεται για να εντοπίσει και να εκφράσει και άλλες συναρθρώσεις προνομίων και καταπιέσεων. Η έκφραση λοιπόν του βιώματος και της κοινωνικής θέσης των μη προνομιούχων γυναικών μπορεί σε επόμενο βήμα να εντοπίσει και τους «λόγους», όπως αυτοί εντοπίζονται σε κείμενα του δημοσίου λόγου, που διαμορφώνουν κατά αυτόν τον τρόπο τη θέση των υποκειμένων.

Βάσει αυτού του θεωρητικού υποβάθρου, μέσα στην κατηγορία «γυναίκα σεξεργάτρια» μπορούν να εντοπιστούν πολλαπλές θεσιακότητες άλλες λιγότερο και άλλες περισσότερο προνομιούχες, άλλες που επέλεξαν να βιοπορίζονται από την σεξεργασία και άλλες που αναγκάστηκαν, άλλες που κινδυνεύουν περισσότερο και άλλες που είναι σχετικά ασφαλείς. Η διαθεματικότητα στην παρούσα έρευνα μπορεί να μας χρησιμεύει για να «διαβάσουμε» τις διαφορές και τις ιεραρχήσεις που υφίστανται τόσο μεταξύ των σεξεργαζόμενων και των μη σεξεργαζόμενων γυναικών, όσο και των σεξεργατριών μεταξύ τους, αλλά και να βοηθήσει να εντοπίσουμε την «διαδρομή» υποκειμενοποίησης των σεξεργατριών ως υποκείμενα που στερεοτυπικά φέρουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και συνδέονται πάγια με καταστάσεις παθογένειας.

Στο παρόν κεφάλαιο θα παρουσιαστούν επιμέρους έρευνες αναφορικά με το ζήτημα της σεξεργασίας με βάση δύο βασικές θεματικές προσεγγίσεις. Η ομάδα των ερευνών που παρουσιάζονται στην πρώτη υποενότητα επικεντρώνεται στην ανάλυση της νομοθεσίας και του λόγου των έντυπων μέσων ενημέρωσης και αναδεικνύει έρευνες που έγιναν στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Η δεύτερη ομάδα ερευνών, επικεντρώνεται στα κοινωνικά χαρακτηριστικά των γυναικών που ασκούν σεξεργασία, στο είδος της σεξεργασίας που ασκούν και συνεχίζεται με την παρουσίαση ερευνών αναφορικά με τις Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις και τις

ακτιβιστικές ομάδες που ασχολούνται με την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των σεξεργατριών.

Νομοθεσία και έντυπα Μ.Μ.Ε.

Η παρούσα ενότητα εστιάζει στην επιστημονική αρθρογραφία που προσεγγίζει την σεξεργασία τόσο στο πεδίο της νομοθεσίας που την διέπει όσο και στο πεδίο της ανάλυσης λόγου των έντυπων Μ.Μ.Ε. Ειδικότερα, παρουσιάζονται τέσσερα επιστημονικά άρθρα, τα πρώτα δύο αφορούν στην νομοθεσία και δη το πρώτο στην ελληνική νομοθεσία και το δεύτερο στη νομοθεσία του κράτους της Νέας Ζηλανδίας. Τα δύο αυτά άρθρα αποτελούν τα σημεία που μας δείχνουν τον τρόπο αντιμετώπισης των σεξεργατριών από τη νομοθεσία και συνακόλουθα από τους εργοδότες και τους πελάτες τους. Παράλληλα, μας δείχνει το περιθώριο δράσης των κοινωνικών υποκειμένων «σεξεργάτριες» σε δύο διαφορετικά νομοθετικά πλαίσια.

Εν συνεχεία, παρουσιάζονται δύο επιστημονικά άρθρα που αφορούν στον τρόπο αναπαράστασης των σεξεργατριών από τον έντυπο δημοσιογραφικό λόγο. Συγκεκριμένα, παρουσιάζεται ένα άρθρο που αφορά στην ανάλυση λόγου των ελληνικών εφημερίδων σε αρθρογραφία σχετική με την σεξεργασία και ένα άρθρο που αφορά στον канаδικό έντυπο λόγο αναφορικά με την σεξεργασία και συγκεκριμένα με το συμβάν της συστηματικής δολοφονίας σεξεργατριών που εργάζονται στο δρόμο. Το κοινό σημείο που συγκλίνουν τα ευρήματα των δύο τελευταίων άρθρων είναι το αφήγημα που εντοπίζεται σε σχέση με τις σεξεργάτριες ως γυναίκες που σχετίζονται με την εγκληματικότητα, την ασθένεια και το περιθώριο - ως γυναίκες που είναι είτε θύματα είτε εγκληματίες.

Η Michalakea στο άρθρο της «From the margins of law to the margins of the city; a legal-geographical analysis of sex work regulationism in Greece» (2023) προβαίνει σε μία ιστορική επισκόπηση της νομοθεσίας αναφορικά με την σεξεργασία στην Ελλάδα, αλλά και στην μελέτη της γεωγραφικής κατανομής των χώρων που στεγάζονται ανά τα χρόνια τα πορνεία. Επιπλέον χρησιμοποιεί τη μέθοδο της κριτικής προφορικής ιστορίας επί των δέκα ημιδομημένων συνεντεύξεων που διεξήγαγε το καλοκαίρι του 2022. Η ερευνήτρια εστιάζει στους χωρικούς περιορισμούς της εργασίας του σεξ στην Ελλάδα και τη διαχρονική στάση του ελληνικού κράτους να «σπρώχνει» την εργασία του σεξ στο περιθώριο τόσο της πόλης όσο και του νόμου. Η εργασία παρέχει μια εικόνα της εμπλοκής του δικαίου στην υλική παραγωγή του τόπου, καθώς και του τρόπου με τον οποίο ο οίκος ανοχής καθιερώνεται ως ετεροτοπία (σύμφωνα με τον ορισμό του Φουκώ) εντός του αστικού πεδίου.

Ενδιαφέρουσα συμβολή της έρευνας αποτελεί η μέσω της εξέτασης του νόμου ανάδειξη των προϋποθέσεων της νόμιμης πορνείας στην Ελλάδα ήτοι, το άτομο να είναι 18 ετών, να είναι άγαμο, διαζευγμένο ή χήρος/α, να μην πάσχει από σεξουαλικά μεταδιδόμενο ή άλλο μολυσματικό νόσημα, να μην πάσχει από οποιαδήποτε μορφή ψυχικής ασθένειας και να μην είναι χρήστης ναρκωτικών - έστω και περιστασιακά, να διαθέτει άδεια διαμονής, βεβαίωση άσκησης επαγγέλματος και άδεια εγκατάστασης (2023, σ. 206). Μάλιστα, η συγγραφέας τονίζει αφενός ότι η ανδρική σεξεργασία παραμένει αόρατη και δεν είναι πρακτικά εφικτό να ασκείται νόμιμα αλλά και ότι οι τρανς σεξεργάτριες έχουν ιστορικά υποστεί έντονη βία από την αστυνομία, αναδεικνύοντας με αυτόν τον τρόπο τις διαφορετικές θεσιακότητες που προκύπτουν.

Η ερευνήτρια υπογραμμίζει τις εξαιρετικά αυστηρές χωρικές προϋποθέσεις που θέτει ο νόμος για την πορνεία/σεξεργασία, ο οποίος την κηρύσσει νόμιμη μόνο εφόσον διεξάγεται στους οίκους ανοχής, ενώ απαγορεύεται στους εργαζόμενους στο σεξ να συνεργάζονται και να χρησιμοποιούν το ίδιο κτίριο ή διαμέρισμα. Σε συνέχεια της ιστορικής επισκόπησης της νομοθεσίας και συνακόλουθης χωροταξικής κατανομής των οίκων ανοχής η συγγραφέας διαπιστώνει την εκδίωξη των οίκων ανοχής εκτός του αστικού κέντρου, και προτείνει ότι «η περιθωριακή θέση των οίκων ανοχής στον αστικό ιστό δείχνει ότι η εργασία του σεξ είναι ένα αναγκαίο κακό που πρέπει να εκδιωχθεί από την αστική κοινωνική ζωή, τόσο χωρικά όσο και εννοιολογικά» (2023, σ. 209), η πόρνη έτσι καθίσταται ένα περιθωριοποιημένο υποκείμενο. Όπως προκύπτει από τα λόγια των συνεντευξιζόμενων οι περισσότερες εργαζόμενες στο σεξ στην Ελλάδα εργάζονται παράνομα, συγκεκριμένα, μόνο μία στις δέκα έχει εργαστεί ποτέ νόμιμα (2023, σ. 211).

Όλοι οι προαναφερθέντες περιορισμοί καθιστούν πρακτικά αδύνατη την άσκηση της σεξεργασίας νόμιμα, ενώ θέτουν όσα άτομα φέρουν τα κοινωνικά χαρακτηριστικά που απαγορεύει ο νόμος σε εξαιρετικά ευάλωτη θέση. Ο αποκλεισμός αυτός από τη νομιμότητα φαίνεται ότι εξυπηρετεί τις επιδιώξεις του κρατικού μηχανισμού, που επιθυμεί να επιτρέψει την πορνεία, αρνούμενος όμως την προσφορά οποιασδήποτε παροχής ή δικαιώματος στις σεξεργάτριες.

Στον αντίποδα, η έρευνα των Weinhold C. κ.α. που παρουσιάζεται στο άρθρο τους «They wouldn't get away with it at McDonalds»: Decriminalization, Work, and Disciplinary Power in New Zealand Brothels» διεξάγεται στη Νέα Ζηλανδία, μία χώρα που αποποινικοποίησε την εργασία του σεξ το 2004 και πλέον εδώ και μία εικοσαετία οι

εργαζόμενοι στο σεξ απασχολούνται ως ελεύθεροι επαγγελματίες. Η έρευνα εξετάζει πώς οι υπεύθυνοι οίκων ανοχής (brothel operators) ασκούν εξουσία και έλεγχο στους σεξεργάτες. Η μελέτη βασίζεται σε συνεντεύξεις βάθους που διεξήχθησαν σε όλη τη Νέα Ζηλανδία με 33 συμμετέχοντες και πραγματοποιήθηκαν μεταξύ του τέλους του 2019 και του πρώτου εξαμήνου του 2020, χρησιμοποιώντας για την ανάλυση του υλικού την φουκωική ανάλυση λόγου. Ειδικότερα η μελέτη βασίζεται σε συνεντεύξεις σε βάθος που διεξήχθησαν με προσωπικό από το New Zealand Sex Workers' Collective (2), σεξεργάτριες εργαζόμενες σε οίκους ανοχής (18), υπεύθυνους οίκων ανοχής (8) και σεξεργάτες που είναι παράλληλα υπεύθυνοι οίκων ανοχής (5).

Στόχος της έρευνας είναι να εξετάσει *«πώς λειτουργεί η εξουσία όταν νομοθετούμε την εργασία του σεξ ως εργασία και τους οίκους ανοχής ως επιχειρήσεις όπως όλες οι άλλες.»* (2022, σ.19). Μέσω της έρευνας αναδεικνύονται οι πρακτικές ελέγχου που ασκούνται από τα άτομα που διαχειρίζονται τους οίκους ανοχής, αλλά και το γεγονός ότι οι εργαζόμενοι στο σεξ είναι σε θέση να αντισταθούν στον πειθαρχικό αυτό έλεγχο. Πρακτικές ελέγχου που εντοπίζονται στην έρευνα αποτελούν η άρνηση πληρωμής των εργαζομένων, η ανοχή των υπευθύνων απέναντι σε βίαιες συμπεριφορές πελατών αλλά και η χρήση της κάμερας παρακολούθησης προς επιτήρηση των εργαζομένων. Το πλέον ενδιαφέρον στοιχείο της έρευνας, είναι ότι εξετάζοντας το ζήτημα σεξεργασίας σε μία συνθήκη αποποινικοποίησης, αναδεικνύει ότι ο οίκος ανοχής αντιμετωπίζεται ως απλά μία επιχείρηση που στοχεύει στο κέρδος του επιχειρηματία κι έτσι παρεισφρέουν έντονα συμπεριφορές που αποσκοπούν στην εκμετάλλευση των εργαζομένων.

Όσον αφορά στη νομοθεσία οι ερευνητές εντοπίζουν ότι ο νόμος απαγορεύει την εργασία στο σεξ σε μετανάστες, τουρίστες και όσους διαμένουν με βίζα εργασίας και επίσης εντάσσει τη βιομηχανία του σεξ στο πεδίο εφαρμογής νομοθεσιών όπως αυτό της φορολογικής νομοθεσίας, της διαχείρισης των συμβάσεων και της υγείας και ασφάλειας στους χώρους εργασίας (ομοίως, σ. 24). Φαίνεται λοιπόν ότι αποκλείονται σε γενικές γραμμές όσοι δεν είναι πολίτες του κράτους από τη νόμιμη άσκηση της σεξεργασίας και συνακόλουθα ενδεχομένως προκύπτει ζήτημα της εκμετάλλευσης σεξεργατών που εργάζονται παράνομα.

Η βασική παρατήρηση επί του υλικού της έρευνας εστιάζει στο πως οι υπεύθυνοι των οίκων ανοχής (είτε είναι οι ίδιοι οι εργοδότες είτε οι υπεύθυνοι της βάρδιας) ερμηνεύουν τη νομοθεσία με τον τρόπο που ανταποκρίνεται στα συμφέροντά τους. Οι πειθαρχικές πρακτικές που εντοπίζονται έχουν ένα ευρύ ρεπερτόριο. Τα συμβόλαια, γραπτά ή μη, βάσει των οποίων

οι εργοδότες επιδιώκουν να δεσμεύουν τις σεξεργάτριες για τον τρόπο που θα συμπεριφερθούν, τους πελάτες που θα εξυπηρετήσουν αλλά και την συχνότητα που θα εμφανιστούν στην επιχείρηση, εντοπίζονται ως πρακτική επιτήρησης. Επιπλέον, μία εξαιρετικά σαφής εικόνα που δείχνει τις πειθαρχικές πρακτικές εργοδοτών και πελατών, είναι η εικόνα του πανοπτικού, όπως εντοπίζεται στον οίκο ανοχής. Οι κάμερες ασφαλείας που θεωρητικά τοποθετούνται για την ασφάλεια των σεξεργατών προκύπτει ότι εξυπηρετούν στον έλεγχο της παραγωγικότητας των σεξεργατών και την παραγωγή κέρδους. Μάλιστα οι επιθετικές συμπεριφορές πελατών πολλές φορές αγνοούνται επιδεικτικά από τους υπευθύνους και αντιμετωπίζονται όχι ως βία, αλλά ως προσωπική ενόχληση της κάθε εργαζόμενης με φράσεις όπως «όλοι αισθάνονται διαφορετικά για ορισμένα πράγματα» και έτσι αποποιούνται την ευθύνη για την παροχή ασφαλών συνθηκών εργασίας.

Οι προαναφερθείσες πειθαρχικές πρακτικές οδηγούν στην εκμετάλλευση των εργαζομένων στο σεξ, τόσο από τους υπευθύνους των χώρων εργασίας τους όσο και από τους πελάτες, και παράγουν τις ίδιες τις συνθήκες για την εκμετάλλευση αυτή. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι τα τοπία πειθαρχικής εξουσίας που αναδεικνύονται στην έρευνα *«ματαιώνουν το εννοιολογικό δίπολο εκμετάλλευση/αυτονομία»* και δείχνουν ότι οι έννοιες αυτές συνυπάρχουν στο βίωμα των σεξεργατών. Η διαφορετική νομοθετική ρύθμιση δεν διασφαλίζει και την αλλαγή της νοοτροπίας ούτε των εργοδοτών ούτε των πελατών.

Αν επιθυμούμε να συναγάγουμε ένα αρχικό συμπέρασμα επί του πρώτου σώματος των ερευνών είναι ότι η νομοθεσία φαίνεται να επηρεάζει σημαντικά την πραγματικότητα των σεξεργατριών: στη Νέα Ζηλανδία οι σεξεργάτριες αντιμετωπίζονται ως άτομα εργαζόμενα που βιώνουν πράγματι επικίνδυνες καταστάσεις στην εργασία τους, ενώ στην Ελλάδα, αποτελούν άτομα αόρατα που βιώνουν πολλαπλούς αποκλεισμούς, βρίσκονται σε καθεστώς παρανομίας και συνεπώς εξαναγκαστής κοινωνικής ανυπαρξίας. Παράλληλα όμως, φαίνεται ότι η νομοθεσία δεν εξαλείφει ούτε τις επισφαλείς συνθήκες άσκησης της σεξεργασίας, ούτε τις διαφορετικές θεσιακότητες που προκύπτουν εντός των ατόμων που ασκούν σεξεργασία.

Ο Sagredos Ch. στο άρθρο του *The representation of sex work in the Greek Press: A corpus-assisted critical discourse analysis* (2019) εστιάζει στο πως ελληνικές εφημερίδες διαφορετικών πολιτικών κατευθύνσεων διαφέρουν στον τρόπο παρουσίασης της σεξεργασίας. Ως μέθοδος επιλέγεται η Κριτική Ανάλυση Λόγου και ιδίως μια προσέγγιση CACDA (Corpus-Assisted Critical Discourse Analysis) σε άρθρα δημοσιευμένα το 2017 στις εφημερίδες η

Καθημερινή (εφημερίδα με δεξιά πολιτική κατεύθυνση), ΤΑ ΝΕΑ (εφημερίδα με κεντρώα πολιτική κατεύθυνση) και ΕΦΣΥΝ (εφημερίδα με αριστερή πολιτική κατεύθυνση).

Ο συγγραφέας επέλεξε να ομαδοποιήσει τα αποτελέσματα της αναζήτησης των δύο πρώτων εφημερίδων, καθώς παρουσίαζαν κοινό τρόπο παρουσίασης της σεξεργασίας και να παρουσιάσει διακριτά τα αποτελέσματα της αναζήτησης αναφορικά με την τρίτη εφημερίδα. Η πρώτη επισήμανση εντοπίζεται στο γεγονός ότι οι δύο πιο συντηρητικές πολιτικά εφημερίδες χρησιμοποιούσαν τους όρους «πόρνη» και «πορνεία», ενώ η ΕΦΣΥΝ έκανε χρήση και του όρου «σεξεργασία» και «σεξεργάτρια», ενώ παράλληλα οι δύο πρώτες εφημερίδες είχαν πολύ περισσότερες αναφορές επί του ζητήματος της πορνείας από ότι η τρίτη. Όσον αφορά στο σημασιολογικό πλαίσιο στο οποίο εντασσόταν το ζήτημα της πορνείας/σεξεργασίας ο συγγραφέας επισημαίνει ότι στις εφημερίδες με την πιο συντηρητική πολιτική κατεύθυνση, η πορνεία/σεξεργασία συχνά συνδεόταν με την εγκληματικότητα (π.χ. με τους όρους ναρκωτικά, βία, κλοπή) δίνοντας με αυτόν τον τρόπο την εικόνα του εγκληματικού στοιχείου με την «αναπαράσταση των κοινωνικών δρώντων ως προβληματικών». Πιο συγκεκριμένα, η εργασία του σεξ παρουσιάζεται ως βίαιο μέσο εκμετάλλευσης των γυναικών και πρόβλημα για τους δημόσιους χώρους» (2019, σ.180). Ο συγγραφέας μάλιστα εντοπίζει δεσμούς διακειμενικότητας μεταξύ «της αναπαράστασης των εργαζομένων στο σεξ ως παράσιτων και παλαιότερων αναπαραστάσεων των εργαζομένων στο σεξ στα ελληνικά μέσα ενημέρωσης, όταν ξέσπασε το σκάνδαλο των "οροθετικών προσαγωγών". » (2019, σ.186)

Παράλληλα με χρήση αναφορών στην νεαρή ηλικία με όρους όπως «έφηβος», «ανήλικος» και τους όρους «εκμετάλλευση», «θύμα» και «κακοποίηση» τα έντυπα μέσα φαίνεται ότι κατασκεύαζαν κατά αυτόν τον τρόπο την εικόνα του θύματος για τους εργαζόμενους/ες στο σεξ. Ο συγγραφέας επισημαίνει την ύπαρξη σημείων αναπαράστασης των εργαζομένων στο σεξ ως μεταναστών και συνεπώς ως «άλλων» αλλά και την αορατότητα των εμπειριών των ανδρών και των τρανς εργαζομένων, αναδεικνύοντας κατά αυτόν τον τρόπο την διαφορετική ορατότητα που λαμβάνουν οι σεξεργατες/ροές ανάλογα με τα κοινωνικά χαρακτηριστικά τους. Στα κείμενα της δεξιάς και κεντρώας εφημερίδας εντοπίζεται επίσης λόγος όπου η σεξουαλική εργασία συχνά εξισώνεται με την εμπορία ανθρώπων, ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η παρατήρηση του συγγραφέα ότι η αναφορά σε φαινόμενα πορνείας στα πλαίσια του δημοσίου χώρου χρησιμοποιείται από τα αναφερθέντα μέσα ως τρόπος άσκησης κριτικής στο κατά την περίοδο εκείνη κυβερνών κόμμα.

Από την άλλη πλευρά, η εφημερίδα αριστερής πολιτικής κατεύθυνσης EFSYN παρουσιάζει μία διαφορετική στάση απέναντι στο ζήτημα της σεξεργασίας, καθώς επέλεξε να δημοσιεύσει άρθρο σχετικά με ένα συνέδριο για την εργασία στο σεξ στην Ελλάδα που διοργάνωσε η Red Umbrella Athens (το προαναφερθέν Κέντρο Ενδυνάμωσης Ατόμων που Εργάζονται στο Σεξ), στο οποίο μάλιστα γίνεται κριτική στο ρυθμιστικό μοντέλο νομοθέτησης της σεξεργασίας στην Ελλάδα. Οι αναφορές στην πορνεία είναι πολύ λιγότερες, αλλά και η φύση της αρθρογραφίας πολύ διαφορετική καθώς στο πλαίσιο των κειμένων υπήρχε διάκριση μεταξύ αυτόβουλης και εξαναγκαστικής σεξουαλικής εργασίας, αναγνωρίστηκε η ύπαρξη των ανδρών εργαζομένων στο σεξ, καθώς και η ανάγκη αλλαγής του ισχύοντος νομικού πλαισίου.

Συνολικά, η μελέτη αυτή δίνει μία σαφή εικόνα του τρόπου αναπαράστασης των σεξεργατριών από τα έντυπα μέσα, ενώ υπογραμμίζει ότι ο πολιτικός προσανατολισμός των εφημερίδων έχει αντίκτυπο στον τρόπο με τον οποίο η εργασία του σεξ παρουσιάζεται στο λόγο κι ότι το αφήγημα που συνοδεύει τις σεξεργάτριες ενδέχεται να απέχει πολύ από την πραγματικότητα. Τα στιγματιστικά στερεότυπα που εντοπίζονται στην αναλυθείσα αρθρογραφία φαίνεται να αφορούν την αναπαράσταση της ταυτότητας των σεξεργατριών ως ανίσχυρων θυμάτων (μέσω της αναφοράς στο νεαρό της ηλικίας τους) ή ως γυναικών - πιθανώς μη ελληνικής υπηκοότητας- που μεταδίδουν μολυσματικές ασθένειες ή συνδέονται με πρακτικές εγκληματικότητας.

Στην έρευνα των Strega S. κ.α «Never Innocent Victims: Street Sex Workers in Canadian Print Media» (2014) εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο τα καναδικά έντυπα μέσα ενημέρωσης παρουσίασαν τις εργαζόμενες/ους στο σεξ στο δρόμο, εστιάζοντας σε περιπτώσεις εξαφανισμένων και δολοφονημένων γυναικών στο Δυτικό Καναδά κατά την περίοδο 2006 έως 2009. Οι πηγές δεδομένων περιλάμβαναν μία εθνική αγγλόφωνη εφημερίδα, περιφερειακά μηνιαία έντυπα μέσα ενημέρωσης των ιθαγενών/αυτοχθόνων μεγάλης κυκλοφορίας και έξι περιφερειακές ημερήσιες αγγλόφωνες εφημερίδες μεγάλης κυκλοφορίας.

Όπως επισημαίνεται εισαγωγικά στο άρθρο, οι ιθαγενείς γυναίκες υπερεκπροσωπούνται σε μεγάλο βαθμό στον πληθυσμό των εργαζόμενων στο σεξ στο δρόμο, ενώ η ιδιαίτερη κοινωνική θέση των αυτοχθόνων γυναικών του Καναδά αναδεικνύεται μέσω της ελλιπούς κάλυψης του φαινομένου των εξαφανίσεων από τα έντυπα μέσα ενημέρωσης των ιθαγενών. Βάσει της ιστορικής επισκόπησης που παρουσιάζεται στο άρθρο, οι ιθαγενείς γυναίκες υποβιβάστηκαν αρχικά από τους λευκούς αποικιοκράτες, πρακτική που υποστηρίχθηκε από τους ιθαγενείς άνδρες, κι έτσι η ιδιαίτερη θεσιακότητα των γυναικών

αυτών είναι αποτέλεσμα των πολλαπλών και αλληλένδετων συστημάτων καταπίεσης που τις βαραίνουν ιστορικά.

Η ανάλυση βασίζεται στην θεωρία του Φουκώ και επιχειρεί να αναδείξει πως οι υποκειμενικότητες των εργαζομένων στο σεξ στο δρόμο και των οικογενειών τους, συγκροτούνται μέσω των πρακτικών του λόγου. Κατά αυτόν τον τρόπο η έρευνα αναδεικνύει πώς τα έντυπα μέσα κατασκεύασαν συγκεκριμένους κυρίαρχους λόγους, οι οποίοι διαμορφώνουν και περιορίζουν την κοινωνική κατανόηση για τις εργαζόμενες στο σεξ στο δρόμο και τη βία που τις πλήττει. Ένας από τους κύριους «λόγους» που εντοπίζονται είναι αυτός του «θύματος-παρασίτου» (parasitic victim).

Τα έντυπα μέσα φαίνεται να κατασκευάζουν την εικόνα των σεξεργατριών ως «παρασίτων», συνδέοντας τες λεκτικά με αρουραίους, με ψύλλους, και παρουσιάζοντάς τες ως «άλλους». Μάλιστα τα έντυπα μέσα αναφερόμενα στα φαινόμενα των δολοφονιών των σεξεργατριών, κάνουν λόγο για πολύ μικρότερο αριθμό θυμάτων από τον πραγματικό, υποτιμώντας κατά αυτόν τον τρόπο τη βία που οι τελευταίες υπέστησαν. Παράλληλα εντοπίζονται πολύ έντονοι συσχετισμοί της σεξεργασίας με την χρήση ναρκωτικών, οσάν «οι βελόνες και τα προφυλακτικά αποτελούν προεκτάσεις του σώματος της ιερόδουλης». Οι σεξεργάτριες, που αρχικά είχαν παρουσιαστεί ως παράσιτα, σε μία προσπάθεια των μέσων να προσεγγίσουν τους οικείους τους, παρουσιάζονται πια ως «θύματα-παράσιτα». Σε αυτόν τον λόγο, οι εργαζόμενες στο σεξ εμφανίζονται ως πρόσωπα που δεν είναι ποτέ πλήρως αθώα, αλλά αντίθετα φέρουν μερίδιο ευθύνης για τη βία που δέχονται, εξαιτίας των λανθασμένων επιλογών τους.

Ο λόγος των οικογενειών των σεξεργατριών διαμόρφωσε μία μορφή αντί-λόγου υπεράσπισης των γυναικών αυτών, η οποία κυκλοφόρησε σε κάποιο βαθμό στα κυρίαρχα έντυπα μέσα ενημέρωσης. Ωστόσο ο λόγος αυτός υπερασπιζόταν τις σεξεργατριες στο ρόλο της «μητέρας, αδελφής ή κόρης κάποιου», πρακτική που όπως προτείνει η Geraldine Pratt (2005), είναι μια έμφυλη αφήγηση που δυνητικά αποπολιτικοποιεί την ιδιαίτερη περιθωριοποίηση των γυναικών αυτών (2014, σ. 1064).

Εντοπίζεται επίσης ο λόγος για τον «επικίνδυνο τρόπο ζωής» που διάγουν οι σεξεργάτριες ο οποίος σχετίζεται με νεοφιλελεύθερες ιδεολογίες σχετικά με την προσωπική επιλογή και ευθύνη. Στο λόγο των εντύπων εντοπίζεται η εικόνα της σεξεργάτριας που επιλέγει να υφίσταται όλες αυτές τις αντιξοότητες και ο τρόπος ζωής της είναι αποτέλεσμα δικών της αποφάσεων και όχι δομικών ανισοτήτων στο επίπεδο της φυλής, της τάξης και του φύλου.

Αντίστοιχα σε άλλα αφηγήματα η κατάληξη αυτή αποδίδεται στην αόριστη έννοια «μοίρα» των γυναικών αυτών που δεν τους έδωσε την δυνατότητα μιας καλύτερης ζωής, ενώ και πάλι αποσιωπούνται πλήρως οι πολλαπλές ανισότητες που έχουν βιώσει.

Όπως αποτυπώνεται στο άρθρο «Όλες δολοφονήθηκαν από άντρες και η ευπάθειά τους στη βία στρέφεται στις διαστρωματώσεις της φυλής, της τάξης και του φύλου, αλλά κατά κάποιον τρόπο είναι ο προσωποποιημένος "δρόμος" που ορίζεται ως υπεύθυνος και, η ατομική τους επιλογή να εμπλακούν σε "ριψοκίνδυνους" τρόπους ζωής» (2014 σ.16). Η ευθύνη λοιπόν των δολοφονιών στην αναλυθείσα σφαίρα δημοσίου λόγου εντοπίζεται είτε στα ίδια τα θύματα είτε σε μεταφορικές έννοιες όπως ο δρόμος ή η μοίρα και όχι στο πρόσωπο του δράστη ή της κρατικής ολιγωρίας.

Συνολικά, αυτό που προκύπτει από τις δύο παραπάνω έρευνες είναι η πρακτική των έντυπων μέσων ενημέρωσης, σύμφωνα με την πρώτη έρευνα ιδίως δεξιού ή κεντρώου πολιτικού προσανατολισμού, να παρουσιάζουν μία συγκεκριμένη εικόνα-αναπαράσταση των σεξεργατριών που συνδέεται είτε με το αφήγημα του θύματος είτε με το αφήγημα της γυναίκας-παρασίτου που συνδέεται με την εγκληματικότητα και εν γένει με κοινωνικές παθογένειες, καθώς και η πρακτική του εντοπισμού των αιτιών της βίας που υφίστανται οι σεξεργάτριες στις προσωπικές τους επιλογές και όχι στα δομικά κοινωνικά αίτια που προκαλούν την επισφαλή τους θέση.

Βιώματα και Ακτιβισμός

Οι παράμετροι των κοινωνικών χαρακτηριστικών και τους είδους της σεξεργασίας που ασκείται, υπό το αναλυτικό εργαλείο της διαθεματικότητας μας βοηθούν να κατανοήσουμε ότι η «γυναίκα σεξεργάτρια» μπορεί να αποτελεί ένα διαφορετικό υποκείμενο που βιώνει μια διαφορετική πραγματικότητα σε κάθε περίπτωση. Οι δύο πρώτες έρευνες που παρουσιάζονται εστιάζουν σε μία μορφή σεξεργασίας η κάθε μία (η πρώτη στη σεξεργασία στο δρόμο και η δεύτερη στη σεξεργασία σε οίκους ανοχής) και εντοπίζουν διαφορές και ταυτίσεις στα βιώματα των σεξεργατριών. Κρίσιμο στοιχείο για την επιλογή των δύο αυτών επιστημονικών κειμένων υπήρξε η εστίαση τους σε μία μορφή άσκησης της σεξεργασίας και η ανάδειξη των ζητημάτων των παθογενειών καθώς και της διαθεματικότητας εντός αυτού του πλαισίου.

Εν συνεχεία, αναφορικά με ακτιβιστικές οργανώσεις και τις ΜΚΟ, η πρώτη έρευνα παρουσιάζει το είδος και το περιθώριο δράσης μίας ΜΚΟ που δραστηριοποιείται εντός του πλαισίου της θεσμικού κράτους, ενώ η δεύτερη την δράση μίας ακτιβιστικής ομάδας ιδίως

κατά την διάρκεια της πανδημίας του covid-19. Το κοινό νήμα και των δύο αυτών δράσεων εντοπίζεται στην διάθεση προσφοράς χωρίς προϋποθέσεις ή επίκριση προς τα άτομα, αλλά και στις προκλήσεις που βιώνουν οι σεξεργάτριες.

Στο πλαίσιο της κοινοτικής ερευνητικής μελέτης των Τριανταφυλλίδου κ.λ.π. (2024) επιδιώχθηκε να διερευνηθούν οι αλληλοδιαπλεκόμενοι παράγοντες επισφάλειας και οι ταυτότητες που συνδέονται με την εργασία του σεξ στο δρόμο στην Αθήνα. Οι συνεντεύξεις που διαμόρφωσαν τα αποτελέσματα της έρευνας πραγματοποιήθηκαν με 264 cis και trans γυναίκες εργαζόμενες στο σεξ από τον Ιούνιο του έτους 2021 έως τον Δεκέμβριο του έτους 2022, σε ένα κοινοτικό κέντρο ημέρας για σεξεργάτες στην Αθήνα.

Η έρευνα αξιολογεί τόσο την έννοια της διαθεματικότητας εντός της ομάδας των σεξεργατών όσο και την κοινοτική προσέγγιση. Ο δείκτης επισφάλειας για τις εργαζόμενες στο σεξ, ο οποίος αναπτύχθηκε στο κοινοτικό κέντρο, χρησιμοποιώντας παράγοντες που προσδιορίστηκαν από τις ίδιες τις εργαζόμενες στο σεξ ανέδειξε την σύνδεση συγκεκριμένων κοινωνικών ταυτοτήτων με ορισμένα είδη σεξεργασίας, ειδικότερα την σύνδεση της τρανς και της προσφυγικής ταυτότητας με την σεξεργασία στο δρόμο, και την σύνδεση της μεταναστευτικής κατάστασης με τη σεξεργασία σε οίκους ανοχής. Επιπλέον η σεξεργασία στο δρόμο συσχετίστηκε με την χρήση ουσιών, με προβλήματα στέγασης ιατρικά προβλήματα, φαινόμενα βίας από πλευράς πελατών και προστριβές με αστυνομικές αρχές.

Υποστηρίζεται ότι οι παράγοντες επισφάλειας αυτοί δεν συνδέονται τυχαία με την σεξεργασία στο δρόμο, αλλά είναι αλληλένδετοι. Συνεπώς, σεξεργάτες που βιώνουν προβλήματα στέγασης για παράδειγμα είναι περισσότερο εκτεθειμένοι σε φαινόμενα βίας ή εμπλοκών με την αστυνομία.

Ενδιαφέρουσα παρατήρηση είναι ότι από το ένα τέταρτο (1/4) περίπου των υποκειμένων της έρευνας αναφέρθηκε η ύπαρξη άλλων πηγών εισοδήματος και η άσκηση σεξουαλικής εργασίας μερικής απασχόλησης. Η πληροφορία αυτή έρχεται να αντικρούσει την κυρίαρχη εικόνα που εμφανίζεται στα έντυπα μέσα, αλλά και στη νομοθεσία, μίας γυναίκας που είναι μόνο «πόρνη» και έχει έναν τρόπο ζωής μακριά από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο, αποτελεί τον «άλλο». Αντιθέτως, από το εύρημα αυτό προκύπτει ότι μία σεξεργάτρια μπορεί να ασκεί και κάποια συμβατική εργασία.

Εστιάζοντας σε άτομα που ασκούν σεξεργασία σε εσωτερικούς χώρους στην Ισπανία, η Meneses-Falcón στο άρθρο της Sex worker or victim? Exploring the sex industry in Spain

(2023) επιχειρεί να διερευνήσει: αρχικά τους λόγους εισόδου ενός ατόμου στην σεξεργασία, συγκρίνοντας βιώματα ατόμων που εισήλθαν οικειοθελώς στην σεξεργασία, με άτομα που εξαναγκάστηκαν σε αυτήν, εν συνεχεία τις συνθήκες εργασίας και τη διάρκεια της σεξουαλικής εργασίας και τέλος τις απόψεις και τη θέση των εργαζομένων στο σεξ όσον αφορά το νομικό πλαίσιο που καλύπτει την σεξεργασία.

Ως προς την μεθοδολογία, η μελέτη διεξήχθη με την συμπλήρωση ερωτηματολογίου 34 ερωτήσεων το χρονικό διάστημα από τον Φεβρουάριο του 2020 έως τον Μάρτιο του 2021. Αρχικά, η ερευνήτρια είχε επιλέξει να συλλέγει η ίδια τις απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο, μεταβαίνοντας στους χώρους εργασίας των συμμετεχόντων, έπειτα όμως από την έλευση την πανδημίας του covid-19, η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά. Συνολικά, το δείγμα συγκεντρώθηκε σε ποσοστό 45,3% μέσω του διαδικτύου και το υπόλοιπο αυτοπροσώπως. Όπως επισημαίνει η Meneses-Falcón ήδη στην αρχή του κειμένου της οι σεξεργάτριες «αποτελούν μια πολύ ετερογενή ομάδα, με ποικίλα κίνητρα και θέσεις.» (2023, σ. 249). Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η σεξουαλική εργασία αποτελεί επιλογή για τους περισσότερους από τους ερωτηθέντες, ενώ το κύριο κίνητρο για την έναρξη της δραστηριότητας ήταν οικονομικής φύσεως και η πλειονότητα των συμμετεχόντων ήταν υπέρ της νομοθετικής ρύθμισης της σεξεργασίας.

Το βασικότερο συμπέρασμα επί των ευρημάτων της έρευνας είναι πως όσοι εξαναγκάστηκαν σε σεξουαλική εργασία φαίνεται ότι την ασκούσαν σε χειρότερες συνθήκες (εργάζονταν περισσότερες ώρες την ημέρα, υπέστησαν σε μεγαλύτερο βαθμό βίαια επεισόδια και είχαν μικρότερο εισόδημα) και έδειξαν μεγαλύτερη πρόθεση να την εγκαταλείψουν. Παράλληλα ενδιαφέρουσα πτυχή είναι ότι «το ένα τρίτο εκείνων που εισήλθαν στην εργασία του σεξ από επιλογή και σχεδόν το 20% εκείνων που εξαναγκάστηκαν δήλωσαν ότι το κίνητρό τους ήταν η συμπάθεια για τη δραστηριότητα και η περιέργεια, γεγονός που θα μπορούσε να οδηγήσει στην ερμηνεία ότι η δραστηριότητα αυτή είναι ελκυστική για μια υποκατηγορία γυναικών» (2023, σ. 259). Η επισήμανση αυτή δείχνει ότι δεν εντοπίζεται απόλυτη ταύτιση ούτε στο βίωμα σεξεργατριών που εισήλθαν στην εργασία με την ίδια αιτία, και ότι οι λόγοι άσκησης της εργασίας αυτής δεν εξαντλούνται στο δίπολο θύμα εμπορίας - γυναίκα σχετιζόμενη με το έγκλημα.

Τέλος, εντοπίζεται αμφιθυμία των ατόμων που εργάζονται στο σεξ απέναντι στη νέα ορολογία της σεξεργασίας, «Οι γυναίκες που εργάζονταν από επιλογή δήλωσαν ότι δεν ασκούσαν σεξουαλική εργασία, αλλά ότι ήταν σεξεργάτριες. Για άλλες, ωστόσο, ο όρος

«σεξουαλική εργασία» τις ενοχλούσε, επειδή δεν τον θεωρούσαν εργασία και το έκαναν επειδή δεν είχαν άλλες ευκαιρίες απασχόλησης.» (2023, σ. 252). Η θέση που εκφράζεται από τα λεγόμενα των συνεντευξιαζόμενων αναδεικνύει την ετερότητα του βιώματος και ιδίως την διάσταση στην αντιμετώπιση της σεξεργασίας/πορνείας από εκείνες είτε ως εργασίας είτε ως μίας πραγματικότητας που η κοινωνική και ταξική τους θέση εξανάγκασε να υποστούν.

Αν επιθυμούμε να συναγάγουμε ένα αρχικό συμπέρασμα επί του σώματος των δύο τελευταίων ερευνών είναι η πολλαπλότητα των πραγματικοτήτων που μπορούν να ισχύουν ταυτόχρονα για κάθε υποκείμενο που αναγνωρίζεται ως «γυναίκα σεξεργάτρια». Η θέση της στο κοινωνικό σύνολο ως απόρροια των κοινωνικών ταυτοτήτων που φέρει, η μορφή που εκφράζεται η εξουσία πάνω της αλλά και οι αλληλοεξαρτώμενοι παράγοντες που την θέτουν σε κίνδυνο είναι μερικά μόνο από τα στοιχεία που διακρίνουν το βίωμα της μίας από της άλλης.

Τέλος, παρουσιάζονται δύο έρευνες που αφορούν στην δράση υπεράσπισης και προστασίας των δικαιωμάτων των σεξεργατών. Η πρώτη εστιάζει στην Μη Κερδοσκοπική Οργάνωση St. James Infirmary (SJI), μια μη κερδοσκοπική κλινική για εργαζόμενους στο σεξ στο Σαν Φρανσίσκο των Η.Π.Α. αρκετά κοντά στο θεσμικό πλαίσιο του επίσημου κράτους και η δεύτερη εστιάζει στην συλλογικότητα-ακτιβιστική ομάδα Sex Work Polska, που δημιουργήθηκε στην Πολωνία και δραστηριοποιήθηκε ανεξάρτητα από τον κρατικό μηχανισμό, ιδίως κατά την περίοδο της πανδημίας του covid-19. Οι δύο έρευνες δείχνουν τον τρόπο δράσης των δύο οργανισμών/ομάδων, τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν και τις τοποθετήσεις τους.

Στην μελέτη της Majic S. Beyond «Victim-Criminals»: Sex Workers, Nonprofit Organizations, and Gender Ideologies (2014) χρησιμοποιείται το φεμινιστικό θεωρητικό πλαίσιο και ειδικότερα αυτό του feminist institutionalism (μια θεσμοθετική προσέγγιση που εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν οι έμφυλες νόρμες εντός των θεσμών και τον τρόπο με τον οποίο οι θεσμικές διαδικασίες κατασκευάζουν και διατηρούν τις έμφυλες δυναμικές εξουσίας) και η ερευνήτρια διεξάγει μία ποιοτική έρευνα πολλαπλών μεθόδων στο St. James Infirmary (SJI), μια μη κερδοσκοπική κλινική/νοσοκομείο για εργαζόμενους στο σεξ στο Σαν Φρανσίσκο, η οποία δημιουργήθηκε από σεξεργάτριες που δραστηριοποιούνται με το Call Off Your Old Tired Ethics(COYOTE), την πρώτη ομάδα για τα δικαιώματα των σεξεργατριών της χώρας, εξετάζοντας τόσο τις καθημερινές του λειτουργίες όσο και το ευρύτερο θεσμικό πλαίσιο της ΜΚΟ.

Η έρευνα διεξάγεται από τον Οκτώβριο του 2006 έως τον Μάρτιο του 2007 και στη συνέχεια κατά τη διάρκεια του Ιουλίου 2007, του Μαρτίου 2008 και του Ιουλίου 2010, ενώ μεταξύ των επισκέψεων υπήρχε επαφή με εκπροσώπους του οργανισμού μέσω τηλεφώνου και ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Οι μέθοδοι της έρευνας περιλάμβαναν έρευνα βάσει εγγράφων, συμμετοχική παρατήρηση και ημιδομημένες, ανοικτού τύπου συνεντεύξεις.

Το SJI βρίσκεται στο Σαν Φρανσίσκο, όπου το ευρύτερο θεσμικό πλαίσιο παράγει ποικιλοτρόπως μια ιδεολογία φύλου που δομεί τις σεξεργάτριες ως θύματα-εγκληματίες. Μέσα από την μελέτη φαίνεται «πώς η σχέση κυβέρνησης και οργανώσεων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα είναι στην πραγματικότητα ένας τόπος όπου μπορούν να εμφανιστούν έμφυλες, ιδεολογικές προκλήσεις και αλλαγές μέσα σε μια θεσμική φωλιά.» (2014 σ. 479). Η δράση της ΜΚΟ St. James Infirmary (SJI), εστιάζει στην προσφορά υπηρεσιών υγείας χωρίς να απαιτεί από τις εργαζόμενες να εγκαταλείψουν το επαγγελματικό τους πεδίο. Παράλληλα η οργάνωση παρέχει ευκαιρίες εκπαίδευσης στα άτομα που εργάζονται στο σεξ ώστε να αποκτήσουν επαγγελματικές δεξιότητες στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης και να ενισχύσουν την εικόνα των εργαζομένων στο σεξ ως ενεργών και υπεύθυνων ατόμων. Στην κοινοτική αίθουσα, για παράδειγμα - όπου όσοι περιμένουν για υπηρεσίες μπορούν να σερβιριστούν με ζεστά γεύματα, να παρακολουθήσουν μια ταινία ή να χρησιμοποιήσουν τον υπολογιστή - ένα μεγάλο πανό στον τοίχο γράφει: «Θέστε εκτός νόμου τη φτώχεια, όχι τις πόρνες». Οι πρακτικές αυτές φαίνεται ότι παράγουν έναν χώρο αποδοχής και ενδυνάμωσης για τους σεξεργάτες καταπολεμώντας κατά αυτόν τον τρόπο το στίγμα και την αντίληψη ότι η εμπλοκή στην σεξεργασία είναι μία ανήθικη επιλογή. Μία μορφή αντί-λόγου απέναντι στον θεσμικό και κυρίαρχο λόγο του κράτους.

Μάλιστα, η SJI αναγνωρίζει την σεξεργασία ως νόμιμη εργασία (ενώ αποδέχεται ότι δεν συμφωνούν όλοι οι εργαζόμενοι στο σεξ με αυτή τη θέση) και προβαίνει σε κοινωνικές διεκδικήσεις για τον σκοπό αυτό. Από την συγκεκριμένη έρευνα φωτίζεται η έμπρακτη διάσταση της κοινότητας που μπορεί να υπάρξει μεταξύ των σεξεργατών και να βοηθήσει στην διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους αλλά και στην προσφορά ενός περιβάλλοντος ασφάλειας και ενδυνάμωσης.

Αντίστοιχα, η έρευνα των Dziuban A. κ.α. που περιέχεται στο άρθρο «Very little but a lot.» *Solidarity within the sex workers' community in Poland during the COVID-19 pandemic* (2021) εστιάζει στις πρακτικές, τις δράσεις και τις πεποιθήσεις της Sex Work Polska και αποτελεί μια περιγραφή του αγώνα της κοινότητας των εργαζομένων στο σεξ στην Πολωνία

κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Εκτυλίσσεται ως διάλογος που διεξήχθη τον Δεκέμβριο του 2020 μεταξύ τριών μελών της Sex Work Polska, μιας συλλογικότητας ακτιβιστών, υπερασπιστών των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο σεξ στην Πολωνία. Τα μέλη συζητούν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι στο σεξ κατά την διάρκεια της πανδημίας, ιδίως με τις εφόδους των αστυνομικών στους κλειστούς χώρους εργασίας ή την επιβολή προστίμων σε όσους εργάζονταν σε εξωτερικούς χώρους.

Κατά την περίοδο της πανδημίας στην Πολωνία, οι εργαζόμενες στο σεξ αντιμετώπιζαν δυσκολίες αναφορικά με τις συνθήκες στέγασης τους, καθώς αναγκάζονταν να πληρώνουν αυξημένα ενοίκια, ενώ παρατηρείται ότι επιμέρους χαρακτηριστικά, όπως η ιδιότητα της μητέρας ή της μετανάστριας μπορεί να δημιουργούσαν περαιτέρω δυσκολίες στην ζωή των σεξεργατριών. Οι σεξεργάτριες που ήταν μητέρες βρίσκονταν υπό μεγάλη οικονομική πίεση καθώς χρειάζονταν ηλεκτρονικό εξοπλισμό, ώστε τα παιδιά τους να μπορούν να συμμετέχουν στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Αντίστοιχα, οι μετανάστριες σεξεργάτριες αντιμετώπιζαν μεγάλης δυσκολίες καθώς το να επιστρέψουν στον τόπο καταγωγής τους ήταν πολύ ακριβό και επικίνδυνο αλλά το να παραμένουν στην Πολωνία σήμαινε αυξημένα έξοδα στέγασης ή παραμονή τους στον οίκο ανοχής που εργάζονταν. Μάλιστα οι μετανάστριες αναφέρεται ότι αντιμετώπιζαν υψηλότερα πρόστιμα από την αστυνομία και ήταν πιο ευπαθείς στην αστεγία. Αναφορικά με τα αστυνομικά πρόστιμα, οι ομιλήτριες παρατηρούν ότι η επιβολή τους οδήγησε τις σεξεργάτριες να εργαστούν παρά την ύπαρξη υγειονομικών περιορισμών καθώς δεν υπήρχε καμία άλλη πηγή εισοδήματος που θα τους επέτρεπε να τα αποπληρώσουν.

Εφόσον η σεξεργασία στην Πολωνία δεν αναγνωρίζεται ως εργασία, δεν υπήρχε καμία κρατική πρόνοια κατά την διάρκεια της υγειονομικής πανδημίας. Μάλιστα, οι σεξεργάτες αποκλείστηκαν συνολικά από επιδόματα και παροχές στέγασης καθώς λόγω της έλλειψης νομικά αναγνωρισμένης εργασίας δεν κατέστησαν επιλέξιμοι για τις παροχές αυτές. Λόγω αυτού, η συλλογικότητα Sex Work Polska προέβη στην ίδρυση του Ταμείου Έκτακτης Ανάγκης, το οποίο όπως αναφέρουν οι ίδιες «ήταν μια έκφραση ριζοσπαστικής ενσυναίσθησης και αλληλεγγύης». Η ίδρυση του ταμείου στόχευε στην στήριξη όλων των σεξεργατών που είχαν ανάγκη χωρίς διακρίσεις ή κριτήρια επιλεξιμότητας. Όπως αναφέρουν *«προσφέρουμε υπηρεσίες που δεν είναι μόνο δωρεάν, αλλά επίσης, και αυτό είναι το κρίσιμο, διασφαλίζουμε ότι όσοι επωφελούνται από αυτές δεν θα στιγματίζονται.»*

Η πλήρης ευαλωτότητα των εργαζομένων στο σεξ σε συνθήκες κρίσης, όπου τα άτομα που εργάζονται στο σεξ βιώνουν την «θεσμοθετημένη εγκατάλειψη» από πλευράς επίσημης

πολιτείας έρχεται να αντιμετωπιστεί από την δράση και την αλληλεγγύη της κοινότητας που δύναται να αποτελέσει μία μορφή αντίστασης στην κρατική πολιτική. Επιπλέον, στην παρούσα έρευνα επανέρχεται το ζήτημα της αντιμετώπισης των σεξεργατών ως «κινούμενων παρασίτων» στην αντίληψη των μελών της συλλογικότητας για το πως τις αντιμετωπίζει το κράτος.

Οι αναφερθείσες οργανώσεις που παρουσιάζονται στις δύο ως άνω έρευνες, φαίνεται ότι καταφέρνουν να καλύπτουν κενά του κρατικού μηχανισμού αλλά και να παρέχουν ένα χώρο ενάντια στο στίγμα και τον αποκλεισμό. Η παροχή οικονομικής βοήθειας ή δυνατοτήτων εκπαίδευσης, η δημιουργία χώρων κατανόησης και αποδοχής έρχεται να λειτουργήσει ως αντίσταση σε καθεστώτα όπου τα σεξεργαζόμενα άτομα αντιμετωπίζονται ως μορφή παθογένειας και εγκληματικότητας. Οι δράσεις των οργανώσεων φαίνεται ότι αποτελούν μία μορφή αντί- λόγου, μία πρακτική αντίστασης και δημιουργίας χώρων αμφισβήτησης των κυρίαρχων αφηγημάτων.

Συνολικά, παρατηρείται ότι παρά την ετερότητα στο βίωμα κάθε υποκειμένου ανάλογα με τα κοινωνικά του χαρακτηριστικά, το θεσμικό πλαίσιο στο οποίο υπόκειται ή το είδος της σεξεργασίας που ασκεί, ο στιγματισμός και η στερεοτυπική απεικόνιση των γυναικών που εργάζονται στο σεξ αποτελεί μία κοινή συνισταμένη. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο το βίωμα διαφοροποιείται, εκφράζονται μορφές αντί-λόγου, δίνονται μάχες σε συλλογικό επίπεδο γεγονός που δείχνει την ρευστότητα της συνθήκης, αλλά και το πως η εξουσία εκφραζόμενη μέσω της νομοθεσίας ή της εν γένει έκφρασης του δημοσίου λόγου διαμορφώνει την πραγματικότητα των υποκειμένων.

Τα Πεδία Λόγου: Νόμος και Αντίσταση.

Ιστορική Αναδρομή της Ελληνικής Νομοθεσίας για την Σεξεργασία

Η Ελλάδα σήμερα έχει υιοθετήσει το νομικό μοντέλο της επιτρεπτής και ρυθμιζόμενης πορνείας, με το Νόμο 2734 του 1999 για τα εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα. Στην ουσία δηλαδή έχει επιλέξει μια νομοθεσία που αφενός αναγνωρίζει την ύπαρξη των εργαζόμενων στο σεξ ως ατόμων «εκδιδόμενων με αμοιβή», αφετέρου όμως οριοθετεί την σεξεργασία με ένα αυστηρό σύνολο κανόνων και την αποδέχεται ως νόμιμη, μόνο όταν ασκείται υπό πολύ συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

Η διαδρομή της νομοθεσίας αυτής μέχρι το 1999 είναι μακρά και εκκινεί λίγα χρόνια μετά την ίδρυση του ελληνικού κράτους. Στην παρούσα ενότητα, θα εξετάσουμε κάποια σημεία που κρίθηκαν ως άξια αναφοράς επί του νομοθετικού πλαισίου ρύθμισης της πορνείας στο ελληνικό κράτος από τις αρχές της 19ου αιώνα έως την πιο πρόσφατη νομοθεσία του 1999.

Το σύνολο της νομοθεσίας που αφορούσε στην πορνεία, ήδη από το πρώτο νομοθέτημα του ελληνικού κράτους, το 1836, διεπόταν από το διακανονιστικό σύστημα, ένα σύστημα ιδεών που επιδιώκει την εκπλήρωση του τρίπτυχου «περιορισμός της πορνείας-περιφρούρηση της ηθικής-προστασία της δημόσιας υγείας» (Λάζος, 2001, σ. 61). Η γυναίκα λοιπόν που απασχολούνταν στην πορνεία επιφορτιζόταν όλο το βάρος επίτευξης αυτού του τρίπτυχου, και προκειμένου να μην μολύνει την υπόλοιπη κοινωνία ηθικά και σωματικά έπρεπε να μένει απόλυτα περιορισμένη και υποταγμένη στον κρατικό μηχανισμό και να επιβιώνει σε συνθήκες αιχμαλωσίας. «Στο διακανονιστικό σύστημα η πορνεία νομιμοποιείται και ελέγχεται από το κράτος με την ίδρυση και την λειτουργία κρατικών οίκων ανοχής, όπου οι εκδιδόμενες γυναίκες εκδίδονται και διαμένουν υποχρεωτικά» (ομοίως, σ. 62). Οι πόρνες λοιπόν, εγκλωβισμένες στον οίκο ανοχής, όφειλαν να είναι κοινωνικά αόρατες, να εργάζονται και να ζουν εκεί χωρίς να μπορούν να αποτελέσουν μέρος της υπόλοιπης «υγιούς» κοινωνίας. Εμφανίζονταν ως όντα-μιάσματα, ως ανάξιες δικαιωμάτων και διαπροσωπικής επαφής με τους «ηθικούς» ανθρώπους.

Το βασιλικό διάταγμα της 31ης.12.1836 διαπνεόταν από μία λογική αιχμαλωσίας των εκδιδόμενων γυναικών, ελέγχοντας κάθε πτυχή της ζωής τους. Με βάση το νομοθέτημα αυτό η Αστυνομία καθίστατο υπεύθυνη για την διάκριση των εκδιδόμενων γυναικών σε «κοινές» και «ελευθέρους», με τις πρώτες να έχουν σαφώς λιγότερα δικαιώματα από τις δεύτερες και να

είναι ουσιαστικά δέσμιες του χαρακτηρισμού αυτού, χωρίς να έχουν την δυνατότητα να τον αποτινάξουν από πάνω τους.

Η κατάσταση διαφοροποιήθηκε ελαφρώς με την ψήφιση του Νόμου 3032/1922, περίπου έναν αιώνα αργότερα, με τον οποίο στους «υπεύθυνους» για την προστασία της κοινωνίας από τις εκδιδόμενες γυναίκες, πέρα από την Αστυνομία, συγκαταλέγονταν πλέον και οι «Επιτροπές» ιατρών, τοποθετώντας και τις υγειονομικές αρχές στην διαδικασία περιορισμού των σεξεργαζομένων. Ακολούθησε ο Νόμος 3310/1955 «Περί καταπολεμήσεως των Αφροδισίων Νόσων και Άλλων Τινών Διατάξεων», με τον οποίο το διακανονιστικό σύστημα «μετεξελίχθηκε σε μία πιο φιλελεύθερη εκδοχή του, το νέο-διακανονιστικό σύστημα» (Λάζος, 2001, σ. 69), οπότε πλέον οι εργαζόμενες στο σεξ γυναίκες εργάζονταν σε ιδιωτικούς οίκους ανοχής, αντί για δημόσιους χωρίς να υπάρχουν μεγάλες διαφοροποιήσεις στα λοιπά ζητήματα.

Στη συνέχεια με το Νόμο 1193/1981, επεκτάθηκε το νέο-διακανονιστικό σύστημα, χωρίς όμως να αλλάξει κατ' ουσίαν η αντιμετώπιση της εργαζόμενης στο σεξ γυναίκας, η οποία «αντιμετωπίζεται εχθρικά μόνο παρεμπιπτόντως, διαδικαστικά, με φιλανθρωπία, και ίσως-ίσως εχθρικά» (ομοίως, σ. 74).

Η τελευταία νομοθετική τροποποίηση συνέβη με το νομοθέτημα 2734/1999 «Εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α 161) και θα αναλυθεί στην παρούσα εργασία. Μία αρχική παρατήρηση προτού εξεταστεί το κείμενο του νόμου αφορά στην θέση του εντός του νομοθετικού υλικού, η νομοθεσία που αφορά στα «Εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα» δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι άπτεται του εργατικού δικαίου, καθώς η πορνεία/σεξεργασία δεν αναγνωρίζεται ως επάγγελμά, ταυτόχρονα όμως ορίζονται εξαντλητικά συγκεκριμένες προϋποθέσεις άσκησής της, η μη εκπλήρωση των οποίων συνεπάγεται ποινικές και διοικητικές κυρώσεις. Τα «εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα», όπως προκύπτει ήδη από τους τίτλους των άρθρων της νομοθεσίας οφείλουν να υπακούσουν σε κανόνες ώστε να τους επιτρέπεται να υπάρξουν δίχως κυρώσεις. Δεν διασφαλίζεται όμως κανένα τους δικαίωμα, καμία αξίωση προς το κράτος ή προς ιδιώτες. Αντιθέτως, υπόκεινται σε ένα καθεστώς συμμόρφωσης ώστε να μην αποτελούν εμπόδιο για το κράτος και να γίνονται ανεκτά από αυτό. Το νομοθέτημα δεν εντάσσεται ούτε εντάσσει τα άτομα κάπου. Είναι «απομονωμένο», όπως και οι εργαζόμενοι στο σεξ.

Ο Καραβοκύρης προβαίνοντας σε μία κριτική επί της σύγχρονης εθνικής μας νομοθεσίας αναφέρει ότι «παρά τον δεδομένο φιλελεύθερο χαρακτήρα της έννομης τάξης μας,

η οποία επιτρέπει την πορνεία, οι ρυθμίσεις που την διέπουν υποδηλώνουν την ηθική της αποδοκιμασία ως μια αποκλίνουσα κοινωνική δραστηριότητα» (2019). Παράλληλα, ο ίδιος παρατηρεί ότι «ο νομοθέτης (...) επιφυλάσσεται να προσδώσει στην πορνεία τα χαρακτηριστικά και τις πλήρεις εγγυήσεις ενός επαγγέλματος». Με αυτή τη νομοθετική ρύθμιση δεν αναγνωρίζονται στις εργαζόμενες στο σεξ γυναίκες εργασιακά δικαιώματα ούτε διασφαλίζεται με οιονδήποτε τρόπο η αξιοπρεπής τους διαβίωση.

Συνολικά, κανένα από τα έως σήμερα εκδοθέντα νομοθετήματα, παρά την επίκληση φιλελεύθερων και ανθρωπιστικών αρχών, δεν προσέγγισε το ζήτημα της πορνείας με ενδιαφέρον ούτε προσέφερε κοινωνικές παροχές προς τις εργαζόμενες στο σεξ. Οι τελευταίες κατέκτησαν με αργούς ρυθμούς κάποια δικαιώματα, πότε όμως μέχρι σήμερα δεν αντιμετωπίστηκαν από την Πολιτεία ούτε ως εργαζόμενες αλλά ούτε και ως εύλωτη κοινωνική ομάδα. Αντιθέτως, η πολιτεία φαίνεται να αποδέχεται την πορνεία ως μία, ενδεχομένως απαραίτητη, παθογένεια την οποία οριοθετεί με διάφορους τρόπους, όμως κατά τα άλλα δεν ενεργεί με κανέναν τρόπο προς διασφάλιση των δικαιωμάτων και της προστασίας των ατόμων που εμπλέκονται σε αυτήν.

Φαίνεται ότι η θεσιακότητα τους, όσο κι αν εκ πρώτης όψεως μοιάζει φυσική και δεδομένη, έχει σχηματιστεί μέσα από έναν επίμονο και αδιάκοπο κυρίαρχο δημόσιο λόγο. Στην παρούσα καλούμαστε να εντοπίσουμε πως ακριβώς παράγεται αυτή η πτυχή της κοινωνικής πραγματικότητας, που παράγει τις σεξεργάτριες ως υποκείμενα συνδεδεμένα με τον αποκλεισμό, τον κίνδυνο της δημόσιας υγείας και την ανηθικότητα.

To Red Umbrella Athens

Σε συνέχεια της ιστορικής διαδρομής των νομοθετημάτων που αφορούν στην σεξεργασία στην Ελλάδα, έρχεται ο «θεσμός», της ίδιας της κοινότητας των σεξεργαζόμενων ατόμων.

To Red Umbrella Athens αποτελεί ένα Κέντρο Ενδυνάμωσης ατόμων που εργάζονται στο σεξ, που ιδρύθηκε τον Δεκέμβριο του 2015. Η πρωτοβουλία ίδρυσης ανήκε στην Μη Κερδοσκοπική Οργάνωση Σύλλογο Οροθετικών Ελλάδος «Θετική Φωνή», καθώς και στα Κέντρα Πρόληψης και Σεξουαλικής Υγείας «Checkpoint» και στον Σύλλογο Ασθενών Ήπατος Ελλάδας «Προμηθέας», ενώ τον Ιούλιο του 2022 ιδρύθηκε και το αντίστοιχο κέντρο στη Θεσσαλονίκη, Red Umbrella Thessaloniki (RUTh). (Red Umbrella Athens - Σχετικά με εμάς). Το Red Umbrella Athens υλοποιούμενο από άτομα τόσο της κοινότητας των εργαζόμενων στο

σεξ όσο και άλλων ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, συμμετέχει ενεργά σε επιστημονικά συνέδρια, αποσκοπώντας στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της επιστημονικής κοινότητας και της κοινωνίας γενικότερα ενώ παράλληλα είναι μέλος διεθνών δικτύων όπως το European Sex Workers Rights Alliance και το Global Network of Sex Work Projects.

Το Red Umbrella Athens έχει ως βασικούς του στόχους να γίνει ένα σημείο συνάντησης και ενδυνάμωσης των σεξεργαζόμενων ατόμων και να διεκδικήσει την βελτίωση του υπάρχοντος νομοθετικού πλαισίου (Νόμου 2734/1999) και την αποποινικοποίηση της εργασίας στο σεξ, αναγνωρίζοντας την εργασία στο σεξ ως οποιαδήποτε άλλη εργασία. (Red Umbrella Athens - Σχετικά με εμάς) Στόχος του είναι να εξασφαλιστεί ότι τα άτομα που εργάζονται στο σεξ έχουν πλήρη εργασιακά και ασφαλιστικά δικαιώματα, προστασία από την εκμετάλλευση και τη βία και ίσες ευκαιρίες κοινωνικής συμμετοχής.

Για την υλοποίηση των ως άνω στόχων, το Red Umbrella Athens προσφέρει ολοκληρωμένα και δωρεάν υποστηρικτικά προγράμματα και υπηρεσίες, με ανωνυμία, χωρίς απαίτηση νομικών εγγράφων και με διερμηνείς (σε γλώσσες όπως Ρώσικα, Ισπανικά, Αγγλικά, Φαρσί κ.α.). Συγκεκριμένα παρέχει πρόσβαση σε υπηρεσίες :

- α) Σωματικής υγείας με παροχές όπως διαγνωστικές εξετάσεις για ΣΜΝ, συμβουλευτική σεξουαλικής υγείας, δωρεάν διανομή προφυλακτικών και τεστ εγκυμοσύνης.
- β) Πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής στήριξης, νομικής βοήθειας με παροχές όπως συμβουλευτική για εξαρτήσεις, παροχή ρούχων και βασικών αναγκών και ψυχολογική, κοινωνική και νομική υποστήριξη
- γ) Καλλιτεχνικές & ψυχαγωγικές δραστηριότητες και υπηρεσίες αισθητικής (μακιγιάζ, κομμωτήριο, μανικιούρ κ.ά.).
- δ) Επιπλέον, λειτουργεί ως χώρος χαλάρωσης, συζήτησης, καφέ και κοινωνικοποίησης με την ομάδα του Red Umbrella και την κοινότητα. (Red Umbrella Athens - Οι υπηρεσίες μας)

Τέλος, το Red Umbrella Athens στα πλαίσια της δράσης του εκτελεί το «Streetwork Project» μία δράση κατά την οποία η ομάδα προσεγγίζει κοινωνικά αποκλεισμένους πληθυσμούς, μεταξύ των οποίων και άτομα που εργάζονται στο σεξ σε δρόμους, στούντιο, λοιπούς χώρους σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη ώστε να προβεί στην ενημέρωσή τους αναφορικά με ζητήματα πρόληψης και σεξουαλικής υγείας.

Όσον αφορά στο υπάρχον νομικό πλαίσιο (Ν. 2734/1999), το Red Umbrella Athens επισημαίνει την αναγκαιότητα νομοθετικής αλλαγής καθώς όπως υποστηρίζει η νομοθεσία

καθιστά σχεδόν αδύνατη τη νόμιμη άσκηση του επαγγέλματος. Συνέπεια τούτου είναι ότι τα εργαζόμενα στο σεξ άτομα ευρισκόμενα σε μία συνθήκη παρανομίας στερούνται θεμελιωδών δικαιωμάτων και είναι εξαιρετικά δύσκολα να διαφύγουν από το περιθώριο και τις συνθήκες εκμετάλλευσης και κακοποίησης (Red Umbrella Athens - Νομικό πλαίσιο). Το βασικό επιχείρημα που προτάσσει στο πλαίσιο των κοινωνικών διεκδικήσεων είναι ότι σεξεργασία είναι μία εργασία, όπως όλες οι άλλες και η νομοθεσία που την αφορά θα πρέπει να συμμορφωθεί με αυτήν την παραδοχή.

Συνολικά, οι δύο τόποι της κοινωνικής πραγματικότητας που παρουσιάστηκαν, ήτοι η ιστορική διαδρομή του νόμου και η ιστορία του κέντρου ενδυνάμωσης των σεξεργατών φανερώνουν για αρχή την σημαντική μεταξύ τους διάσταση. Η νομοθεσία αντιμετωπίζει την σεξεργασία ως δυνητικά παράνομη δραστηριότητα που χρήζει αυστηρής οριοθέτησης, ενώ η κύρια- και ουσιαστικά η μοναδική - οργάνωση που ασχολείται με την ενδυνάμωση των σεξεργατριών, ως μία μορφή εργασίας που πρέπει να αναγνωριστεί νομοθετικά.

Μεθοδολογία και Σχεδιασμός της Έρευνας

Για να απαντηθεί το ερώτημα που τέθηκε στην αρχή της έρευνας, δηλαδή πως εντοπίζεται σήμερα η εμπειρία των σεξεργατριών στην Αθήνα και πως αυτή διαμορφώνεται μέσα από τα διαφορετικά κοινωνικά χαρακτηριστικά που φέρουν (όπως η εθνικότητα ή η κοινωνική τάξη) καθώς και από το συγκεκριμένο είδος σεξεργασίας που ασκούν (π.χ. «δρόμου» ή εσωτερικού χώρου), ως μέθοδος έρευνας επιλέχθηκε η ανάλυση λόγου α) στην εθνική νομοθεσία που αφορά στην σεξεργασία, β) στην έκθεση φωτογραφίας «Ένα δικό της δωμάτιο» γ) και στην ημιδομημένη συνέντευξη που έλαβα από την Καίτη, εργαζόμενη στο Red Umbrella Athens και συμμετέχουσα στην διοργάνωση της έκθεσης φωτογραφίας. Ως θεωρητική βάση της ανάλυσης χρησιμοποιείται η Μεταδομιστική Φεμινιστική Θεώρηση. Στις υποενότητες που ακολουθούν παρουσιάζεται ο Σχεδιασμός Έρευνας και οι Προκλήσεις Πρόσβασης στο Πεδίο της έρευνας, η Μεταδομιστική Φεμινιστική Θεώρηση και η μέθοδος της Ανάλυσης Λόγου και Εικόνας.

Σχεδιασμός Έρευνας και Προκλήσεις Πρόσβασης στο Πεδίο

Παράλληλα με την διενέργεια της βιβλιογραφικής έρευνας για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας εκκίνησε και η προσπάθεια μου να εισέλθω στο πεδίο της έρευνας και να διερευνήσω αν θα μπορούσα να έρθω σε επαφή και να λάβω συνεντεύξεις από άτομα που είτε ασχολούνται τα ίδια με την σεξεργασία, είτε σχετίζονται με την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των σεξεργατριών. Έτσι επιχείρησα να έρθω σε επαφή με το Δίκτυο Ενδυνάμωσης Σεξεργαζομένων (ΔΕΣ) και το Red Umbrella Athens. Το πρώτο, όπως ενημερώθηκα σε τηλεφώνημα που έκανα είχε παύσει να λειτουργεί μόνιμα προ ενός μηνός, συνεπώς το ενδεχόμενο να συνομιλήσω με μέλη του αποκλείστηκε. Το δεύτερο έμοιαζε πιο ενεργό και στην ουσία αποτελούσε πια το μοναδικό πεδίο πρόσβασης.

Τον Ιούνιο του 2025, σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης εντόπισα μία δημοσίευση, που αφορούσε στην ανακοίνωση διενέργειας της έκθεσης φωτογραφίας «Ένα δικό της δωμάτιο» που δημιουργήθηκε από το Red Umbrella Athens και θα διεξαγόταν στο χώρο του beaver, ενός καφέ-μπαρ με queer κουλτούρα στο Γκαζι, που λειτουργεί ως συνεταιρισμός γυναικών και κοινοτικός χώρος. Επισκέφθηκα λοιπόν την έκθεση με πραγματικό ενδιαφέρον και με την ελπίδα να συναντήσω μέλη του κέντρου ημέρας και να συνομιλήσω μαζί τους. Την στιγμή της επίσκεψής μου δεν ήταν παρόν κάποιο μέλος όμως κατάφερα να δω την έκθεση, να βγάλω φωτογραφίες, να συνεισφέρω στο κουτί οικονομικής ενίσχυσης και να αφήσω τα στοιχεία μου στο άτομο που εργαζόταν στο χώρο και είχε επαφή με το Red Umbrella Athens.

Με αυτόν τον τρόπο έγινε η πρώτη μου γνωριμία με το πεδίο και με έναν τρόπο δόθηκε το πράσινο φως ώστε να γίνουν αντικείμενο ανάλυσης της παρούσας τόσο η έκθεση φωτογραφίας όσο και η διεξαχθείσα συνέντευξη. Οι φωτογραφίες στις οποίες θα εστιάσουμε στο δεύτερο κεφάλαιο της ανάλυσης παρατίθενται όπως τραβήχτηκαν κατά τη επίσκεψη μου στο χώρο του beaver, με φόντο τον τοίχο της έκθεσης, ενώ η επιλογή των προς ανάλυση φωτογραφιών προέκυψε με βάση το ενδιαφέρον που μου προξένησαν καθώς και την συζήτηση με την συνεντευξιαζόμενη.

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η απόπειρα επικοινωνίας με σεξεργαζόμενα άτομα, παρά την προσπάθειά μας, δεν ευοδώθηκε, πιθανότατα εξαιτίας του έντονου στίγματος που περιβάλλει το χώρο. Το υλικό της συνέντευξης όμως κρίθηκε ιδιαιτέρως διαφωτιστικό μίας και η συνομιλήτρια, παρόλο που δεν έχει ασχοληθεί η ίδια με την σεξεργασία, στα πλαίσια της εργασίας της εντός του Red Umbrella Athens, συναναστρέφεται και συνομιλεί με περίπου 90 άτομα την εβδομάδα που ασχολούνται με την σεξεργασία, σε μία αναλογία περίπου 60 σεξεργάτριες και 30 υπηρεσίες.

Η πρώτη, διαδικτυακή συνάντηση με τη συνεντευξιαζόμενη συνέβη τον Ιούνιο του 2025, όπου συζητήσαμε για το αντικείμενο της διπλωματικής και καταλήξαμε να προχωρήσουμε σε μεταγενέστερη ημερομηνία στην συνέντευξη. Η συνέντευξη διεξήχθη τον Ιούλιο του 2025 διαδικτυακά. Στη συνέχεια προέβην στην απομαγνητοφώνηση της συνέντευξης και την καταγραφή όλων των λεκτικών και εξωλεκτικών σημείων. Αφού ολοκλήρωσα την απομαγνητοφώνηση, άρχισα να μελετώ και να αναλύω το υλικό ώστε να εντοπίσω τις κρίσιμες θεματικές του.

Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνηθεί η εμπειρία των σεξεργατριών και πως αυτή διαμορφώνεται μέσα από τα διαφορετικά κοινωνικά χαρακτηριστικά που φέρουν (όπως η εθνικότητα ή η κοινωνική τάξη) καθώς και από το συγκεκριμένο είδος σεξεργασίας που ασκούν (π.χ. «δρόμου» ή εσωτερικού χώρου), στην Αθήνα του σήμερα. Επιχειρούμε να απαντήσουμε το ερώτημα αυτό μελετώντας με ανάλυση λόγου α) τον λόγο της νομοθεσίας ιδίως διακρίνοντας πως η νομοθεσία δημιουργεί διαφορετικές θεσιακότητες και πως αναπαρίστανται οι σεξεργάτριες εντός της, β) τον λόγο και την εικόνα του Red Umbrella Athens ιδίως διακρίνοντας πως εντοπίζονται οι συνέπειες της νομοθεσίας στη ζωή των σεξεργατριών και στην δημιουργία διαφορετικών θεσιακοτήτων και πως αναπαρίστανται οι σεξεργάτριες στην έκθεση φωτογραφίας.

Λόγος και Εξουσία

Όπως προκύπτει και από την επισκόπηση της υπάρχουσας έρευνας για το θέμα της παρούσας, προκύπτουν διαφορετικές θεσιακότητες των υποκειμένων που ανήκουν στην κατηγορία «γυναίκα σεξεργάτρια». Στα πλαίσια της παρούσας, το άτομο γίνεται αντιληπτό ως «προϊόν συσχετισμού συγκεκριμένων δυνάμεων που αρθρώνονται μέσα από λόγους και πρακτικές», όπως υποστηρίζει η Χαλκιά (2007,2011, σ. 84). Το άτομο λοιπόν δεν είναι ένα ενδογενώς έλλογο πλάσμα που επιλέγει απόλυτα ποιο θα είναι, αλλά πλάθεται μέσω του λόγου.

Κρίσιμο είναι να εστιάσουμε και στο τι θεωρείται εξουσία, διότι ο ορισμός είναι αρκετά ευρύτερος από ότι αρχικά μας έρχεται στο νου. Εξουσία δεν αποτελεί μόνο η θεσμική καταστολή αλλά ορίζεται ως ένα δίκτυο κατά τους όρους του Φουκώ,- όπως χρησιμοποιείται από τη Χαλκιά- και είναι «ρευστή και παραγωγική, με την έννοια ότι η άσκηση της είναι δημιουργική και όχι μόνο κατασταλτική» (ομοίως, σ. 85). Γίνεται αντιληπτή ως ένα δίχτυ, μία ρευστή κατά μία έννοια δύναμη που σχηματίζει και σμιλεύει την υπόσταση των υποκειμένων και την αντίληψη τους για τον κόσμο. Εφόσον είμαστε αναγκασμένοι να γνωρίζουμε μέσω των λόγων, αυτοί μας ασκούν εξουσία (Jones κλπ, 2017 σ. 156). Είμαστε δημιούργημά τους και συγκροτούμαστε από αυτούς.

Η εξουσία λοιπόν με την δημιουργική της διάσταση δύναται ανάλογα με τους συσχετισμούς της να δημιουργήσει πολλαπλές διακριτικές θεσιακότητες εντός της θεωρικά κοινής κατηγορίας του υποκειμένου «γυναίκα σεξεργάτρια». Στο ζήτημά μας, το υποκείμενο «γυναίκα» και έπειτα το ειδικότερο υποκείμενο «γυναίκα σεξεργάτρια» αποτελεί κοινωνική κατασκευή, αποτέλεσμα «λόγων» που εκφράζονται και διαμορφώνουν τα άτομα σε αυτό που καταλήγουν να είναι.

Παράλληλα, όπως αναφέρει η Χαλκιά (2011, σ.86) οι κοινωνικές ταυτότητες των μελών της κοινωνίας επίσης κλονίζονται και εξελίσσονται με τη ροή της εξουσίας δια μέσου του λόγου, κατά τον τρόπο αυτό πέρα από το ότι η εξουσία μέσω του λόγου παράγει τα υποκείμενα - επιθυμητά ή μη- εντός του κοινωνικού συνόλου. Παράλληλα μέσω του κάθε φορά ασκούμενου αντί-λόγου γίνεται δυνατή η περαιτέρω διαμόρφωση και αλλαγή της κοινωνικής πραγματικότητας.

Παρούσα είναι η αντίληψη του Foucault ότι «η αντί- στάση ή ο αντί-λόγος εγείρονται στα ίδια σημεία όπου οι σχέσεις εξουσίας είναι περισσότερο άκαμπτες και έντονες» (Κακολύρης, 2008 σ. 222). Ο λόγος συνεπώς δεν μπορεί να γίνεται αντιληπτός ως μία δύναμη μίας και μόνο κατεύθυνσης με σκοπό την υποταγή των ατόμων που τίποτα δεν μπορεί να

αντιταχθεί σε αυτόν. Αντίθετα, «ο λόγος μεταφέρει και παράγει εξουσία· την ενισχύει αλλά και την υπονομεύει, την εκθέτει, την κάνει εύθραυστη και επιτρέπει την ανατροπή της» (Φουκώ, 1978, σ.125)

Εφόσον την δράση της εξουσίας μπορούμε να την εντοπίσουμε σε «λόγους», τα πεδία λόγου θα καταστούν αντικείμενα κριτικής ανάγνωσης για τον εντοπισμό ακριβώς της δράσης της εξουσίας.

Ανάλυση Λόγου και Εικόνας

Ο σκοπός του αναλυτή σε μία λογο-αναλυτική έρευνα είναι «να ανακαλύψει ευρύτερες δομές στις διάφορες προτάσεις και στις μεταξύ τους σχέσεις, και να διερευνήσει τις κοινωνικές συνέπειες των διαφόρων ρηματικών παραστάσεων της πραγματικότητας» (Phillips και Jorgensen, 2009, σ. 52). Στην παρούσα, όπως αναφέρθηκε, θα διερευνηθούν δύο πεδία δημόσιου λόγου το πεδίο λόγου της νομοθεσίας- ως κυρίαρχος δημόσιος λόγος - και ο λόγος του Red Umbrella Athens, που φαίνεται να αντιτίθεται σε αυτόν. Ο κυρίαρχος δημόσιος λόγος, όπως αναφέρει ο Γκολφινόπουλος (2013 σ. 27) «διαπλάθει το αντικείμενό του, υπό την έννοια ότι του αποδίδει μian ορισμένη μορφή και όχι μian άλλη, το εντάσσει σε ένα πλαίσιο κατανόησης συνδέοντάς το με συγκεκριμένα αντικείμενα και, ταυτόχρονα, αποσυνδέοντάς το από άλλα...».

Το κείμενο εθνικής νομοθεσίας για την σεξεργασία, που χρονολογείται από το 1999, έχει διαμορφώσει μία κοινωνική πραγματικότητα, αποτελεί τον κυρίαρχο δημόσιο λόγο, εστιάζοντας στα αφηγήματα και αναπαραστάσεις εντός του, μπορούμε να δούμε πως κατασκευάζεται κοινωνικά η θέση των σεξεργατριών. Από την πρώτη ματιά επ' αυτού στην ενότητα της ιστορικής αναδρομής της νομοθεσίας, φαίνεται ότι η σεξεργασία συνδέεται με τις έννοιες της εγκληματικότητας, της ασθένειας και του περιορισμού, ενώ αποσυνδέεται από την έννοια του επαγγέλματος. Μέσα απ' αυτό το πρίσμα, η ανάδυση της σεξεργασίας ως άμεσα συνδεδεμένης με ενός είδους εγκληματικότητας ή αρρώστιας δεν αποτελεί μία φυσική κατάσταση, παρά μάλλον μία κοινωνική κατασκευή. Μέσα στην ανάλυση αυτή παραμένει παρούσα η έννοια της διαθεματικότητας και έτσι εντοπίζονται οι διαφορετικές κάθε φορά προκλήσεις και αποκλεισμοί που αντιμετωπίζουν οι σεξεργάτριες βάσει της νομοθεσίας, ανάλογα με το είδος σεξεργασίας που ασκούν αλλά και με τα κοινωνικά χαρακτηριστικά που φέρουν.

Επίσης, ο λόγος του Red Umbrella Athens, μίας οργάνωσης με στόχο την ενδυνάμωση των σεξεργατριών, αποτελεί ένα πεδίο λόγου αντίστασης και κλονισμού του λόγου της εξουσίας, μία μορφή αντί-λόγου που στοχεύει στην διεκδίκηση και την άρση του αποκλεισμού. Στο σώμα του προς ανάλυση υλικού, που αφορά την ημιδομημένη συνέντευξη και την έκθεση φωτογραφίας, ζητούμενο είναι αρχικά να εντοπιστούν ο αντί-λόγος που αναπτύσσεται μέσα από τον τρόπο αναπαράστασης των σεξεργατριών, καθώς και οι συνέπειες του λόγου της νομοθεσίας για τη ζωή των σεξεργατριών.

Ως τύπος συνέντευξης με την Καίτη, επιλέχθηκε η ημί-δομημένη συνέντευξη, η οποία «χαρακτηρίζεται από ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων, αλλά παρουσιάζει πολύ περισσότερη ευελιξία ως προς τη σειρά των ερωτήσεων, ως προς την τροποποίηση του περιεχομένου των ερωτήσεων ανάλογα με τον ερωτώμενο και ως προς την προσθαφαίρεση ερωτήσεων και θεμάτων για συζήτηση» (Ιωσιφίδης, 2008, 112). Κατά την Κυριαζή «βασικό χαρακτηριστικό της ποιοτικής συνέντευξης είναι ότι δίνει στον ερωτώμενο το χώρο να αναπτύξει τα θέματα όπως εκείνος θέλει, καθώς περιγράφει ελεύθερα τις εμπειρίες του.» (2011 σ. 254). Η ίδια (ομοίως σ. 256) ορίζει την συνέντευξη ως μία «κοινωνική συνεύρεση» που εξελίσσεται διαφορετικά κάθε φορά ανάλογα με τα πρόσωπά που μετέχουν.

Η έκθεση φωτογραφίας αποτελεί ένα πεδίο φωτογραφικών αναπαραστάσεων. Η ενασχόληση των κοινωνιολόγων με ποιοτικές μεθόδους έρευνας, άνοιξε το πεδίο για την αξιοποίηση των φωτογραφικών αναπαραστάσεων ως υλικού κοινωνιολογικής έρευνας, καθώς κατέστη αντιληπτό ότι μαρτυρούν τη «βιωμένη ιστορία» των ανθρώπων, είτε η φωτογραφία είναι κοινωνική, αποσκοπώντας σε κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, είτε τεκμηριωτική, καταγράφοντας τις συνθήκες ζωής των ανθρώπων, είτε πρόκειται για φωτορεπορτάζ, συνδυάζοντας ενδεχομένως την καλλιτεχνική απεικόνιση με τη μαρτυρία. (Λυδάκη, 2012 σ.250-251). Θα επιχειρηθεί λοιπόν η ανάλυση εικόνας στην αφίσα της έκθεσης φωτογραφίας καθώς και σε τέσσερις φωτογραφίας αυτής, μέσα από το μεθοδολογικό μας οπλοστάσιο : φύλο, εξουσία, τρόποι αντίστασης.

Εν προκειμένω, καθώς η συνεντευξιαζόμενη είναι εργαζόμενη στο Red Umbrella Athens και συμμετέχουσα στην διοργάνωση της έκθεσης φωτογραφίας, θα πρέπει να παραμένει στο νου η ιδιαίτερη θεσιακότητά της. Η έκθεση φωτογραφίας λοιπόν δεν θα μπορούσε να αποτελεί ένα ουδέτερο πεδίο, φέρει μηνύματα και φιλοδοξεί να γίνει η φωνή των σεξεργατριών προς το κοινωνικό σύνολο. Γόνιμο κρίθηκε η ανάλυση της φωτογραφικής έκθεσης να παρουσιαστεί παράλληλα με τα λόγια της συνεντευξιαζόμενης για αυτή.

Η Ανάλυση Λόγου της Νομοθεσίας

Στο παρόν κεφάλαιο πραγματοποιείται ανάλυση λόγου της νομοθεσίας 2734/1999, η οποία αφορά στα «Εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα». Από τη σκοπιά της παρούσας ανάλυσης, ο νομικός λόγος προσεγγίζεται ως ένα κρίσιμο πεδίο του κυρίαρχου δημόσιου λόγου και οι νόμοι ως ιστορικά προϊόντα (Γκολφινόπουλος, 2013, σ. 33). Τα αποτελέσματα της ανάλυσης διακρίνονται σε τρεις επιμέρους ενότητες. Η πρώτη ενότητα εξετάζει τις χωροταξικές προϋποθέσεις λειτουργίας ενός οίκου ανοχής, η δεύτερη ενότητα τις προϋποθέσεις άσκησης της πορνείας αναφορικά με τις ιδιότητες των προσώπων που την ασκούν και η τρίτη ενότητα αφορά στον εντοπισμό αποκλεισμών και ιεραρχήσεων ανάμεσα στις σεξεργάτριες.

Η Αναπαράσταση του χώρου

Η μοναδική οδός για την νόμιμη ύπαρξη μίας σεξεργάτριας στο νομοθετικό μας σύστημα είναι η άσκηση της σεξεργασίας εντός ενός αδειοδοτημένου οίκου ανοχής, καθώς οποιαδήποτε άλλη μορφή άσκησης σεξεργασίας είναι παράνομη. Η online ή τηλεφωνική σεξεργασία, η σεξεργασία «του πεζοδρομίου», η σεξεργασία σε χώρους όπου προσφέρεται μασάζ και εν γένει οποιαδήποτε άλλη πέραν της άσκησης εντός ενός οίκου ανοχής είναι απαγορευμένη και συνεπώς τα άτομα που την ασκούν πλήρως απροστάτευτα και εκτεθειμένα σε κινδύνους εκμετάλλευσης από πελάτες ή τρίτα εμπλεκόμενα μέρη, αλλά και σε ελέγχους της αστυνομίας. Έτσι, εξ αρχής δημιουργείται μία διαφορετική θεσιακότητα ανάμεσα στις σεξεργάτριες που εργάζονται σε νόμιμους οίκους ανοχής και σε εκείνες που εργάζονται με άλλον τρόπο ή σε μη νόμιμους χώρους.

Όσον αφορά στην άσκηση της σεξεργασίας εντός ενός αδειοδοτημένου χώρου πρέπει να εξετάσουμε τη μακρά σειρά από προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται προκειμένου να χρησιμοποιείται νόμιμα αυτός ο χώρος από ένα σεξεργαζόμενο άτομο, οι οποίες ορίζονται στο άρθρο 3 του Νόμου. Αρχικά, προκειμένου να εκδοθεί η «άδεια εγκατάστασης και χρήσης του οικήματος», πρέπει να υπάρχει έγγραφη συγκατάθεση του ιδιοκτήτη του εν λόγω οικήματος. Αν μάλιστα πρόκειται για διαμέρισμα πολυκατοικίας, απαιτείται συγκατάθεση όλων των συνιδιοκτητών και ενοίκων αυτής, εκτός αν ο κανονισμός της πολυκατοικίας απαγορεύει την εν λόγω δραστηριότητα. Η άδεια είναι προσωπική, ισχύει για δύο (2) χρόνια και ανανεώνεται για ίσο χρόνο, με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις της αρχικής χορήγησής της, ενώ τα οικήματα που χρησιμοποιούνται ως «οίκοι ανοχής» απαγορεύεται να χρησιμοποιούνται παράλληλα ως κατοικία από τις σεξεργάτριες.

Ένα επίσης κρίσιμο σημείο της νομοθεσίας είναι ο ορισμός μίας υποχρεωτικής ακτίνας απόστασης του οίκου ανοχής από συγκεκριμένα είδη κτιρίων. Συγκεκριμένα αναφέρεται: «δεν επιτρέπεται η εγκατάσταση σε κτίρια που απέχουν, σε ακτίνα λιγότερο από 200 μέτρα, από ναούς, σχολεία, νηπιαγωγεία, φροντιστήρια, παιδικούς σταθμούς, νοσηλευτικά ιδρύματα, κέντρα νεότητας, αθλητικά κέντρα, οικοτροφεία, ξενοδοχεία κατηγορίας τριών (3), τεσσάρων (4) και πέντε (5) αστέρων, βιβλιοθήκες και ευαγή ιδρύματα, καθώς και από πλατείες και παιδικές χαρές.» (Άρθρο 3 παρ. 4), όπως επίσης απαγορεύεται η εγκατάσταση εκδιδομένων με αμοιβή προσώπων σε διατηρητέα ή παραδοσιακά κτίρια. Οι ανωτέρω περιορισμοί επιτρέπεται από το νόμο να αυστηροποιηθούν έτι περαιτέρω, καθώς με απόφαση του αρμόδιου δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου μπορεί να αυξάνονται οι προαναφερόμενες αποστάσεις και να καθορίζονται και άλλα κτίρια, στα οποία δεν επιτρέπεται η εγκατάσταση.

Μάλιστα, στην περίπτωση παράβασης των διατάξεων που αφορούν στην νομιμότητα του χώρου του οίκου ανοχής, ο νόμος προβλέπει διοικητικές κυρώσεις και ειδικότερα την σφράγιση του χώρου. Χαρακτηριστικά στο άρθρο 6 της νομοθεσίας αναφέρεται ότι η άδεια εγκατάστασης και χρήσης οικήματος αφαιρείται για χρονικό διάστημα από έναν (1) έως τρεις (3) μήνες και σε περίπτωση υποτροπής μέχρι έξι (6) μήνες, ύστερα από γνώμη της Επιτροπής της παραγράφου 2 του άρθρου 3, στις εξής περιπτώσεις: «όταν μέσα στο οίκημα ή εξαιτίας της χρήσης αυτού τελούνται στην περιοχή εγγύς του οικήματος αξιόποινες πράξεις ή εκδηλώνονται αταξίες αντικοινωνικού χαρακτήρα, που προκαλούν το κοινό αίσθημα ή δημιουργούν κίνδυνο για τη δημόσια τάξη ή ασφάλεια ή τη δημόσια υγεία ή τη νεολαία ή τα ήθη.»

Ένα ειδικότερο ζήτημα που θίγεται είναι η απαγόρευση του επαγγελματικού ομαδικού εταιρισμού. Το άρθρο 4 του Νόμου 2734/1999 ορίζει ότι η χρήση οικημάτων για άσκηση επαγγελματικού ομαδικού εταιρισμού καταρχήν απαγορεύεται. Επιτρέπεται μόνο στην περίπτωση που υπάρχει έγγραφη συγκατάθεση του ιδιοκτήτη του οικήματος, με εγγραφή δήλωση του αιτούντος την άδεια προς την αρμόδια αστυνομική αρχή, υπό την προϋπόθεση ότι η χρήση του οικήματος θα γίνεται με ακόμη δύο το πολύ εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα, που κατέχουν πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος και υπό τον περιορισμό ότι καθένα θα κάνει χρήση αυτού σε διαφορετικές ώρες. Ορίζεται μάλιστα ότι όλοι οι εμπλεκόμενοι, δεν επιτρέπεται να ασκούν την εν λόγω δραστηριότητα και σε άλλα οικήματα.

Όλες οι παραπάνω νομοθετικές προβλέψεις δημιουργούν μία συνθήκη αυστηρού περιορισμού με πολύ στενά χρονικά και χωρικά όρια. Η οριοθέτηση αυτή δίνει την αίσθηση ότι η σεξεργασία είναι ένα απειλητικό, ενδεχομένως μεταδοτικό φαινόμενο. Το γεγονός ότι

απαγορεύεται το άτομο που εργάζεται στον οίκο ανοχής να διαμένει στον ίδιο χώρο, δημιουργεί την εικόνα ότι οι χώροι αυτοί δεν είναι σπίτια, αλλά χώροι μiasμένοι και περιθωριακοί, ενώ μάλιστα θέτει και το πρακτικό ζήτημα της δυσκολίας επιβίωσης για ένα άτομο που σεξεργάζεται και πρέπει οπωσδήποτε ο χώρος εργασίας του να είναι διακριτός από τον χώρο διαμονής του.

Η ρητή απαγόρευση επίσης αναφορικά με την χορήγηση δεύτερης άδειας στο ίδιο οίκημα ή στην ίδια πολυκατοικία, επιτείνει την αναπαράσταση της απαγόρευσης συνωστισμού και συσπείρωσης των μολυσματικών ιερόδουλων. Παράλληλα, αποκλείει τα σεξεργαζόμενα άτομα από την συσπείρωσή τους και την ανάπτυξη ενός δικτύου υποστήριξης με το να ζουν κοντά και να προσέχουν το ένα το άλλο. Η συνύπαρξή τους σε ένα χώρο καθίσταται παράνομη και αξιόποινη και στην ουσία επιβάλλεται η απομόνωση τους, γεγονός που τις εκθέτει σε περαιτέρω κινδύνους.

Η απαγόρευση άσκησης της σεξεργασίας εκτός οριοθετημένου χώρου και η απαγόρευση κινητικότητας ίσως παραπέμπει σε μία αναπαράσταση της διάδοσης ασθένειας. Οι σεξεργάτριες περιορίζονται και οριοθετούνται προκειμένου να προφυλαχθεί η κοινωνία από όσα εκείνες φέρουν. Το αφήγημα αυτό αναπαριστά τις σεξεργάτριες ως φορείς ασθένειας και έτσι συγκροτεί τα υποκείμενα αυτά κατά έναν τρόπο ως κοινωνικά αποκείμενα, μη επιθυμητές και μιαρές.

Η πρακτική θεσμοθέτησης ακτίνας απόστασης από μία σειρά κτιρίων ερμηνευμένη σε συνδυασμό με το σύνολο των αναφερθεισών διατάξεων φαίνεται να αποτελεί μία προσπάθεια πλήρους αποσύνδεσης της «εκδιδόμενης γυναίκας» από την υπόλοιπη κοινωνία και τους τίμιους πολίτες. Η ακτίνα απόστασης από τα λοιπά κτίρια όπως για παράδειγμα τα ξενοδοχεία κατηγορίας τριών (3) και άνω αστέρων ή τα αθλητικά κέντρα, αρχικά είναι εξαιρετικά περιοριστική ειδικά σε πόλεις με πυκνό αστικό ιστό, όπως η Αθήνα, οπότε καθιστά εξαιρετικά δύσκολο τον εντοπισμό ενός χώρου που θα πληροί όλες αυτές τις προϋποθέσεις και θα είναι διαθέσιμος προς ενοικίαση. Πέραν τούτου, αυτό που φαίνεται να αναδύεται από τον τόσο αυστηρό ορισμό υποχρεωτικών αποστάσεων από είδη κτιρίων, είναι η αίσθηση ότι οι οίκοι ανοχής, πρέπει να είναι μακριά από τους χώρους που κινούνται οι υπόλοιποι άνθρωποι που δεν σχετίζονται με εκείνους. Η θεσμοθέτηση αυτής της απόστασης φαίνεται ότι ενισχύει το αφήγημα πως η πορνεία συνδέεται με την εγκληματικότητα και αποτελεί μία μορφή παθογένειας, ενώ οι άνθρωποι που την ασκούν αντιμετωπίζονται ως παράσιτα. Η ίδια διαπίστωση απορρέει από την διάταξη του άρθρου 6, όπου πάλι ο χώρος του οίκου ανοχής

συνδέεται με την αναπαράσταση του περιθωριακού χώρου, της εγκληματικότητας και τον κίνδυνο της δημόσιας υγείας.

Τα σώματα αναπαρίστανται μολυσμένα και απειλητικά, που χρήζουν περιορισμού και αιχμαλωσίας. Οι χώροι τους οφείλουν να είναι απομακρυσμένοι για να μην «μολύνουν» τον υπόλοιπο αστικό ιστό. Η ύπαρξη τους συνολικά είναι επιτρεπτή τόσο όσο εξυπηρετεί τον κοινωνικό σκοπό που της αποδίδεται, αλλά οποιαδήποτε περαιτέρω διάστασή της είναι απαγορευμένη.

Τέλος, στο άρθρο 3 παρ. 3 αναφέρεται *«Οι δήμοι και οι κοινότητες καθορίζουν, με απόφασή τους, τον αριθμό των εν λόγω αδειών που επιτρέπεται να χορηγούνται στην περιφέρειά τους, με βάση τις ιδιαίτερες τοπικές συνθήκες και ανάγκες, που σχετίζονται κυρίως με τον πληθυσμό τους και τη σύνθεση αυτού, την ύπαρξη στρατοπέδων, λιμανιών και βιομηχανικών μονάδων, καθώς και με την ανάπτυξη εμπορικών ή άλλων δραστηριοτήτων που επιβάλλουν απασχόληση ή διέλευση ατόμων από άλλες περιοχές. (...) Επίσης, δύνανται να καθορίζουν περιοχές τους, εντός των οποίων δεν επιτρέπεται η χορήγηση τέτοιων αδειών.»* Αρχικά, προκύπτει ότι η νομοθεσία δίνει το περιθώριο να απαγορευτεί εν γενεί σε μια περιοχή η εγκατάσταση σεξεργατριών, ακόμα και αν πληρούνται οι προϋποθέσεις του νόμου, γεγονός που επιτείνει την δυσκολία των σεξεργατριών να εντοπίσουν ένα πλαίσιο όπου μπορούν να βιοποριστούν νόμιμα.

Μία ακόμη ενδιαφέρουσα διάσταση είναι ότι η αδειοδότηση χώρων οίκων ανοχής σχετίζεται με τον πληθυσμό μίας περιοχής και ιδίως με την ύπαρξη στρατοπέδων, λιμανιών και βιομηχανικών μονάδων. Εξ αυτού, φαίνεται η πιθανή «ανάγκη» ύπαρξης εκδιδόμενων ατόμων να τροφοδοτείται από την αυξημένη ύπαρξη ανδρικού πληθυσμού, καθώς αυτός ο πληθυσμός κατά βάση συγκροτεί τις δομές των «στρατοπέδων, λιμανιών και βιομηχανικών μονάδων». Η σκέψη αυτή αναπαριστά τις σεξεργάτριες ως αντικείμενα που προσφέρονται για την ικανοποίηση «των αναγκών του πληθυσμού», ενώ το επιτρεπτό ή μη της ύπαρξής τους εξαρτάται απόλυτα από την επιθυμία ή ανάγκη ενός αόριστου πληθυσμού. Η σεξεργάτρια αποτυπώνεται στο νόμο ως ένα αντικείμενο προς χρήση που χρειάζεται να υπάρχει μόνο για την ικανοποίηση των ανδρικών αναγκών.

Η σκέψη αυτή συνομιλεί με την σκέψη της Nussbaum, (2009, σ. 689) ότι η ανδρική κυριαρχία επί των γυναικών διαμορφώνει την συνθήκη της πορνείας γεγονός που προκύπτει από την αντίληψη ότι η «ανδρική σεξουαλικότητα είναι άπληστη κι έχει ανάγκη από μία ασφαλή διέξοδο». Εδώ το αφήγημα που φαίνεται να αναδύεται είναι ότι η σεξεργασία

υφίσταται προς εκτόνωση της σεξουαλικότητας αυτής, με απορρέουσα την έννοια χρήσης των σεξεργατριών από τους πελάτες. Συνεπώς, οι σεξεργάτριες αναπαρίστανται ως μία αποκρουστική παθογένεια, η οποία όταν απαιτείται από τις «ανάγκες» του πληθυσμού, γίνεται ανεκτή στον αστικό ιστό της κάθε περιοχής. Πάντα όμως πρέπει να παραμένει στο περιθώριο και να υπάρχει υπό περιορισμούς για να μην μολύνει την υπόλοιπη κοινωνία.

Η ίδια θέτει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος το ζήτημα της ιεραρχίας του φύλου και της υποταγής της γυναικείας σεξουαλικότητας στην ανδρική κυριαρχία. Η πόρνη, όπως αναφέρει «θεωρείται ιδιαίτερα επικίνδυνη, μία παρουσία που είναι απαραίτητη για την κοινωνία αλλά και που ταυτόχρονα χρήζει διαρκούς καθυπόταξης» (2005, σ. 675). Αναλύοντας και επεκτείνοντας το συλλογισμό της, αντιλαμβανόμαστε ότι αν η εργαζόμενη στο σεξ δεν υπόκειται σε αυτόν τον στενό κλοιό, θα διαταράξει την κοινωνική συνοχή και θα καταστρέψει το κοινωνικό ήθος. Αν όμως παραμένει υποβιβασμένη μπορεί τόσο να εξυπηρετεί την κοινωνική ανάγκη ύπαρξης της πορνείας, όσο και να διατηρεί τα «χαλινάρια» της γυναικείας σεξουαλικότητας υπονοώντας ότι αν η σεξουαλική ελευθερία μίας γυναίκας ταυτίζεται με αυτήν της πόρνης της αρμόζει ο αντίστοιχος κοινωνικός στιγματισμός.

Αναπαράσταση των Σεξεργατριών

Στο άρθρο 1 παρ. 1 του Ν. 2734/1999 παρουσιάζονται οι προϋποθέσεις έκδοσης του «πιστοποιητικού άσκησης επαγγέλματος επ' αμοιβή εκδιδομένων προσώπων», οι οποίες στην ουσία συνίστανται από ιδιότητες που απαγορεύεται να εντοπίζονται στο πρόσωπο των σεξεργατριών. Στο αναφερθέν άρθρο ορίζεται ότι δεν επιτρέπεται να ασχολούνται με την σεξεργασία/πορνεία όσες/οι : είναι ανήλικες/οι, παντρεμένες/οι, πάσχουν από σεξουαλικά μεταδιδόμενες ή άλλες μολυσματικές ασθένειες, πάσχουν από οποιασδήποτε μορφής ψυχική νόσο, είναι χρήστες ναρκωτικών ουσιών ή έχουν καταδικασθεί με αμετάκλητη απόφαση για ανθρωποκτονία από πρόθεση (άρθρο 299 Π.Κ.), αποπλάνηση παιδιών (άρθρο 339 Π.Κ.), διευκόλυνση ακολασίας άλλων (άρθρο 348 Π.Κ.), πορνογραφία ανηλίκων (άρθρο 348Α Π.Κ.), μαστροπεία (άρθρο 349 Π.Κ.), σωματεμπορία (άρθρο 351 Π.Κ.), ασέλγεια με ανήλικο έναντι αμοιβής (άρθρο 351Α Π.Κ.), ληστεία (άρθρο 380 Π.Κ.) και εκβίαση (άρθρο 385 Π.Κ.), καθώς και για παράβαση των διατάξεων των νόμων περί όπλων και ναρκωτικών. Αν λοιπόν ένα άτομο δεν συγκεντρώνει αυτές τις ιδιότητες, μπορεί να αιτηθεί την έκδοση του εν λόγω πιστοποιητικού και να ασκεί κατ' αρχήν την σεξεργασία νόμιμα (εφόσον έχει προβεί σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες που αφορούν στη νομιμότητα του χώρου, όπως αναφέρθηκαν

ανωτέρω). Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι το ανωτέρω πιστοποιητικό ισχύει για χρονικό διάστημα τριών (3) ετών και έπειτα χρήζει ανανέωσης ώστε να είναι έγκυρο.

Αρχικά, μπορούμε να διαγνώσουμε την διαφορετική αφετηρία που εκκινούν οι σεξεργάτριες ανάλογα με τα κοινωνικά χαρακτηριστικά τους (έγγαμες, ψυχικά ασθενείς, χρήστριες, μετανάστριες, προσφύγισες, trans), καθώς επίσης και τη νοηματική, διά του κυρίαρχου θεσμικού λόγου, σύνδεση της σεξεργασίας με μολυσματικές ασθένειες (σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα ή μη), την ψυχική ασθένεια, την εγκληματικότητα και τη χρήση ουσιών.

Η τελευταία σύνδεση, δύναται να ερμηνευθεί με το ιστορικό πλαίσιο της νομοθεσίας που παραθέσαμε ανωτέρω. Η πορνεία ήτο συνδεδεμένη με τις παθογένειες της εγκληματικότητας, της βίας και εν γένει με την κατάσταση του περιθωρίου και οι πόρνες ήταν οι αποδιοπομπαίοι τράγοι, αιχμάλωτες σε μία συνθήκης νόμου και ανομίας, από την οποία δεν μπορούσαν να διαφύγουν. Στο λόγο της υπό ανάλυση νομοθεσίας συνεχίσουν να επιβιώνουν και να διαιωνίζονται τα αφηγήματα περί της εγκληματικής πόρνης που χρήζει επιτήρησης και αποκλεισμού.

Παράλληλα, ο αποκλεισμός των έγγαμων ατόμων από την έκδοση του πιστοποιητικού, αποτελεί ένα αποτύπωμα λόγου που εκφράζει την διαμόρφωση των κοινωνικών υποκειμένων «έγγαμες σεξεργάτριες» ως απίθανων. Εάν αναλογιστούμε επίσης ότι κατά κανόνα, ιδίως την εποχή ψήφισης της εν λόγω νομοθεσίας είκοσι έξι έτη πριν, την πορνεία ασκούσαν κατά κανόνα γυναίκες η διάταξη αυτή φαίνεται να αποτελεί μία πρακτική λόγου που αναπαριστά ως αδύνατο μία πόρνη να είναι ταυτόχρονα και σύζυγος, καθώς η ιδιότητα της ως πόρνη της απαγορεύει να ακολουθήσει το πρότυπο της παντρεμένης (μητέρας). Συνεπώς η πόρνη αποτελεί τρόπον τινά το αντίθετο της τίμιας συζύγου και μητέρας και ως εκ τούτου δεν μπορούν οι ιδιότητες αυτές να ταυτίζονται. Σε αναλογία με αυτό που η Crenshaw (1989), εισηγήτρια του όρου της διαθεματικότητας εντοπίζει για την ανυπαρξία των δικαιωμάτων των μαύρων γυναικών ως κοινωνικών υποκειμένων που δεν χωρούν πουθενά και καμία από τις δύο ομάδες «μαύροι» ή «γυναίκες» δεν τις περιέχει, οι έγγαμες σεξεργάτριες φαντάζουν ως κάτι ασύλληπτο στο πεδίο του υπό εξέταση λόγου.

Εν συνεχεία, οι αναφορές της νομοθεσίας στην εγκληματικότητα, την ψυχική νόσο και τη χρήση ναρκωτικών ουσιών αναδεικνύουν και ταυτόχρονα σχηματίζουν την εικόνα του ποιες είναι οι σεξεργάτριες: γυναίκες συνδεδεμένες με τα ναρκωτικά, ενδεχομένως νοσούσες, και σχετιζόμενες με την εγκληματικότητα. Η εικόνα αυτή συνάδει με την ανάλυση του Sagredos

(2019) που παρουσιάστηκε σε κεφάλαιο βιβλιογραφικής επισκόπησης αναφορικά με την αναπαράσταση των σεξεργατριών από τον έντυπο λόγο των Μ.Μ.Ε. Οι σεξεργάτριες συχνά αναπαρίστανται είτε ως εγκληματίες, είτε ως θύματα γεγονός που με αυτόν τον τρόπο δικαιολογεί την διαρκή τους επιτήρηση. Ο χρονικός περιορισμός της τριετούς ισχύος του πιστοποιητικού άσκησης όπως η ισχύς του μόνο εντός της εμβέλειας της Νομαρχίας (πλέον Περιφέρειας) που το εξέδωσε επίσης φαίνεται να γέννα ένα έδαφος ελέγχου των σεξεργατριών και συνεπώς να ευνοεί την πρακτική περιορισμού τους και την οριοθέτηση τους εντός ενός εξαιρετικά στενού πλαισίου. Η νομοθετική αυτή πρόβλεψη ενδεχομένως αποτελεί αποτύπωση της πρόθεσης περιορισμού της πορνείας και κατά συνέπεια των ιερόδουλων σε έναν συγκεκριμένο χώρο και περιοχή, κατ' αναλογία με τον περιορισμό μίας μολυσματικής ασθένειας, μιας και η εικόνα αυτή εντοπίζεται τόσο στα προγενέστερα νομοθετήματα της Ελλάδας όσο και στην έρευνα της Michalakea (2023) που παρατέθηκε στο κεφάλαιο της βιβλιογραφικής επισκόπησης.

Τέλος, οι παραβάσεις των διατάξεων που αφορούν στην νομιμότητα του χώρου που ασκείται η σεξεργασία, αλλά και του προσώπου που την ασκεί συνιστούν και ποινικά κολάσιμες πράξεις. Ιδιαίτερα κρίσιμη είναι η διάταξη του άρθρου 5 παρ. 2, στην οποία αναφέρεται: *«Πρόσωπο που εκδίδεται με αμοιβή και έρχεται σε σαρκική συνάφεια εν γνώσει ότι πάσχει από σεξουαλικά μεταδιδόμενη ή άλλη μολυσματική νόσο, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ένα (1) έτος εκτός αν η πράξη τιμωρείται βαρύτερα από άλλη διάταξη. »*. Η παρούσα διάταξη γεννά ένα ζήτημα διακειμενικότητας με επωνομαζόμενο «Σκάνδαλο Λοβέρδου» που είχε προκύψει την προηγούμενη δεκαετία. Το έτος 2012, σεξεργατριες κατηγορήθηκαν με την κατηγορία σκοπούμενης σωματικής βλάβης, ένα αδίκημα διωκόμενο ως κακούργημα, ότι σκοπίμως μετέδιδαν τον ιό του AIDS στους πελάτες τους. Βάσει της κατηγορίας αυτής υπέστησαν δημόσιο διασυρμό καθώς τα στοιχεία και οι φωτογραφίες τους δόθηκαν στην δημοσιότητα και βρέθηκαν κρατούμενες μέχρι την εκδίκαση της υπόθεσης τους και την έκδοση αθωωτικής απόφασης. (Παντελάκης, 2024).

Χωρίς να παρασυρθούμε στην ενδελεχή εξέταση του ζητήματος αυτού και στην κακοποίηση που οι γυναίκες - θύματα αυτής της πολιτικής υπέστησαν, ενδιαφέρον έχει να το προσεγγίσουμε τη νοηματική σύνδεση με κείμενα της περιόδου εκείνης. Οι τίτλοι αρθρογραφίας της εποχής, ενδεικτικά ανέφεραν «Υγειονομική βόμβα οι μολυσμένες με aids πόρνες» (Καρλατήρα, 2012), «Τρόμος aids για 3.000 πελάτες στις 17 οι οροθετικές ιερόδουλοι» (Τσουλέα, 2012) . Οι τίτλοι αυτοί αντανακλούν την αίσθηση πανικού που είχε κυριεύσει την ελληνική κοινωνία και διαιωνίζουν το αφήγημα της σεξεργάτριες ως ενός

ατόμου απολύτως συνδεδεμένου με την ασθένεια και την διάδοση αυτής στην υπόλοιπη κοινωνία. Το σκάνδαλο αυτό καθόρισε την αναπαράσταση των σεξεργατριών και την αντίληψη του κοινωνικού συνόλου για εκείνες καθώς φαίνεται ότι ξετυλίγει ένα νήμα λόγου,για γυναίκες που το ίδιο τους το σώμα εγκληματεί επί σκοπού, απειλεί την ελληνική κοινωνία και την υγεία των «υγιών» πολιτών.

Αποκλεισμοί και Ιεράρχηση

Όσον αφορά τις προϋποθέσεις έκδοσης του «πιστοποιητικού άσκησης επαγγέλματος επ' αμοιβή εκδιδομένων προσώπων» φαίνεται ότι οι γυναίκες που φέρουν τα κοινωνικά χαρακτηριστικά που απαγορεύει ο Νόμος, αποκλείονται εξαρχής από τη νόμιμη άσκηση της σεξεργασίας και εξωθούνται ενδεχομένως σε άλλες πιο επισφαλείς μορφές σεξεργασίας ή/και καθίστανται περισσότεροι ευάλωτες σε εκμετάλλευση από τρίτους. Η ψυχική νόσος ως αρνητική προϋπόθεση αποτελεί μία συνθήκη που διαμορφώνει ανισότητες, μιας και μία εργαζόμενη στην πορνεία/σεξεργασία που πάσχει από ψυχική νόσο, αποκλείεται από το να βιοποριστεί από την πορνεία νόμιμα. Ανάλογες είναι οι συνέπειες και της απαγόρευσης χρήσης ουσιών, η οποία παρότι είναι απολύτως δικαιολογημένη σε μία πολιτεία που απαγορεύει ανεξαιρέτως την χρήση τους, θέτει εκ των πραγμάτων ακόμη έναν γνώμονα διάκρισης και ιεράρχησης εντός της κοινότητας των σεξεργατριών, καθώς τα άτομα που κάνουν την οποιαδήποτε χρήση-όσο ελαφριά ή μη τακτική κι αν είναι- αμέσως αποκλείονται τόσο από την λήψη του πιστοποιητικού, όσο και από την εργασία εντός του οίκου ανοχής και ενδεχομένως άτομα εξωθούνται σε άλλες πιο επισφαλείς μορφές σεξεργασίας.

Παράλληλα, τα «πρόσωπα αλλοδαπής υπηκοότητας» ήτοι οι μετανάστριες/ες ή προσφύγισσες/ες θα πρέπει να έχουν προβεί σε ακόμα ένα βήμα προτού εισέλθουν στην γραφειοκρατική διαδικασία που αφορά στην έκδοση του πιστοποιητικού άσκησης επαγγέλματος επ' αμοιβή εκδιδομένων προσώπων, την έκδοση των απαραίτητων νομιμοποιητικών εγγράφων για την παραμονή τους στη χώρα. Η προϋπόθεση αυτή δεδομένης της συνθετότητας των διαδικασιών έκδοσης νομιμοποιητικών εγγράφων, αποκλείει τα συγκεκριμένα υποκείμενα από τις προϋποθέσεις της νομιμότητας και στην ουσία καθιστά αδύνατη την νόμιμη άσκηση της σεξεργασίας. Η ιδιαίτερη κοινωνική θέση μίας προσφύγισσας ή μετανάστριας που διαμένει παράνομα στη χώρα και δεν έχει κανέναν τρόπο να επιταχύνει τις διαδικασίες χορήγησης των νομιμοποιητικών της εγγράφων φαίνεται να μην χωρά πουθενά στο υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο, αφού δεν υπάρχει καμία πρόβλεψη για ένα άτομο που βρίσκεται σε μία τόσο ευάλωτη θέση. Οι πολλαπλές της δυσκολίες παραμένουν αόρατες και

καθίσταται ένα πολλαπλώς αποκλεισμένο υποκείμενο. Η προσφύγισσα σεξεργάτρια ως μη έχουσα φωνή, αναγκαστικά θα ασκήσει παράνομα την σεξεργασία και συνεπώς θα εκτεθεί σε περισσότερους κινδύνους και πιθανές συνθήκες εκμετάλλευσης.

Τέλος, τα τρανς άτομα επίσης ενδέχεται να αντιμετωπίζουν πολλαπλές δυσκολίες με τα δημόσια έγγραφά τους, σχετιζόμενες με την αποτύπωση σε αυτά της ταυτότητας φύλο τους, που καθιστούν αδύνατη τη νόμιμη σεξεργασία. Ταυτόχρονα, η κοινωνική τους αορατότητα και ο κοινωνικός ρατσισμός που διαχρονικά υπόκεινται καθιστούν την κατάσταση πιο δύσκολη.

Σε συνέχεια, του εντοπισμού περιορισμών ενδιαφέρον παρουσιάζει το άρθρο 2 του Νόμου 2734/1999 όπου ορίζεται ότι οι σεξεργάτριες υποχρεούνται, κάθε δεκαπέντε (15) ημέρες, να υποβάλλονται σε ιατρικές εξετάσεις, προκειμένου να διαπιστωθεί αν τυχόν πάσχουν από κάποια μεταδοτική ασθένεια την οποία μπορεί να μεταφέρουν σε όποιον συνευρίσκονται. Η τόσο τακτική υποχρεωτική ιατρική εξέταση φαίνεται να υπηρετεί τη νοηματική σύνδεση της σεξεργασίας με την ασθένεια, την μόλυνση και την αναπαράσταση των σεξεργατριών ως παρασίτων που απειλούν την υγιά κοινωνία. Παράλληλα, η πρόσβαση στην δημόσια υγεία ενδέχεται να διαφέρει ανάλογα με την τοποθεσία που διαμένει και εργάζεται η κάθε σεξεργάτρια ή τα κοινωνικά χαρακτηριστικά που φέρει, δημιουργώντας έτσι περαιτέρω ζητήματα αποκλεισμού. Μία ακόμη συνθήκη αποκλεισμού δημιουργείται όταν διαπιστώνεται ότι μία σεξεργάτρια πάσχει από σεξουαλικά μεταδιδόμενη ή άλλη μολυσματική νόσο και υποβάλλεται σε θεραπεία έως ότου ιαθεί η νόσος, διότι κατά τη διάρκεια της θεραπείας υποχρεούνται σε αποχή από τη συγκεκριμένη δραστηριότητα και στερείται οποιουδήποτε εισοδήματος.

Μάλιστα, συνολικά, οι σεξεργάτριες παρουσιάζονται ως κάτι αλλιώτικο και ενδεχομένως κατώτερο ή βρωμερότερο από τις υπόλοιπες γυναίκες και τοποθετούνται σε μία κατώτερη βαθμίδα από εκείνες. Φαίνεται ότι η άσκηση της Σεξεργασίας είναι το κοινωνικό χαρακτηριστικό που τις καθιστά κατώτερες έναντι των λοιπών γυναικών δημιουργώντας μια σαφή ιεράρχηση μεταξύ «κανονικών» γυναικών και ιερόδουλων.

Το καθεστώς της νομοθεσίας διαιωνίζει την ταξική και κοινωνική ανισότητα μεταξύ σεξεργατριών και λοιπών γυναικών. Παράλληλα, οι περιορισμοί της νομοθεσίας έχουν σημαντικές συνέπειές για τις σεξεργάτριες καθώς δημιουργούν και εσωτερικές ιεραρχίες (βλ χρήστριες ουσιών) ή αποσιωπούν ένα ήδη υπάρχον χάσμα (βλ τρανς άτομα και προσφύγισσες), έτσι προκύπτουν διακριτές θεσιακότητες άλλες λιγότερο και άλλες περισσότερο προνομιούχες. Φαίνεται ότι δημιουργείται μία διάκριση δύο επιπέδων μεταξύ των

σεξεργατριών. Αφενός μεταξύ αυτών ασκούν νόμιμη μορφή σεξεργασίας και αυτές που ασκούν παράνομη και αφετέρου αυτών που είναι σύμφωνες με χαρακτηριστικά νόμου και εκείνες που δεν είναι.

Ας συνεχίσουμε την ανάλυση στο έδαφος της συνέντευξης και της έκθεσης φωτογραφίας.

Ανάλυση Λόγου Συνέντευξης

Στο παρόν κεφάλαιο πραγματοποιείται ανάλυση λόγου της συνέντευξης της Καίτης και την τοποθέτηση της στα ζητήματα που αναπτύσσονται παραπάνω, ιδίως εστιάζει στις συνέπειες της νομοθεσίας για τις σεξεργάτριες και τις διαφορετικές θεσιακότητες που εντοπίζονται ανάμεσά τους.

Η Καίτη είναι μέρος του Red Umbrella Athens από το 2021 που ξεκίνησε να ασχολείται εθελοντικά, ενώ από το 2022 έως και σήμερα απασχολείται εκεί ως εργαζόμενη. Δεν έχει ασχοληθεί η ίδια με την σεξεργασία, στα πλαίσια όμως της εργασίας της, συναναστρέφεται και συνομιλεί με περίπου 90 άτομα την εβδομάδα που ασχολούνται με την σεξεργασία, σε μία αναλογία περίπου 60 σεξεργάτριες και 30 υπηρεσίες, στην συντριπτική τους πλειονότητα θηλυκότητες. Επίσης, συνομιλεί και με τα σεξεργαζόμενα άτομα που επισκέπτονται τον χώρο του Red Umbrella Athens εβδομαδιαίως, τα οποία είναι περίπου είκοσι έως τριάντα άτομα.

Αποκλεισμοί

Η συνεντευξιαζόμενη αρχικά επισημαίνει το ανεφάρμοστο των χωροταξικών προϋποθέσεων που θέτει ο νόμος στα πλαίσια του αστικού ιστού των Αθηνών καθώς η σεξεργασία είναι νόμιμη μόνο σε νόμιμα εγγεγραμμένους οίκους ανοχής. Η αστική δομή της Αθήνας δεν επιτρέπει κάτι τέτοιο. Πρακτικά λοιπόν οι σεξεργάτριες των Αθηνών αποκλείονται μέσω του ίδιου του χώρου από την νόμιμη άσκηση της σεξεργασίας. Ο νόμος είναι πρακτικά ανεφάρμοστος στην πρωτεύουσα της χώρας. Η Καίτη αναφέρει ότι σε αντίθεση με την Αθήνα, σε άλλες πόλεις της Ελλάδας, όπως η Θεσσαλονίκη, τα Χανιά, η Πάτρα, οι οίκοι ανοχής βρίσκονται εκτός του αστικού ιστού ώστε να είναι νόμιμοι. Η πρακτική αυτή έχει γνωρίσει επιτυχία. Συνεπώς σε επαρχιακές περιοχές η νομιμότητα είναι, κατ' αρχήν, εφικτή για τα σεξεργαζόμενα άτομα.

Ένα άλλο πρακτικό ζήτημα που σχολιάζεται αναφορικά με την νομοθεσία είναι αυτό των ιατρικών εξετάσεων. Η συνεντευξιαζόμενη επισημαίνει ότι επιβολή διενέργειας εξετάσεων ανά 15 ημέρες έχει τιμωρητικό χαρακτήρα και δεν αποβλέπει στην προστασία της υγείας των σεξεργατριών ή των πελατών τους. Φαίνεται ότι αποτελεί μια πρακτική πειθαρχίας, καθώς επιβάλλει ένα καθεστώς ελέγχου επί των σωμάτων των σεξεργατριών. Πέρα από αυτό είναι και ένα πεδίο έκφρασης αδιαφορίας των θεσμών προς εκείνες, ένα πεδίο δυσκολιών και έλλειψης προσβασιμότητας.

Όπως μου ανέφερε οι σεξεργάτριες είναι πολύ δύσκολο να μεταβαίνουν κάθε 15 μέρες στο νοσοκομείο ώστε να κάνουν εξετάσεις. Πέραν αυτού, όπως παρατηρεί η συνεντευξιαζόμενη, ακόμα κι αν οι σεξεργάτριες μπαίνουν στην διαδικασία να εξετάζονται δύο φορές τον μήνα, σε πολλά νοσοκομεία λαμβάνουν την απάντηση ότι δεν υπάρχει τρόπος να γίνουν αυτές οι εξετάσεις, καθώς δεν υπάρχουν οι απαραίτητες υποδομές ή ιατρικό προσωπικό. Έτσι καταλήγουν να φεύγουν από το εκάστοτε νοσοκομείο, χωρίς να μπορέσουν να εξεταστούν και στην συνέχεια να έχουν εγκεκριμένη άδεια να εργαστούν, φέρονται οι ίδιες το βάρος της ευθύνης και ούσες στην ουσία παράνομες.

Η Καίτη μάλιστα αφηγήθηκε μία περιπέτεια σεξεργάτριας που αντιμετώπισε τις ανεπάρκειες και την απροθυμία του νοσοκομειακού συστήματος απέναντί της, απευθυνόμενη σε δύο νοσοκομειακές δομές:

«Πρόσφατα ήρθε μία υπηρεσία από ένα μαγαζί στην Χαλκίδα, η οποία μου έλεγε ότι το νοσοκομείο της Χαλκίδας αποφάσισε ξαφνικά να μην ξανακάνει τεστ για χλαμύδια, οπότε αυτή για να μπορέσει να ανανεώσει την άδεια της θα έπρεπε να πηγαίνει σε άλλη περιφέρεια για να μπορεί να κάνει την εξέτασή της. Και ήρθε στην Αττική, να πάει στο (ένα Νοσοκομείο Αθηνών), με χαρτί από την περιφέρεια εκεί- γιατί αυτό απαγορεύεται πρέπει να βγάλεις στην περιφέρεια σου τις εξετάσεις σου για να πας να βγάλεις την άδειά σου (...) επίσης καθυστέρησαν πάρα πολύ να της βγάλουν τα αποτελέσματα -τα οποία ο νόμος προβλέπει υποτίθεται ότι δίνει προτεραιότητα στα σεξεργαζόμενα άτομα για αυτό το πράγμα»

Η πρακτική αυτή φαίνεται να φέρει στην ανάλυση την διάσταση της βιοπολιτικής, ήτοι «των κανόνων υγιεινής και ασφάλειας ή των κανόνων που καθορίζουν τη σωματική κίνηση στις πόλεις» (Jones κλπ, 2017, σ. 155). Η χρήση δηλαδή της εξουσίας με σκοπό την προώθηση συγκεκριμένων μορφών συμπεριφοράς στο ανθρώπινο σώμα. Εν προκειμένω η πολιτεία ασκεί έντονη εξουσία στα σώματα των σεξεργατριών, ώστε μία αρνητική ένδειξη στις εξετάσεις ή αδυναμία τους να τις διενεργήσουν τις θέτει σε καθεστώς παρανομίας, σε καθεστώς δηλαδή μηδενικών δικαιωμάτων και απόλυτης αδυναμίας για εργασία. Η μη τήρηση της διάταξης, ακόμα και για λόγους πλήρως ασύνδετους με εκείνες, είναι ικανή να τις εξοστρακίσει κοινωνικά.

Επιπλέον, δεδομένου ότι η σεξεργασία επιτρέπεται μόνο σε εγγεγραμμένους οίκους ανοχής και αυτό όπως διαφαίνεται από τα λόγια της συνεντευξιαζόμενης είναι κάτι το ανύπρακτο ή εξαιρετικά σπάνιο στην Αθήνα, οι σεξεργάτριες κατά κανόνα εργάζονται σε καθεστώς παρανομίας. Η ευαλωτότητά τους αυτή, δίνει μεγάλα περιθώρια σε πελάτες αλλά

και την αστυνομία να δρουν καταχρηστικά και με τρόπους εκμετάλλευσης προς τις σεξεργάτριες:

Συγκεκριμένα για την αστυνομία η Καίτη αναφέρει ότι οι παράνομοι οίκοι ανοχής συχνά παραμένουν ανοικτοί με μίζες στην αστυνομία καθώς και ότι συχνά ο κίνδυνος που βιώνουν τα σεξεργαζόμενα άτομα προέρχεται από την αστυνομία και ιδίως από τις επιδρομές που γίνονται κατά καιρούς, οι οποίες συχνά τις οδηγούν να περάσουν την διαδικασία του αυτοφώρου σε άσχημες συνθήκες εντός του αστυνομικού τμήματος.

Ο αποκλεισμός τους από τη νομιμότητα φαίνεται ότι της θυματοποιεί. Η παρανομία τις εξαναγκάζει σε ένα καθεστώς κοινωνικής ανυπαρξίας και μηδενικών δικαιωμάτων. Ως «παράνομες» δεν αξιώνονται να αιτηθούν προστασίας από τους θεσμούς, γεγονός που επιτρέπει σε πελάτες, αστυνομικούς και εν γένει τρίτους που εμπλέκονται με την εργασία τους, να τις εκμεταλλεύονται και ενδεχομένως να τις θέτουν σε κίνδυνο. Τα υποκείμενα ευρισκόμενα σε μία συνθήκη ως «πόρνες», συνεπώς στο κοινωνικό ασυνείδητο γυναίκες χωρίς ηθική, συνδεδεμένες με το έγκλημα, την ασθένεια και το περιθώριο, δεν είναι σε θέση να διεκδικήσουν τίποτα. Αυτό τους το χαρακτηριστικό, της σεξεργασίας ως μέσο βιοπορισμού τους, τις μηδενίζει κοινωνικά. Η φωνή τους δεν ακούγεται, δεν φτάνει ποτέ σε κάποιο μικρόφωνο αίθουσας δικαστηρίου ή τηλεοπτικού μέσου. Αυτό απορρέει από την ίδια την νομοθεσία, διότι αντικατοπτρίζει ιδέες αλλά και παράγει υποκείμενα. Υποκείμενα διαρκώς αποκλειόμενα.

Διαθεματικότητα

Παρά την «ισότητα» που φαίνεται να βιώνουν οι σεξεργάτριες στην περιθωριοποίησή τους, διακρίνεται στα λόγια της συνεντευξιαζόμενης η μεγαλύτερη ευαλωτότητα των ατόμων ανάλογα με τις μειονοτικές ταυτότητες που φέρουν. Ειδικότερα, η Καίτη παρατηρεί ότι *«όποια παραπάνω μειονοτική ταυτότητα φέρει ένα άτομο, τόσο χειρότερη γίνεται η συνθήκη στην οποία βρίσκεται»*. Συνεπώς, μία σεξεργάτρια που τυγχάνει να είναι προσφύγισσα ή trans, και λόγω του αποκλεισμού της από τη νόμιμη εργασία εντός του οίκου ανοχής συχνά σεξεργάζεται στο δρόμο θα τοποθετηθεί κοινωνικά σε μία πιο ευάλωτη θέση.

Η παρατήρηση αυτή είναι ένδειξη ότι υφίσταται μία αρχική διάκριση ανάμεσα σεξεργάτριες και τις υπόλοιπες γυναίκες, και μετά μία ακόμα διαβάθμιση ανάμεσα σε σεξεργάτριες που ανταποκρίνονται στις προϋποθέσεις του νόμου και σε σεξεργάτριες που φέρουν κοινωνικά χαρακτηριστικά που τις εντάσσουν σε μειονότητες. Η ιεράρχηση αυτή

απορρέει από την ίδια την νομοθεσία, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, διότι αποκλείει από την ενάσκηση της σεξεργασίας μέσα σε οίκους ανοχής, άτομα που δεν ανταποκρίνονται στις προϋποθέσεις της και κατά συνέπεια τα θέτει σε ένα καθεστώς διαρκούς επισφάλειας.

Ειδικότερα, η συνεντευξιαζόμενη αναφέρει για τα trans άτομα ότι παραδοσιακά δεν φιλοξενούνται σε οίκους ανοχής, ενώ γνωρίζει μόνο δύο οίκους ανοχής που ανήκουν σε trans άτομα και μέσα εργάζονται άλλα trans άτομα. Μάλιστα, όπως επισήμανε, επειδή αδυνατούν να διατηρούν με νόμιμο τρόπο ανοιχτούς τους οίκους ανοχής τους καλούνται να βρουν μία μίζα, να λογοδοτούν σε κάποιον, ώστε να παραμένουν ανοιχτά.

Επίσης αποκλείονται από νόμιμη εργασία και αλλοδαπά άτομα, καθώς μη έχοντας δημόσια έγγραφα που να τους επιτρέπουν να διαμένουν νόμιμα στη χώρα είναι αδύνατο να εκδώσουν απαιτούμενο πιστοποιητικό για την άσκηση της σεξεργασίας αλλά και να εργαστούν σε οίκο ανοχής τρίτου ατόμου. Όπως μου ανέφερε δεν θα αναλάβει κανένας το ρίσκο να έρθει η αστυνομία και να βρει ένα άτομο χωρίς χαρτιά στο μαγαζί.

Παράλληλα, το πρίσμα της διαθεματικότητας θέτει ενώπιόν μας και το ζήτημα της σεξεργασίας ως το μοναδικό τρόπο βιοπορισμού για κάποια άτομα. Η συνεντευξιαζόμενη εστιάζοντας την παρατήρησή της στα trans άτομα αναφέρει ότι η σεξεργασία αποτελεί πολλές φορές μονόδρομο για κάποια, συνεπώς αποτελεί μια μορφή εξαναγκαστικής εργασίας. Το ίδιο ενδεχομένως ισχύει και για άλλες μειονοτικές ταυτότητες. Χαρακτηριστικά η Καίτη αναφέρει:

«Είναι εξαναγκαστική η εργασία. Δεν υπάρχει κάποιος που τα αναγκάζει και και παίρνει τα έσοδα γι αυτές, αλλά στην πραγματικότητα είναι άτομα τα οποία εξαναγκάζονται, δεν έχουν κάποια άλλη επιλογή, τα ωθούμε όλοι μας στην σεξεργασία και μετά τα περιθωριοποιούμε ακόμα περισσότερο γιατί αυτά τα άτομα κάπως θα πρέπει να βγάλουν τη μέρα κι αυτό μπορεί να οδηγήσει σε κάποιες περιπτώσεις στη χρήση ουσιών, σε περίεργα ντίλια και περίεργες ιστορίες τέλος πάντων, που όντως τα θέτουν σε ακόμη μεγαλύτερο κίνδυνο και σε μεγαλύτερο περιορισμό και αποκλεισμό.»

Προκύπτει λοιπόν ότι δεν υπάρχει μόνο το δίπολο με το ένα άκρο της ελεύθερης επιλογής και συνειδητής απόφασης να εργαστεί κανείς στην σεξεργασία και το άλλο άκρο της εκμετάλλευσης ως θύμα trafficking. Υφίσταται και μία ενδιάμεση, γκρίζα ζώνη όπου τα άτομα καλούνται να επιβιώσουν και ως εκ τούτου λαμβάνουν την απόφαση να σεξεργαστούν επηρεαζόμενα από την αδήριτη ανάγκη βιοπορισμού τους. Αυτό με τη σειρά του δίνει χώρο και στην ανάπτυξη τοξικοεξαρτήσεων ή άλλων βλαπτικών συμπεριφορών.

Φαίνεται ότι η νομοθεσία απαγορεύει συμπεριφορές όπως η εγκληματικότητα ή χρήση ναρκωτικών ουσιών, αποσιωπώντας όμως ότι η ίδια η δημιουργηθείσα κοινωνική συνθήκη καλλιεργεί αυτές τις «συνήθειες». Ένα άτομο που εξωθείται στην σεξεργασία για να επιβιώσει ή ένα άτομο που αδυνατεί να σεξεργαστεί νόμιμα και συνεπώς βάλλεται πολύ ευκολότερα από κακοποιητικές συμπεριφορές, είναι εύλογο να συσχετιστεί ευκολότερα με όσα ακριβώς η νομοθεσία απαγορεύει. Η νομοθεσία λοιπόν φαίνεται να δημιουργεί τα υποκείμενα αυτά και έπειτα να τα αποκλείει.

Στίγμα

Οι επιπτώσεις της αναπαράστασης των σεξεργατριών που εντοπίστηκαν ανωτέρω στην ανάλυση λόγου της νομοθεσίας φαίνεται ότι αποτυπώνονται στον τρόπο που οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται τις σεξεργάτριες και επέκταση τις προσεγγίζουν. Η συνεντευξιαζόμενη αναφέρεται σε συμπεριφορές της αστυνομίας αλλά και πελατών. Σχετικά με την συμπεριφορά της αστυνομίας αναφέρει ότι ενδέχεται να είναι μία επιθετική συμπεριφορά προς τις σεξεργάτριες- αντιμετωπίζοντας τες ως εγκληματίες-, είτε μία αντιμετώπιση οίκτου στην οποία ενυπάρχει έντονα η αντίληψη ότι η σεξεργάτρια είναι θύμα trafficking. Πάλι εδώ, εντοπίζεται η εικόνα του θύματος (trafficking), της γυναίκας που είναι κακότυχη και βρίσκεται σε κατώτερη θέση από τους υπόλοιπους ανθρώπους, όπως και η ιδέα ότι η σεξεργάτρια είναι μία γυναίκα που εγκληματεί. Στην αντιμετώπιση των σεξεργατριών από τους πελάτες η συνεντευξιαζόμενη εντοπίζει και πάλι την αναπαράσταση του θύματος αλλά και αυτή της «sex maniacs», που ενδεχομένως είναι μία ακόμα εικόνα που εντοπίζεται στην pop κουλτούρα.

Η εικόνα αυτή αποτελεί πληγή για τις σεξεργάτριες, καθώς συνοδεύεται από στίγμα και προκατάληψη. Το στίγμα αυτό δεν συνοδεύεται από καμία λύση. Αντίθετα ωθεί προς την επιτέλεση έμφυλων στερεοτύπων με το αφήγημα «να βρεις έναν άντρα να σε συντηρεί», στην ουσία προτρέποντάς τες να ασκήσουν μία διαφορετική μορφή σεξεργασίας παρέχοντας σε έναν - αυτή τη φορά - άντρα φροντίδα και σεξ.

«Είναι πολλές σεξεργάτριες, οι οποίες λέγανε ότι κάθε φορά που έρχεται κάποιος και μου λέει “γιατί το κάνεις αυτό το επάγγελμα;” και “άλλαξε επάγγελμα”, του λέω “ωραία, βρες μου εσύ. Μου δίνεις δουλειά;”. Κι είναι η συντριπτική πλειοψηφία που λένε όχι. Δεν γίνεται να λες κάτι τέτοιο χωρίς να δίνεις καμία άλλη επιλογή στο σεξεργαζόμενο άτομο, άρα στην πραγματικότητα αυτό που του λες είναι “μείνε στην πείνα”. Υπάρχουν κάποιες οργανώσεις χριστιανικές εδώ στην Αθήνα που βγαίνουν και προσπαθούν να πείσουν τις σεξεργάτριες, έτσι όπως συζητάνε τους στριμώχνουν προφανώς στον τοίχο, και στο τέλος καταλήγουν απλά να τους λένε ούτε λίγο ούτε πολύ ότι “βρες κάποιον να σε συντηρεί”. Που και αυτό σεξεργασία είναι

απλά δεν το ξέρουν οι άνθρωποι, δηλαδή τους λένε να αλλάζουν μορφή εργασίας, ώστε να είναι ένας αυτός με τον οποίο συνδέονται σεξουαλικά αντί για πολλοί. Αυτό είναι.»

Παράλληλα, το στίγμα φαίνεται να εσωτερικεύεται, τα άτομα φαίνεται ότι αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους με τον τρόπο που τις καθορίζουν οι άλλοι και στην συνέχεια επιτελούν με έναν τρόπο αυτή την «εντολή». Η ροή των λόγων φαίνεται ότι επιχειρεί να τους προσδώσει μία μορφή φοβισμένη, περιορισμένη και κρυμμένη. Ο κυρίαρχος λόγος δεν τους επιτρέπει να βγουν μπροστά, να διεκδικήσουν και να υψώσουν το ανάστημά τους. Στην καλύτερη περίπτωση τους επιτρέπει να ζουν ανενόχλητες.

Ανάλυση Έκθεσης Φωτογραφίας

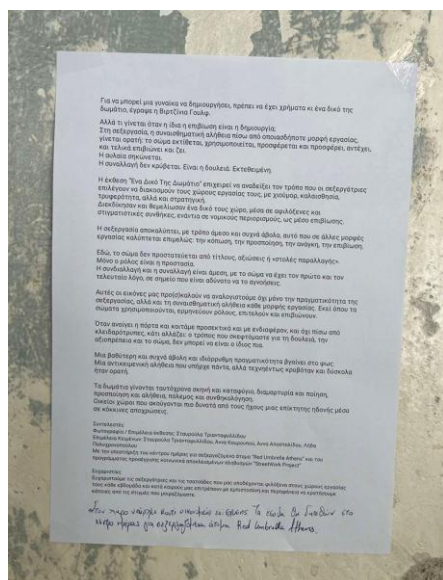
Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η έκθεση φωτογραφίας «Ένα δικό της δωμάτιο» δημιουργήθηκε από το Red Umbrella Athens διεξήχθη από τις 9 έως και τις 15 Ιουνίου του 2025 στο χώρο του beaver, του προαναφερθέντος καφέ-μπαρ queer κουλτούρας που λειτουργεί ως συνεταιρισμός γυναικών και κοινοτικός χώρος. Η έκθεση ήρθε σε συνέχεια της πολυετούς δράσης του Red Umbrella Athens στην προσέγγιση πληθυσμιακών ομάδων σε δρόμους και γειτονιές μέσω της συμμετοχής του στο πρόγραμμα «Streetwork Project» (πρόγραμμα προσέγγισης κοινωνικά αποκλεισμένων πληθυσμών), όσον αφορά τον πληθυσμό των σεξεργατριών.

Η συνεντευξιαζόμενη εξηγεί πως η ιδέα της έκθεσης ακολούθησε την εκτέλεσή της και συγκεκριμένα πως η ροή της επαφής με τα σεξεργαζόμενα άτομα και η εμπιστοσύνη που φορά με τη φορά κατακτήθηκε τους έδωσε την ιδέα της έκθεσης:

«πριν από εμένα συζητώντας και με μία συναδέλφισσα που είχε τον συντονισμό τότε, η ίδια είχε ξεκινήσει και τραβούσε κάποιες φωτογραφίες (...) στη συνέχεια όταν έφυγε αυτή και ανέλαβα εγώ, κάπως έτσι με πολλή προσοχή, εννοείται φροντίδα και εφόσον έχω αναπτύξει κάποια σχέση, κατά καιρούς έτσι βγαίνοντας τις βόλτες μας αν βλέπαμε κάτι που μας έκανε εντύπωση και μας άρεσε, ζητούσαμε την άδεια του μαγαζιού και μπορεί να τραβούσαμε μία φωτογραφία.»

Ας ξεκινήσουμε από το κείμενο-πρόσκληση στην έκθεση.

Σώμα και Εργασία

1. Κείμενο: Ένα δικό της δωμάτιο

Αυτούσιο το κείμενο της εικόνας:

«Για να μπορεί μια γυναίκα να δημιουργεί, γράφει η Βιρτζίνια Γουλφ, πρέπει να έχει χρήματα κι ένα δικό της δωμάτιο.

Αλλά τι γίνεται όταν η ίδια η επιβίωση είναι η δημιουργία;

Στη σεξεργασία, η συναισθηματική αλήθεια οποιασδήποτε μορφής εργασίας, γίνεται ορατή: το σώμα εκτίθεται, χρησιμοποιείται, προσφέρεται και προσφέρει, αντέχει, και τελικά επιβιώνει.

Η αυλαία σηκώνεται.

Η συναλλαγή δεν κρύβεται — είναι η δουλειά, εκτεθειμένη.

Η έκθεση "Ένα Δικό Της Δωμάτιο" αποτυπώνει πώς οι σεξεργάτριες διακοσμούν τους χώρους εργασίας τους, με χιούμορ, αισθητική, στρατηγική και τρυφερότητα — διεκδικώντας τον χώρο ως δικό τους, μέσα σε συνθήκες στιγματισμού, νομικών περιορισμών και αγώνα για επιβίωση.

Η σεξεργασία αποκαλύπτει, με τρόπο άμεσο και συχνά άβολο, αυτό που σε άλλες μορφές εργασίας καλύπτεται επιμελώς: την κόπωση, την προσποίηση, την ανάγκη, την επιβίωση.

Εδώ, το σώμα δεν προστατεύεται από τίτλους ή ρόλους. Η συναλλαγή είναι άμεση, σωματική, αδύνατο να την αγνοήσεις. Δεν υπάρχει απόσταση ανάμεσα στο σώμα και τη δουλειά. Εδώ, το σώμα είναι το ίδιο η σκηνή, το μέσο και το μήνυμα.

Αυτές οι εικόνες μας προ(σ)καλούν να αναλογιστούμε όχι μόνο την πραγματικότητα της σεξεργασίας, αλλά και τη συναισθηματική αλήθεια κάθε μορφής εργασίας — εκεί όπου τα σώματα χρησιμοποιούνται, ερμηνεύουν ρόλους, επιτελούν και επιβιώνουν.

Όταν κοιτάμε προσεκτικά, κάτι αλλάζει: ο τρόπος που σκεφτόμαστε για τη δουλειά, την αξιοπρέπεια και το σώμα δεν ισχύει πια όπως πριν. Μια βαθύτερη και συχνά άβολη πραγματικότητα βγαίνει στο φως — μία που υπήρχε πάντα, αλλά δύσκολα φαινόταν.

Τα δωμάτια γίνονται ταυτόχρονα σκηνή και καταφύγιο, διαμαρτυρία και ποίηση — οικείοι χώροι που ακούγονται πιο δυνατά από τους ήχους της σεξεργασίας.»

Η αναπαράσταση της σεξεργασίας στο κείμενο φαίνεται να αναπτύσσεται μέσα από κάποιους όρους κλειδιά. Το σώμα μοιάζει να έχει κεντρικό ρόλο, η κόπωση του, η προσποίηση και η ανάγκη της επιβίωσής αυτού είναι έννοιες βασικές για τον τρόπο που αναπαρίσταται η σεξεργασία εδώ. Το σώμα είναι το κέντρο της εργασίας και η χρήση του για την επιτέλεση αυτής δεν κρύβεται αλλά γίνεται αντικείμενο θαυμασμού. Το πως αντέχει να «προσφέρεται και να προσφέρει» και εν τέλει τα καταφέρνει. Το σώμα στο κείμενο δεν γίνεται βορρά των άλλων, ούτε αξιοποιείται σε βάρος της σεξεργάτριας. Αντίθετα παρουσιάζεται να έχει αυτόβουλο και δυναμικό ρόλο. Δεν πάσχει, είναι παρόν και κυρίαρχο. Το να σεξεργάζεσαι

παρουσιάζεται ανάλογο με το να προσφέρεις ένα κομμάτι της γνώσης σου όταν διδάσκεις, όταν κουράζεται το χέρι σου όταν κουρεύεις. Ο κάματος, η προσποίηση και η προσφορά του σώματος, δεν αποτυπώνονται με όρους υποτίμησης, αλλά εξισώνονται με τον κάματο κάθε άλλης εργασίας.

Ανάλογη θέση εντοπίζεται και στα λόγια της συνεντευξιαζόμενης, η οποία αναφέρει ότι *«δεν αλλάζει κάτι, όντως με κάποιο τρόπο όλοι δίνουμε ένα κομμάτι του εαυτού μας όταν εργαζόμαστε, αυτό κάνουμε.»*

«Είναι η δουλειά εκτεθειμένη» η φράση αυτή παραπέμπει στο βασικό επιχείρημα του Red Umbrella Athens για την διεκδίκηση των δικαιωμάτων των σεξεργατριών, ότι δηλαδή η σεξεργασία είναι ίδια με οποιαδήποτε άλλη μορφή εργασίας και ως τέτοια θα πρέπει να παρέχει στις σεξεργάτριες εργασιακά και κοινωνικοασφαλιστικά δικαιώματα. Είναι η φράση-κλειδί για τις νομικές διεκδικήσεις και την θεμελίωση των δικαιωμάτων των σεξεργατριών. Αποτελεί στην ουσία την αρχή της ιδεολογίας τους, ενώ ανάλογη είναι και η θέση της Καίτης επ' αυτού: *«η σεξεργασία δηλαδή όπως και όλα τα άλλα επαγγέλματα να είναι ένα επάγγελμα που κανείς μπορεί να ασκήσει οπουδήποτε. Να υπάρχει δυνατότητα όπως κάθε άλλη εργαζόμενη, να κολλάω τα ένσημα μου, να ασφαρίζομαι, να έχω πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη και σύνταξη, στο μέλλον και στο τέλος.»*

Πέρα από εργασία, η σεξεργασία μοιάζει να αναπαρίσταται και ως δημιουργία, η σύνδεση του όρου με λογοτεχνικές αναφορές (Βιρτζίνια Γουλφ), χρήση όρων όπως δημιουργία, σκηνή ποίηση, αυλαία. Η σεξεργασία αναλύεται ως μία παράσταση. Ένα δημιουργήμα που θα έπρεπε να εκθειάζεται και όχι να λοιδορείται.

Ο λόγος του Red Umbrella Athens φαίνεται να αποτελεί μία μορφή αντί-λόγου, ενός λόγου αντίστασης στην κυρίαρχη αναπαράσταση που εκφράζει η νομοθεσία. Η διεκδίκηση μάλιστα με πρόταγμα τον λόγο εκκινεί από την εμφατική χρήση του όρου σεξεργασία, αντί για τον όρο πορνεία. Καθώς ο λόγος μπορεί να λειτουργήσει ως μέσο καταπίεσης αλλά και ως εργαλείο αντίστασης, η αλλαγή της ορολογίας απεύθυνσης προς τα σεξεργαζόμενα άτομα φαίνεται να επιδρά σημαντικά. Η εκδιδόμενη, η πόρνη, δύσκολα μπορεί να γίνει αντιληπτή ως υποκείμενο δικαιωμάτων. Αντίθετα η σεξεργάτρια (δεν είναι τυχαία ότι η λέξη περιέχει μέσα φανερά τον όρο εργασία) στέκεται στο λόγο ως υποκείμενο που δύναται διεκδικεί τον χώρο της.

Χώρος

2. Αφίσα It's not a Whore House – it's a Whore Home

Η πρώτη εικόνα είναι η αφίσα της έκθεσης. Στο πάνω μέρος ο τίτλος της αφίσας «Ένα δικό της δωμάτιο». Στην καρδιά της εικόνας ένα ροζ διώροφο σπίτι της Barbie με δύο κούκλες Barbie να αναπαρίστανται η μία στο ισόγειο και η άλλη στο μπαλκόνι και να χαιρετούν. Το λεκτικό "It's not a Whore House – it's a Whore Home", να πλαισιώνει το σπίτι της Barbie και από κάτω οι πληροφορίες για το χώρο και το διάστημα που θα είναι διαθέσιμη η έκθεση φωτογραφίας.

Φαίνεται «το δικό τους δωμάτιο» να αναπαρίσταται ως το ροζ σπίτι της Barbie, και οι σεξεργατρίες ως οι φιγούρες-Barbie. Οι σεξεργάτριες και ο χώρος τους μεταμορφώνονται έτσι σε κάτι οικείο και γνώριμο, φιλικό και συνδεδεμένο με την θηλυκότητα αλλά και την παιδικότητα. Το ροζ σπίτι, οι Barbie και η χαρακτηριστική γραμματοσειρά της παραπέμπουν στο στερεοτυπικό "κοριτσίστικο" φαντασιακό. Η λέξη "Whore" (πόρνη) ανακαλεί ένα ιστορικά στιγματισμένο και παθολογικοποιημένο υποκείμενο, όπως αυτό εντοπίστηκε στο κεφάλαιο της ανάλυσης του λόγου της νομοθεσίας. Ωστόσο, στην αφίσα, η λέξη επανανοηματοδοτείται: από "Whore House" (οίκος ανοχής) σε "Whore Home" (σπίτι, χώρος οικειότητας).

Η νομοθεσία, όπως είδαμε, παρουσιάζει τη σεξεργασία συνδέοντας την με την εγκληματικότητα και την ασθένεια, αντίθετα η αφίσα φαίνεται να διατυπώνει έναν αντί-λόγο,

με τρόπο παιγνιώδη και φαινομενικά χαριτωμένο, αλλά εξαιρετικά σαφή. Το σπίτι της σεξεργάτριας εμφανίζεται ως χώρος γνώριμος και θελκτικός. Ο αντί-λόγος αυτός φαίνεται να επιδιώκει την αναγνώριση και την ενδυνάμωση των σεξεργατριών. Η «πόρνη» δεν παρουσιάζεται ως αντικείμενο σωτηρίας, αλλά ως υποκείμενο που μιλά για το σπίτι της, πράξη που εναντιώνεται στον κυρίαρχο λόγο εντός του οποίου εντοπίζεται η αντικειμενικοποίηση των σεξεργατριών.

Η έννοια του χώρου είναι επίσης πολύ κεντρική και στην δράση του Red Umbrella Athens. Η δημιουργία ενός κοινού χώρου ως τόπου συνάντησης των σεξεργατριών σύμφωνα με την συνομιλήτριά μου ήταν αναγκαία για τα σεξεργαζόμενα άτομα. Χαρακτηριστικά αναφέρει: *«Για εμένα η μεγαλύτερη υπηρεσία που παρέχουμε εδώ είναι άλλη, είναι αυτή που δεν τη βλέπεις ποτέ είναι αυτό το “σαλωνακι”, ότι δηλαδή θα έρθουν οι σεξεργάτριες και θα μιλήσουν μεταξύ τους, θα ανταλλάξουν tips για safety, θα συζητήσουν αν μία θέλει να μεταπηδήσει σε άλλο χώρο κλπ (...) Αλλά θέλω να πω με έναν τρόπο ακούν η μία την άλλη και μαθαίνουν πράγματα η μία για την άλλη, το οποίο είναι πάρα πολύ σημαντικό. »*

Ο κοινός αυτός τόπος αναπαρίσταται ως ένας κοινός τόπος διαλόγου και φροντίδας, έναν οριοθετημένο χώρο ασφάλειας, ένα «σαλωνακι», εντός του οποίου θα έρθουν οι σεξεργάτριες και θα μιλήσουν μεταξύ τους, θα ανταλλάξουν συμβουλές, θα τσακωθούν ακόμα και συνολικά θα αλληλοεπιδράσουν. Η εικόνα των γυναικών αυτών μαζί σε ένα χώρο, με τις νοηματικές ροές που αναγνώστηκαν στη νομοθεσία θα έμοιαζε απειλητική, επικίνδυνη και με έναν τρόπο «ανθυγιεινή», όμως με την ματιά αυτή μπορούμε να δούμε ότι είναι πολύ πιο οικεία μας, από ότι θα αναμέναμε.

Η αναπαράσταση των σεξεργατριών και των οίκων ανοχής μέσα από την εικόνα που ακολουθεί, φαίνεται να αναπαριστά αυτά τα σπίτια ως κάτι οικείο, και να αναδεικνύει πως οι σεξεργάτριες μέσω της διακόσμησης περιχαράκωνουν τον χώρο ως δικό τους. Τα δωμάτιά τους δεν αναπαρίστανται ως κρυφά, ενοχοποιημένα και άρρωστα.

3. Χριστούγεννα

Η παρούσα φωτογραφία της έκθεσης που απεικονίζει έναν οίκο ανοχής στολισμένο με ένα μικρό χριστουγεννιάτικο δέντρο και δίπλα ένα διακοσμητικό Άγιο Βασίλη. Η ανθρώπινη διάσταση ενός χώρου που, όπως κάθε άλλος, στολίζεται τα Χριστούγεννα, με ανθρώπους που ζουν τη ζωή κανονικά, γιορτάζουν, ενδεχομένως με την οικογένειά τους. Μια φωτογραφία-ρωγμή στο στερεότυπο της σεξεργάτριας ως απόλυτα περιθωριοποιημένης και αποκλεισμένης. Αντί για αυτό διαφαίνεται μια σεξεργάτρια που μπορεί και επιθυμεί να στολίσει το χώρο της, να «σπάσει» την όποια μαυρίλα και δυσκολία μπορεί να προκύψει στην εργασία της. Σε ένα πλαίσιο που θυμίζει πολύ σπίτι, θυμίζει κάτι πολύ οικείο και κοντινό, και σίγουρα όχι εχθρικό και εγκληματικό.

Οι σεξεργάτριες παρά την απουσία τους στο φόντο αναπαρίστανται ως «κανονικοί» άνθρωποι, ενώ η ίδια η πράξη της διακόσμησης του χώρου τους με το προσωπικό τους γούστο ενδεχομένως να αποτελεί μία μορφή αντίστασης και μία πρόθεση να θεμελιώσουν την ύπαρξη τους πέρα από το στίγμα, την κακοποίηση και το σκοτάδι. Τα άτομα διακοσμώντας το χώρο τους εκφράζουν και δίνουν υπόσταση στην ύπαρξη τους.

Τρόποι Αντίστασης

4. Φοράτε Μάσκα

Με την εμφάνιση του covid-19 και το συνακόλουθο περιορισμό όλων των ατόμων εντός του προσωπικού τους χώρου, ένα νέο πεδίο απαγόρευσης αναδύθηκε μέσα σε μία ήδη διαμορφωμένη κατάσταση παρανομίας. Η πανδημία και ο κατ' οίκον περιορισμός διαμόρφωσε νέες θεσιακότητες, ακόμη μεγαλύτερα χάσματα και επισφαλείς συνθήκες για κάποιες σεξεργάτριες. Παρότι η πολιτεία κατά τον κρίσιμο εκείνο χρόνο της πανδημίας δεν τις αναγνωρίζει ούτε τις συμπεριλαμβάνει με κανέναν τρόπο στους εργαζόμενους και δικαιούχους επιδομάτων, εκείνες υπάρχουν και χάνουν την δουλειά τους, ή αναγκάζονται να εργάζονται ρισκάροντας την υγεία τους. Πολλές δανείστηκαν για να επιβιώσουν.

Η συνθήκη της πανδημίας του covid-19 γέννησε ένα νέο πεδίο ιεραρχήσεων και αποκλεισμών. Πιο ευάλωτα κατά την Καίτη στάθηκαν τα τρανς άτομα, γιατί συχνά δεν μπορούν να εργαστούν πουθενά αλλού, οι προσφύγισσες και οι μετανάστριες, που μπορεί να ήταν στο άσυλο και να κυκλοφορούσαν παράνομα μετά στη χώρα. Τα μεγαλύτερα σε ηλικία επίσης άτομα στάθηκαν κατά την συνομιλήτριά μου πιο ευάλωτα, διότι έχουν επιλέξει έναν συγκεκριμένο τρόπο να εργάζονται ασκώντας μία μορφή σεξεργασίας και δεν γνωρίζουν κανένα άλλο, ιδίως όσες δεν είχαν πρόσβαση στην online σεξεργασία.

Παράλληλα, η συνομιλήτριά μου μου ανέφερε ότι κάποια άτομα στο χώρο της σεξεργασίας είχαν μεγάλες οικονομικές απολαβές την περίοδο της πανδημίας, λόγω της

ανάμειξής τους στην online σεξεργασία, που την περίοδο εκείνη γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη. Η επικράτηση λοιπόν αυτού του τρόπου εργασίας δημιούργησε ένα νέο πλαίσιο εντός του οποίου οι σεξεργάτριες μπορεί να βίωναν σημαντική βελτίωση των όρων άσκησης της σεξεργασίας, ενώ στον αντίποδα όσες δεν είχαν τα μέσα για να εμπλακούν στην online σεξεργασία βίωναν έναν ακόμη αποκλεισμό.

Μέσα στην συνθήκη αυτή φαίνεται επίσης να αναπτύχθηκε μία δράση αντίστασης μέσω της έμπρακτης αλληλεγγύης της κοινότητας, σημαντικό παράδειγμα της οποίας ήταν η διενέργεια ενός crowdfunding (καλέσματος συλλογής χρημάτων) στο ξέσπασμα της καραντίνας. Το red umbrella Athens, προέβη στην δημιουργία ενός κοινού ταμείου επιβίωσης, μια μορφή προστασίας από την εκμετάλλευση, τις επιπτώσεις του νόμου και την έκθεση στην απόλυτη φτώχεια και την ασθένεια. Η ενέργεια αυτή ταυτίζεται με την προαναφερθείσα στο κεφάλαιο της βιβλιογραφικής επισκόπησης ακτιβιστική οργάνωση της Πολωνίας, που είχε επίσης συλλέξει χρήματα για να τα προσφέρει σε οικονομικά ευάλωτες σεξεργάτριες. Η κινητοποίηση αυτή επηρέασε και την συνεντευξιαζόμενη ώστε να ενεργοποιηθεί και να γίνει μέρος της δράσης του red umbrella Athens.

5. Νουαζέτα και Προφυλακτικά

Τα σοκολατάκια και τα προφυλακτικά της εικόνας αποτελούσαν δώρα της συνομιλήτριας μου προς την σεξεργάτρια, η οποία εργαζόταν στο χώρο. Όπως μου ανέφερε η

Καίτη: «εγώ συνήθως του Αγίου Βαλεντίνου παίρνω σοκολατάκια και πηγαίνω δώρα στα κορίτσια ». Η φροντίδα αυτή, ιδίως με την διανομή των προφυλακτικών για την προστασία των εργαζομένων από νοσήματα, αποτελεί επίσης μία μορφή αντίστασης στο στίγμα και τον αποκλεισμό.

Φαίνεται λοιπόν ότι διατυπώνεται μια μορφή αντίστασης με υλικές πράξεις φροντίδας και αποδοχής. Η δημιουργία ενός κέντρου κοινότητας με τη μορφή του ανοιχτού και κατανοητικού σαλονιού ενός σπιτιού, οι πρόθυμες επισκέψεις στους χώρους και τις γειτονιές των σεξεργατριών με την πρόθεση δημιουργίας ένας δικτύου ασφαλείας και όχι συνετισμού ή επίκρισης, η συγκέντρωση χρημάτων σε περίοδο απόλυτης ανέχειας, αποτελούν τον τρόπο με τον οποίο η κοινότητα των σεξεργατριών ανθίσταται στον πεδίο ζωής που έχει περιχαράξει για εκείνες η νομοθεσία. Οι κατά τον νόμο παράνομες πια φαίνονται με τον τρόπο που όντως υπάρχουν, σε χώρους οικείους και πραγματικούς με έναν τρόπο που τις φέρνει κοντά μας. Αυτές οι μορφές δράσεων και λόγου αποτελούν ένα είδος αντί-λόγου, που γεννάται μέσα στην εξουσία και εναντιώνεται σε αυτήν.

Παρόλα αυτά, στον λόγο και την εικόνα που αναλύονται στο παρόν κεφάλαιο φαίνεται ότι η γκρίζα ζώνη εργασίας και εξαναγκασμού δεν θίγεται, καθώς τα άτομα αυτά δεν βρίσκουν χώρο πουθενά. Τα άτομα που βιώνουν πολλαπλούς αποκλεισμούς και ενδεχομένως δεν αντιμετωπίζουν την σεξεργασία ως εργασία αλλά ως μία έσχατη λύση, όπως επίσης και σεξεργάτριες τρανς ή προσφύγισες, που δεν έφτασαν ποτέ στα σπίτια ώστε να αναπαρίστανται εντός του χώρου τους φαίνεται να μην περιέχονται στον υπό εξέταση λόγο και εικόνα του παρόντος κεφαλαίου.

Ο λόγος αυτός δεν εκκινεί από κενό. Αναπτύσσεται σε ένα ήδη διαμορφωμένο πλαίσιο εξουσίας εμποτισμένο με έντονα κυρίαρχα αφηγήματα, ως εναντίωση στα αφηγήματα του κυρίαρχου δημόσιου λόγου, οι σεξεργάτριες αναπαρίστανται, αντί για θύματα ή εγκληματίες, ως ελεύθερες δημιουργοί. Ο υπό εξέταση λόγος (ιδίως στο κείμενο της πρώτης εικόνας) αναπαριστά τα υποκείμενα ωσάν να επιθυμούν και να επιδιώκουν να εργαστούν έτσι ενώ ο ποιητικός τρόπος παρουσίασης στο εισαγωγικό της σεξεργασίας ως συνειδητή επιλογή φαίνεται να μην μπορεί να συμπεριλάβει το σύνολο των κοινωνικών υποκειμένων που εργάζονται στο σεξ.

Το γνήσιο ερώτημα που προκύπτει είναι αν είναι απαραίτητο να ταυτίσουμε την σεξεργασία με τις λοιπές μορφές εργασίας για να υπερασπιστούμε τα δικαιώματα των

σεξεργατριών, κι αν μήπως έτσι προσπερνάμε την ιδιαίτερη φύση της και τους πολλούς και διαφορετικούς κινδύνους που αντιμετωπίζουν τα σεξεργαζόμενα άτομα στην εργασία τους.

Συμπεράσματα

Στην παρούσα εργασία διερευνήθηκε το ερώτημα του πώς εντοπίζεται η εμπειρία των σεξεργατριών στην Αθήνα σήμερα και πώς αυτή διαμορφώνεται μέσα από τα διαφορετικά κοινωνικά χαρακτηριστικά που φέρουν καθώς και το συγκεκριμένο είδος σεξεργασίας που ασκούν. Συγκεκριμένα, αυτό έγινε μέσα από την ανάλυση του λόγου της εθνικής νομοθεσίας 2734/1999 για τα «Εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα», τον λόγο και την εικόνα του κέντρου ημέρας Red Umbrella Athens μέσα από το υλικό της έκθεσης φωτογραφίας «Ένα δικό της δωμάτιο» καθώς και της συνέντευξης με την συμμετέχουσα στην επιμέλεια και εργαζόμενη στο κέντρο ημέρας.

Οι κεντρικές παρατηρήσεις της έρευνάς μας αφορούν στην αναπαράσταση των σεξεργατριών μέσα στο λόγο της νομοθεσίας και του Red Umbrella Athens, και στην συνακόλουθη δημιουργία διαφορετικών θεσιακοτήτων και μίας μορφής ιεράρχησης αφενός μεταξύ σεξεργατριών και λοιπών γυναικών, και αφετέρου μίας ιεράρχησης εντός της ίδιας της κατηγορίας των σεξεργατριών. Η ανάλυση μας επί του κυρίαρχου δημόσιου λόγου της νομοθεσίας εκκινεί από την θεωρητική παραδοχή ότι η εξουσία δρα ως ένα παραγωγικό πλέγμα που καλύπτει τα κοινωνικά υποκείμενα. Συνεπώς ζητούμενο ήτο όχι μόνο να αναγνώσουμε τους πολλαπλούς αποκλεισμούς που βιώνουν οι σεξεργάτριες, λόγω της κατασταλτικής χροιάς του νόμου, αλλά και να εντοπίσουμε τα αφηγήματα που συνοδεύουν την αναπαράστασή τους.

Ως προς του τρόπους αναπαράστασης στα δύο αυτά πεδία λόγου θα πρέπει αρχικά να επισημανθεί ότι διαφέρουν σημαντικά και ότι ο ένας μοιάζει να αποτελεί αντίρροπη δύναμη του άλλου. Φαίνεται ότι ο κυρίαρχος δημόσιος λόγος αναπαριστά τις σεξεργάτριες αναπαράγοντας τρία κυρίως αφηγήματα: αυτό της αναπαράστασης ως φορέων ασθενειών, ως εγκληματιών ή ως αντικειμένων. Ειδικότερα, διαφορετικά σημεία του λόγου της νομοθεσίας δείχνουν ότι οι θεσπισμένοι χωροταξικοί και χρονικοί περιορισμοί ισχύος των πιστοποιητικών που αφορούν στην νόμιμη άσκηση της σεξεργασίας και οι κυρώσεις που επέρχονται επί παραβάσεως των περιορισμών αυτών, κατατείνουν στον περιορισμό, την απομόνωση και τον εν γένει αποκλεισμό των σεξεργατριών, σαν να φέρουν κάτι που θα μολύνει την υπόλοιπη κοινωνία.

Η κύρια αναπαράσταση της σεξεργάτριας είναι εκείνη του «φορέα ασθένειας», η οποία συνοδεύεται τόσο από την κυριολεκτική διάσταση ότι οι πόρνες καθώς συνευρίσκονται με

πολλά άτομα φέρουν ασθένειες και θα τις μεταδώσουν σε όποιον είναι κοντά τους, όσο και με την μεταφορική έννοια ότι είναι φορείς ανηθικότητας και ακολασίας, καθώς είναι γυναίκες που έχουν επιλέξει έναν ακατάλληλο τρόπο ζωής. Στις διατάξεις της νομοθεσίας εντοπίζονται πολλαπλοί χωροταξικοί περιορισμοί - σε μία προσπάθεια δημιουργίας «καραντίνας» για τις σεξεργάτριες..

Παράλληλα, υπάρχει συχνός συσχετισμός των σεξεργατριών με την εγκληματικότητα και τις περιθωριακές δραστηριότητες, τόσο όσον αφορά στις προϋποθέσεις άσκησης του επαγγέλματος όσον και στις κυρώσεις που απορρέουν στην περίπτωση που ο οίκος ανοχής συσχετιστεί με φαινόμενα εγκληματικότητας. Τα εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα παρουσιάζονται ως οι συνήθεις ύποπτοι, οι πλέον ταυτισμένες με το περιθώριο και την ανομία. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι η θεσιακότητά τους ως παράνομες γίνονται αντικείμενο αυστηρής κριτικής και επιβολής κυρώσεων από τον νόμο, την ίδια στιγμή που αποτελεί δημιούργημα του, κι αυτό διότι θέτωντας τόσο αυστηρές προϋποθέσεις που όπως παρουσιάστηκε παραπάνω είναι συχνά ανέφικτο να εκπληρωθούν, ουσιαστικά τους επιβάλλει την παράνομη εργασία.

Ακόμη, φαίνεται ότι η ιδιότητα της σεξεργάτριας καθίσταται χρήσιμη και θεμιτή, μόνον όταν εξυπηρετεί τον σκοπό εκτόνωσης της ανδρικής σεξουαλικότητας, καθώς η αναφορά του επιτρεπτού της ίδρυσης οίκων ανοχής σε συνάρτηση με την ύπαρξη κοινωνικών δομών όπου ο ανδρικός πληθυσμός υπερτερεί (όπως λιμάνια και βιομηχανίες) καταδεικνύει ότι οι οίκοι ανοχής υφίστανται γι αυτόν τον λόγο και μόνο. Την ίδια στιγμή, οι προϋποθέσεις νόμιμης άσκησης της σεξεργασίας σε μία περιοχή μπορούν να αυστηροποιούνται αυθαίρετα από τις τοπικές αρχές κατά το δοκούν, ενδεχομένως σε συνθήκες που οι σεξεργάτριες δεν έχουν κάποιο σκοπό να εξυπηρετήσουν. Οι σεξεργάτριες λοιπόν αναπαρίστανται ως αντικείμενο προς εκτόνωση του εκάστοτε πελάτη.

Συνολικά ο κυρίαρχος λόγος παρουσιάζει τις σεξεργάτριες ως πρόβλημα προς επίλυση. Διαχρονικά, τόσο μέσα από τις παρελθούσες νομοθεσίες, όσο και μέσα από τη σύγχρονη, φαίνεται οι σεξεργάτριες να είναι αλυσοδεμένες μέσα σε ένα συνονθύλευμα απαγορευτικών κανόνων. Η νομοθετική εξέλιξη είναι ότι αντί να είναι δεμένες πισθάγκωνα, όπως ήτο με το πρώτο νομοθέτημα του ελληνικού κράτους το 1836, είναι δεμένες με «απλές» σύγχρονες χειροπέδες. Είναι όμως αιχμάλωτες στους περιορισμούς μίας νομοθεσίας που τις περιορίζει τόσο, και τις καλεί να πειθαρχήσουν ωσάν να βρίσκονται υπό παρακολούθηση για μια ζωή. Η αναπαράσταση αυτή έχει υλικές συνέπειες τόσο στα σώματα των σεξεργατριών, όσο και στον

ίδιο τον χώρο. Εκείνες εμφανίζονται μόνες και μισρές και ο χώρος τους εκτοπίζεται στο περιθώριο.

Από την άλλη πλευρά, από την συνολική επισκόπηση του υλικού της έκθεσης φωτογραφίας, φαίνεται ότι αναπτύσσεται μία μορφή αντί-λόγου από το Red Umbrella Athens, ένα σύνολο λόγων και πρακτικών που παράγονται μέσα στα υφιστάμενα πεδία εξουσίας και αμφισβητούν, αποδομούν ή επαναπροσδιορίζουν τους κυρίαρχους τρόπους ομιλίας και αλήθειας. Η αναπαράσταση των σεξεργατριών, όπως εντοπίζεται σε αυτό το πεδίο λόγου, σχετίζεται με την έννοια του σώματος που αντέχει, του χώρου που διεκδικείται, της εργασίας και της αλληλεγγύης.

Στον λόγο αυτό το στιγματισμένο υποκείμενο που στην νομοθεσία έχει περιθωριοποιηθεί και αντιμετωπίζεται ως μαρό, μακρινό και ανοίκειο, εμφανίζεται ως ελεύθερο που επιλέγει συνειδητά την εργασία του, η οποία είναι όμοια με κάθε άλλη, και εργάζεται με το σώμα του, όπως τόσο άλλοι. Η εργασία αναπαρίσταται ως δημιουργία και ως επίτευγμα, ως πράξη αυτονομίας, ενώ το σώμα εξυμνείται.

Παράλληλα, αποδίδεται έμφαση στο χώρο του οίκου ανοχής,, η οποία είναι παρούσα σε όλη την θεματική της έκθεσης. Οι εικόνες των οίκων ανοχής αλλά και οι περιγραφές που τους συνοδεύουν, δίνουν μία αίσθηση οικειότητας. Η εικόνα ενός στολισμένου χριστουγεννιάτικα σπιτιού, ή η επιγραφή “φοράμε μάσκα” που υπήρξε αυτούσια σε όλα τα καταστήματα της χώρας αφήνει περιθώρια ταύτισης με τις σεξεργάτριες, οι οποίες εδώ δεν είναι υποκείμενα ξένα και στιγματισμένα, αλλά και οικεία και κοντινά. Ο χώρος του μοιάζει φιλόξενο και ανθρώπινο, κι όχι περιθωριοποιημένος.

Επίσης, η διακόσμηση του χώρου από τα σεξεργαζόμενα άτομα, προσεγγίζεται και ως μία πρακτική αντίστασης απέναντι στην στιγματιστική συνθήκη που βιώνουν και διεκδίκησης του χώρου τους. Πρακτικές αντίστασης εντοπίζονται ακόμα και σε υλικές πράξεις, όπως μου τις αφηγήθηκε η συνεντευξιαζόμενη μου. Η ενάσκηση μίας μορφής αντί-λόγου είναι η προσέγγιση του πληθυσμού των σεξεργατριών με τρυφερότητα και αλληλεγγύη. Η εδραίωση της αίσθησης της κοινότητας, η οποία λειτουργεί για τις σεξεργάτριες ως αντίσταση στο στίγμα, την περιθωριοποίηση και την αρνητική αναπαράστασή που αποτυπώνεται στα λόγια τρίτων, αλλά και στις προαναφερθείσες πρακτικές λόγου της νομοθεσίας.

Η επόμενη ομάδα συμπερασμάτων που μας απασχολεί αφορά στις διαφορετικές θεσιακότητες που εντοπίζονται μεταξύ των σεξεργατριών και των λοιπών κοινωνικών υποκειμένων, καθώς και το πώς αυτές προκύπτουν. Διαμέσου της νομικής εξουσίας συγκροτείται μια κοινωνική ιεραρχία, που τοποθετεί τις σεξεργατρίες σε κατώτερη θέση από τις υπόλοιπες γυναίκες, αφού αντιμετωπίζονται από την νομοθεσία ως ένα περιθωριοποιημένο υποκείμενο.

Αν έπρεπε να αποδοθεί σχηματικά η θέση των σεξεργατριών θα έφερε μία κοινή αρνητική εκκίνηση με «ισότητα» στην παρανομία, η οποία όμως επιβαρύνεται έτι περαιτέρω ανάλογα με τα χαρακτηριστικά και τον τρόπο εργασίας του κάθε ατόμου. Η αφετηρία όμως είναι κοινή: Εξ αρχής οι σεξεργάτριες τίθενται εκτός νόμου και συνεπώς εκτός κοινωνίας. Ειδικότερα στην Αθήνα, είναι πρακτικά αδύνατο να εργαστούν νόμιμα, λόγω των χωροταξικών προϋποθέσεων που θεσπίζει ο νόμος, ενώ, εκ του νόμου η μόνη νόμιμη άσκηση της σεξεργασίας είναι εντός ενός αδειοδοτημένου οίκου ανοχής, συνεπώς οι ασκούσες οποιαδήποτε άλλη μορφή σεξεργασίας εκτοπίζονται από το νομοθετικό πλαίσιο ήδη εξ αρχής.

Παράλληλα, καθώς οι σεξεργάτριες δεν είναι μία ενιαία κατηγορία κοινωνικού υποκειμένου και αναπτύσσουν διαφορετικά βιώματα και μεταξύ τους, υφίσταται μία εσωτερική ιεράρχηση εντός της κατηγορίας των σεξεργατριών ανάλογα με την ιδιαίτερη θεσιακότητά τους. Η κατάσταση φαίνεται να είναι πιο επισφαλής και επιβαρυνμένη για όσες είναι έκθετες στην παρανομία ήδη με την αδυναμία τους να λάβουν πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος (πχ μία μετανάστρια ή ψυχικά ασθενής ή trans σεξεργάτρια), διότι έτσι δεν δύνανται καν να επιδιώξουν την άδεια εγκατάστασης εντός ενός οίκου ανοχής στην Αθήνα ή αλλού. Επίσης φαίνεται ότι ενδεχομένως απορρέουν διαφορετικές θετικότητες ανάλογα με την περιοχή άσκησης σεξεργασίας (πχ Αθήνα ή επαρχία), καθώς σε κάποιες περιοχές της Ελλάδας, από ότι προκύπτει από τα λεγόμενα της συνομιλήτριας μου, η νόμιμη εγκατάσταση είναι εφικτή σε άλλες όχι..

Όσον αφορά στην αναπαράσταση τους στο πεδίο λόγου του Red Umbrella Athens, αρχικά επιχειρείται μέσα από την αναπαράσταση της σεξεργασίας ως μίας ακόμη μορφής εργασίας, οι σεξεργάτριες να αναπαρίστανται σε θέση ίση με οποιοδήποτε άλλο υποκείμενο, και όχι σε ένα πλαίσιο περιθωρίου, αποκλεισμού και υποτίμησης. Και εδώ όμως μπορούν να διακριθούν διαφορετικές θεσιακότητες εντός του πεδίου λόγου, καθώς η ίδια η θεματική του χώρου και του δωματίου τείνει να δίνει χώρο σε εκείνες που ασκούν την σεξεργασία εντός των

οίκων ανοχής. Τα άτομα που σεξεργάζονται στο δρόμο δεν δύνανται να αναπαρασταθούν σε αυτό το πλαίσιο.

Το κυρίαρχο αφήγημα που εντοπίζεται ότι η σεξεργασία είναι εργασία, φαίνεται να μην μπορεί να συμπεριλάβει τα άτομα που αναγκάζονται εκ των συνθηκών ζωής στην σεξεργασία αλλά δεν την επιλέγουν συνειδητά και αυτοβούλως. Αποτελεί το μοναδικό διαθέσιμο τρόπο επιβίωσης τους την προκειμένη στιγμή. Όσες λοιπόν ασκούν την σεξεργασία εκτός του οίκου ανοχής, όσες εξαναγκάζονται σε αυτή από οικονομικές ανάγκες ή από τοξικοεξάρτηση, δεν μπορούν να χωρέσουν στον λόγο περί εργασίας, δημιουργίας ή ενός σώματός που καταφέρνει και επιβιώνει. Το γεγονός ότι ο αντίλογος παράγεται στο ίδιο έδαφος και από τα ίδια υλικά με τον κυρίαρχο λόγο της εξουσίας, ενδεχομένως περιορίζει όμως τους τρόπους αντίστασης και την πραγματική αλλαγή του πεδίου, με όρους που μπορούν να ανταποκριθούν στην πραγματικότητα όλων των κοινωνικών υποκειμένων.

Διακρίνεται όμως ένα γόνιμο έδαφος αλλαγής. Φαίνεται ότι τόσο ο ίδιος ο λόγος της διεκδίκησης όσο και οι πρακτικές αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας, δημιουργούν ένα γόνιμο έδαφος αλλαγής, ιδίως ως προς την δημιουργία της αίσθησης της κοινότητας μεταξύ των σεξεργαζόμενων ατόμων και την άμβλυνση του κοινωνικού αποκλεισμού που βιώνουν. Το αποκλεισμένο κοινωνικό υποκείμενο φαίνεται ότι έχει τρόπους να αντισταθεί και να αποτινάξει το στίγμα με την βοήθεια της κοινότητας. Το τόσο βίαιο αυτό βίωμα μπορεί να αλλάξει.

Τέλος γόνιμο κρίνεται να δοθεί φως στην πραγματικότητά των σεξεργαζόμενων ατόμων, όπως αυτή βιώνεται μοναδικά και βάσει της ιδιαίτερης θεσιακότητάς τους.. Να εστιάσουμε στις προσωπικές διαδρομές και την πραγματικότητα αυτών των ατόμων, ώστε να τους επιτραπεί να ζουν με λιγότερη επισφάλεια και φόβο και με περισσότερο φως και συμπερίληψη.

Πηγές-Βιβλιογραφία

Πηγές

Α' Νόμοι

Νόμος 2734/5-8-1999 / Εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 161^A doi: <https://www.tetravivlos.com/content/category/4519/articles> (πρόσβαση: 15.10.2025)

Β' Ιστοσελίδες

Hellenic Parliament - Πρακτικά -Συνεδριάσεις Ολομέλειας
<https://www.hellenicparliament.gr/Praktika/Synedriaseis-Olomeleias?sessionRecord=c813d551-10bb-4622-8a60-3debd8624789> (πρόσβαση 21.11.2025)

Red Umbrella Athens - Σχετικά με εμάς, doi: <https://redumbrella.org.gr/schetika-me-emas/> (πρόσβαση: 25.10.2025)

Red Umbrella Athens - Οι υπηρεσίες μάς, doi:<https://redumbrella.org.gr/oi-ypiresies-mas/> ημ. Εισόδου 25.10.2025 (πρόσβαση: 25.10.2025)

Red Umbrella Athens - Νομικό πλαίσιο, doi: <https://redumbrella.org.gr/to-nomiko-plesio/> ημ. Εισόδου 25.10.2025 (πρόσβαση: 25.10.2025)

Καρλατήρα Π. (01.05.2012)«Υγειονομική βόμβα» οι μολυσμένες με AIDS πόρνες Στοιχεία σοκ, την τρίτη μόλις ημέρα των ελέγχων - Για κακούργημα διώκονται οι 11 ιερόδουλες που βρέθηκαν θετικές στον ιό HIV – «Θα ελέγξουμε όλους τους οίκους ανοχής» τονίζει ο υπουργός Υγείας. Πρώτο Θέμα doi <https://www.protothema.gr/greece/article/194015/ygeionomikh-bomba-oi-molysmenes-me-aids-pornes> (πρόσβαση 27.11.2025)

Παντελάκης Ι. (24/01/2024) Μια διαρκής διαπόμπευση Τα αποτελέσματα της διαπόμπευσης που βίωσαν δώδεκα γυναίκες το 2012 δεν εξαγοράζονται με κανένα χρηματικό ποσό. Lifo doi <https://www.lifo.gr/stiles/optiki-gonia/mia-diarkis-diapompeysi> (πρόσβαση 27.11.2025)

Τσουλέα Ρ. (03/05/2012) Τρόμος AIDS για 3.000 πελάτες – στις 17 οι οροθετικές ιερόδουλοι. ΤΑ ΝΕΑ doi <https://www.tanea.gr/2012/05/03/science-technology/health/tromos-aids-gia-3-000-pelates-stis-17-oi-orothetikes-ierodoyloi> (πρόσβαση 27.11.2025)

Ελληνόγλωσση

Γκολφινόπουλος, Γ. (2013) *Κοινωνικές αναπαραστάσεις των «Ελλήνων» και των «ξένων» από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 μέχρι και σήμερα: εξουσία και αντιστάσεις μέσα από το πρίσμα της βίας*. (Διδακτορική διατριβή). Αθήνα: Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. <https://pandemos.panteion.gr/handle/123456789/17522>

Γκολφινόπουλος, Γ. (2023) Κρατική εξουσία και λόγος: Η κοινωνική παραγωγή της μεταναστευτικής παρανομίας στην Ελλάδα. Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση,

Watson T.J., (2005) Κοινωνιολογία, εργασία και βιομηχανία, εισ.-επιμ. Ι. Ψημμένος. Αθήνα : Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Watson, L. (2022) Σεξεργασία: Μια προσέγγιση από τη σκοπιά της ισότητας doi https://enainstitute.org/wp-content/uploads/2022/11/Paper-ENA_Sex-Work-GR-1.pdf (πρόσβαση: 25.11.2025)

Zavos, A. (2021) Η φεμινιστική προβληματική της διαθεματικότητας *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 156, σ. 55 - 86 doi : <https://doi.org/10.12681/grsr.25947> (πρόσβαση: 25.11.2025)

Κακολύρης Γ. (2008) «Michel Foucault: Υποκείμενο, Γνώση, Εξουσία» στο Β. Καλδής (επιμ.), *Φιλοσοφία στην Ευρώπη. Κείμενα Νεώτερης και Σύγχρονης Φιλοσοφίας*, ΕΑΠ, Πάτρα 2008, σσ. 213-225.

Καραβοκύρης Γ., (2019) Επιτρέπεται το σεξ ως εργασία; doi: <https://www.syntagmawatch.gr/my-constitution/epitrepete-to-sex-os-ergasia/> (πρόσβαση: 15.11.2025)

Ιωσιφίδης Θ. (2008) Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες. Αθήνα : Κριτική

Κυριαζή Ν. (2011) Η Κοινωνιολογική έρευνα, Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών. Αθήνα: Πεδίο

Λάζος Γ. ,(2001) Πορνεία και Διεθνική Σωματεμπορία στη Σύγχρονη Ελλάδα. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

Λυδάκη Α. (2012) Ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας. Αθήνα : Εκδόσεις Καστανιώτη

Nussbaum M., (2005) Φύλο και Κοινωνική Δικαιοσύνη. Αθήνα : Εκδόσεις Scripta

Phillips L. και Jorgensen M. (2009) Ανάλυση Λόγου Θεωρία και Μέθοδος. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Jones P. etc (2017) Εισαγωγή στην Κοινωνική Θεωρία. Αθήνα: Εκδόσεις Πλέθρον

Foucault, M. (1978) Ιστορία της Σεξουαλικότητας: 1. Η δίψα της Γνώσης. Αθήνα: Ράππα

Χαλκιά, Α. (2007) Το άδαιο λίκνο της δημοκρατίας: σεξ, έκτρωση και εθνικισμός στη σύγχρονη Ελλάδα (επιμ.μτφρ. Μ. Καστανάρα). Αλεξάνδρεια. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2004)

Χαλκιά, Α. (2011) Έμφυλες βιαιότητες: εξουσία, λόγος, υποκειμενικότητες. Αθήνα, εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Ψημμένος, Ι. (2004) Μετανάστευση από τα Βαλκάνια: Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Αθήνα, Παπαζήσης, Αθήνα, πρώτη έκδοση 1995

Ξενόγλωσση

Collins P. H. (2004) Black Sexual Politics: African Americans, Gender, and the New Racism. New York: Routledge.

Crenshaw, K. "Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics," University of Chicago Legal Forum: Vol. 1989: Iss. 1, Article 8. Available at: <http://chicagounbound.uchicago.edu/uclf/vol1989/iss1/8>

Carmen Meneses-Falcón (2023) Sex worker or victim? Exploring the sex industry in Spain στο *European Journal of Women's Studies* 30(2):248-265 DOI <https://doi.org/10.1177/13505068231164364>

Dworkin A., (1993) Prostitution and Male Supremacy. Michigan Journal of Gender and Law 1: 1-13 doi: <https://repository.law.umich.edu/mjgl/vol1/iss1/1/> ημ. Εισόδου 05.11.2025

Dziuban A. κ.α. (2021)“Very little but a lot.” Solidarity within the sex workers' community in Poland during the COVID-19 pandemic στο *Gender, Work & Organization*, 28(S2), σ. 366–377. <https://doi.org/10.1111/gwao.12677>

Gerassi, L. (2015) "A Heated Debate: Theoretical Perspectives of Sexual Exploitation and Sex Work," στο The Journal of Sociology & Social Welfare: Vol. 42: Iss. 4, Article 6. σ. 79-100, DOI: <https://doi.org/10.15453/0191-5096.3938>

Jones, A. (2015) Sex Work in a Digital Era στο Sociology Compass 9/7: 558–570, 10.1111/soc4.12282

Majic S. (2014) Beyond “Victim-Criminals”: Sex Workers, Nonprofit Organizations, and Gender Ideologies στο *Gender and Society*, Vol. 28, No. 3 (June 2014), pp. 463-485 URL: <https://www.jstor.org/stable/43669893>JSTOR

Michalakea A. (2023) From the margins of law to the margins of the city; a legal-geographical analysis of sex work regulationism in Greece στο *Journal of Place Management and Development* 17(2):204-219, DOI:10.1108/JPM-12-2022-0118

Psimmenos I. (2000) “The Making of Periphractic Spaces: The case of Albanian Undocumented Female Migrants in the Sex Industry of Athens”, στο Anthias, F. and G. Lazaridis (eds) *Gender and Migration in Southern Europe: Women on the Move*, σελ. 81-103, Berg, Oxford, 2000.

Sagredos Ch. (2019) The representation of sex work in the Greek Press: A corpus-assisted critical discourse analysis στο Journal of Language and Sexuality, John Benjamins 8(2):166-194 DOI: <https://benjamins.com/catalog/jls.18012.sag>

Strega S. κ.α (2014) «Never Innocent Victims: Street Sex Workers in Canadian Print Media» στο *Violence Against Women* Vol. 20(1) σ. 6–25 DOI: 10.1177/1077801213520576

Triantafyllidou S. etc (2024) “Precarity Factors of Street-Based Sex Work Within Criminalised Contexts: A Study in Athens, Greece” στο Feminist Encounters : A Journal of Critical Studies in Culture and Politics, 8(2), 39 DOI <https://www.lectitopublishing.nl/Article/Detail/precarity-factors-of-street-based-sex-work-within-criminalised-contexts-a-study-in-athens-greece-1495>

Weinhold C. κ.α. (2023) “They wouldn't get away with it at McDonalds”: Decriminalization, Work, and Disciplinary Power in New Zealand Brothels. στο *Gender, Work & Organization*: 30(1), σ. 18–34. <https://doi.org/10.1111/gwao.12893>.

Weitzer R., (2009) Sociology of Sex Work στο *Annual Review of Sociology* : 213-234 doi: <http://dx.doi.org/10.1146/annurev-soc-070308-120025> ημ. Εισόδου 05.11.2025

Παράρτημα

Νομοθεσία 2734/1999 - Εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ

161Α.

1.- Πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος επ' αμοιβή εκδιδομένων προσώπων.

1. Πρόσωπο, το οποίο εκδίδεται με αμοιβή, υποχρεούται να κατέχει πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος. Το πιστοποιητικό αυτό χορηγείται, ύστερα από αίτησή του, από το νομάρχη του τόπου κατοικίας του, εφόσον στο ανωτέρω πρόσωπο συντρέχουν οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

α. Έχει συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας του.

β. Είναι άγαμο ή τελεί σε χηρεία ή είναι διαζευγμένο.

γ. Δεν πάσχει από σεξουαλικά μεταδιδόμενη ή άλλη μολυσματική νόσο. Οι νόσοι αυτές καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας.

δ. Δεν πάσχει από οποιασδήποτε μορφής ψυχική νόσο και δεν είναι χρήστης ναρκωτικών ουσιών.

ε. Δεν έχει καταδικασθεί με αμετάκλητη απόφαση για ανθρωποκτονία από πρόθεση (άρθρο 299 Π.Κ.), αποπλάνηση παιδιών (άρθρο 339 Π.Κ.), διευκόλυνση ακολασίας άλλων (άρθρο 348 Π.Κ.), πορνογραφία ανηλίκων (άρθρο 348Α Π.Κ.), μαστροπεία (άρθρο 349 Π.Κ.), σωματεμπορία (άρθρο 351 Π.Κ.), ασέλγεια με ανήλικο έναντι αμοιβής (άρθρο 351Α Π.Κ.), ληστεία (άρθρο 380 Π.Κ.) και εκβίαση (άρθρο 385 Π.Κ.), καθώς και για παράβαση των διατάξεων των νόμων περί όπλων και ναρκωτικών".

2. Η χορήγηση του ανωτέρω πιστοποιητικού σε πρόσωπο αλλοδαπής υπηκοότητας προϋποθέτει επιπλέον τη νόμιμη παραμονή αυτού στη χώρα.

3. Το πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος ισχύει για χρονικό διάστημα τριών (3) ετών και για την περιοχή της οικείας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης. Το εν λόγω πιστοποιητικό ανανεώνεται για ίσο χρόνο, εφόσον εξακολουθούν να συντρέχουν οι προϋποθέσεις της προηγούμενης παραγράφου. Για τα πρόσωπα αλλοδαπής υπηκοότητας, το εν λόγω πιστοποιητικό ισχύει για όσο χρόνο διαρκεί η νόμιμη παραμονή τους στη χώρα, εφόσον αυτή είναι μικρότερη της τριετίας.

4. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Υγείας και Πρόνοιας, η οποία εκδίδεται εντός προθεσμίας τριών (3) μηνών από τη δημοσίευση του παρόντος νόμου, καθορίζεται η διαδικασία έκδοσης, ανάκλησης και ανανέωσης του ανωτέρω πιστοποιητικού, τα απαιτούμενα δικαιολογητικά και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια.

5. Στα πρόσωπα που κατέχουν το προαναφερόμενο πιστοποιητικό χορηγείται υποχρεωτικά, με μέριμνα της αρμόδιας Υγειονομικής Υπηρεσίας της οικείας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, βιβλιάριο υγείας.

Σχόλια:

- Σύμφωνα με το άρθρο 31 παρ. 7 Ν. 3904/2010, όλες οι παραβάσεις των διατάξεων του ν. 2734/1999 τιμωρούνται με πρόστιμο μέχρι τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ.

- Η περ. ε της παρ. 1 αντικαταστάθηκε με το άρθρο 12 παρ. 1 Ν. 2839/2000, με ισχύ από 12-9-2000 και τίθεται όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 11 παρ. Ν. 3064/2002.

Ν. 2734/5-8-1999 / Εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 161Α.

2.- Ιατρικός έλεγχος.

1. Πρόσωπα, που κατέχουν πιστοποιητικό που προβλέπεται στο προηγούμενο άρθρο, υποχρεούνται, κάθε δεκαπέντε (15) ημέρες, να υποβάλλονται σε ιατρική εξέταση, με μέριμνα των υγειονομικών υπηρεσιών των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων. Το αποτέλεσμα κάθε ιατρικής εξέτασης αναγράφεται στο βιβλιάριο υγείας.

2. Αν διαπιστωθεί ότι τα πρόσωπα που αναφέρονται στις προηγούμενες παραγράφους πάσχουν από σεξουαλικά μεταδιδόμενη ή άλλη μολυσματική νόσο, υποβάλλονται σε θεραπεία έως ότου ιαθεί η νόσος. Κατά τη διάρκεια της θεραπείας υποχρεούνται σε αποχή από τη συγκεκριμένη δραστηριότητα. Η θεραπεία παρέχεται δωρεάν από τα κρατικά νοσηλευτικά ιδρύματα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, μπορεί όμως να παρέχεται με δική τους δαπάνη και από ιδιώτες ιατρούς, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 2 του ν. 1193/1981. Προς τούτο απαιτείται αίτηση του ενδιαφερομένου στην αρμόδια υγειονομική υπηρεσία της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης και έγκρισή της. Η αποθεραπεία της νόσου βεβαιώνεται με σχετικό έγγραφο κρατικού νοσηλευτικού ιδρύματος.

3. Με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας, η οποία εκδίδεται εντός προθεσμίας τριών (3) μηνών από τη δημοσίευση του παρόντος νόμου, καθορίζεται ο τρόπος και η διαδικασία διενέργειας του ιατρικού ελέγχου, καθώς και τα μέτρα για τη διευκόλυνση και εξασφάλισή του.

Σχόλια:

- Σύμφωνα με το άρθρο 31 παρ. 7 Ν. 3904/2010, όλες οι παραβάσεις των διατάξεων του ν. 2734/1999 τιμωρούνται με πρόστιμο μέχρι τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ

3.- Εγκατάσταση προσώπων εκδιδομένων με αμοιβή.

1. Πρόσωπο, το οποίο κατέχει πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος για να εκδίδεται με αμοιβή, υποχρεούνται να εφοδιασθεί με άδεια εγκατάστασης και χρήσης του οικήματος, εντός του οποίου θα ασκεί την ανωτέρω δραστηριότητα, υπό την προϋπόθεση ότι έχει την προς τούτο έγγραφη συγκατάθεση του ιδιοκτήτη του εν λόγω οικήματος. Αν πρόκειται για διαμέρισμα πολυκατοικίας, απαιτείται συγκατάθεση όλων των συνιδιοκτητών και ενοίκων αυτής, εκτός αν ο κανονισμός της απαγορεύει την άσκηση την εν λόγω δραστηριότητας. Η ανωτέρω συγκατάθεση του ιδιοκτήτη και των συνιδιοκτητών και ενοίκων ισχύει μέχρι τη λήξη της άδειας εγκατάστασης και χρήσης, έστω και αν μεταβληθούν το πρόσωπα αυτά, και δεν ανακαλείται. Απαγορεύεται η εκμίσθωση ή η παραχώρηση της χρήσης του οικήματος, για τον ανωτέρω σκοπό, σε πρόσωπο που δεν κατέχει το προαναφερόμενο πιστοποιητικό. Τα οικήματα, εντός των οποίων ασκείται η ως άνω δραστηριότητα, δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται ως κατοικία. Η άδεια είναι προσωπική, ισχύει για δύο (2) χρόνια και ανανεώνεται για ίσο χρόνο, με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις της αρχικής χορήγησής της. Κατά το χρόνο ισχύος της εν λόγω άδειας δεν επιτρέπεται η χορήγηση στο ίδιο πρόσωπο δεύτερης άδειας για τον ίδιο σκοπό.

2. Η ανωτέρω άδεια χορηγείται από τον οικείο δήμαρχο ή πρόεδρο κοινότητας, ύστερα από σύμφωνη γνώμη επιτροπής, η οποία συγκροτείται με απόφαση του νομάρχη και αποτελείται

από τον εισαγγελέα πρωτοδικών του τόπου όπου βρίσκεται το ακίνητο, ως πρόεδρο, το διευθυντή της Διεύθυνσης Υγιεινής της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, ως εισηγητή, το διευθυντή της Αστυνομικής Διεύθυνσης ή Διεύθυνσης Ασφάλειας ή τους νόμιμους αναπληρωτές τους, καθώς επίσης και από ένα νομαρχιακό και ένα δημοτικό ή κοινοτικό, κατά περίπτωση, σύμβουλο, που ορίζονται με τους αναπληρωτές τους από το αντίστοιχο νομαρχιακό, δημοτικό ή κοινοτικό συμβούλιο. Με την ίδια απόφαση ορίζεται και ένας υπάλληλος της Διεύθυνσης Υγιεινής της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, ως Γραμματέας της Επιτροπής. Στον πρόεδρο και τα μέλη της Επιτροπής καταβάλλεται αποζημίωση, το ύψος της οποίας καθορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Υγείας και Πρόνοιας.

3. Οι δήμοι και οι κοινότητες καθορίζουν, με απόφασή τους, τον αριθμό των εν λόγω αδειών που επιτρέπεται να χορηγούνται στην περιφέρειά τους, με βάση τις ιδιαίτερες τοπικές συνθήκες και ανάγκες, που σχετίζονται κυρίως με τον πληθυσμό τους και τη σύνθεση αυτού, την ύπαρξη στρατοπέδων, λιμανιών και βιομηχανικών μονάδων, καθώς και με την ανάπτυξη εμπορικών ή άλλων δραστηριοτήτων που επιβάλλουν απασχόληση ή διέλευση ατόμων από άλλες περιοχές. Κατά την πρώτη εφαρμογή του νόμου αυτού, η ανωτέρω απόφαση εκδίδεται μέσα σε τρεις (3) μήνες από την έναρξη ισχύος του. Επίσης, δύνανται να καθορίζουν περιοχές τους, εντός των οποίων δεν επιτρέπεται η χορήγηση τέτοιων αδειών.

4. Δεν επιτρέπεται η εγκατάσταση εκδιδομένων με αμοιβή προσώπων σε διατηρητέα ή παραδοσιακά κτίρια, καθώς και σε χώρους που δεν είναι κύριας χρήσεως και δεν πληρούν τους όρους του Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού. Επίσης, δεν επιτρέπεται η εγκατάσταση σε κτίρια που απέχουν, σε ακτίνα λιγότερο από 200 μέτρα, από ναούς, σχολεία, νηπιαγωγεία, φροντιστήρια, παιδικούς σταθμούς, νοσηλευτικά ιδρύματα, κέντρα νεότητας, αθλητικά κέντρα, οικότροφεία, ξενοδοχεία κατηγορίας τριών (3), τεσσάρων (4) και πέντε (5) αστέρων, βιβλιοθήκες και ευαγή ιδρύματα, καθώς και από πλατείες και παιδικές χαρές. Με απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου μπορεί να αυξάνονται οι προαναφερόμενες αποστάσεις και να καθορίζονται και άλλα κτίρια, στα οποία δεν επιτρέπεται η εγκατάσταση εκδιδομένων με αμοιβή προσώπων, καθώς και οι αποστάσεις μεταξύ οικημάτων, στα οποία μπορούν τα εν λόγω πρόσωπα να εγκαθίστανται.

5. Με απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Δημόσιας Τάξης, η οποία εκδίδεται εντός τριών (3) μηνών από τη δημοσίευση του παρόντος, καθορίζονται τα δικαιολογητικά και η διαδικασία έκδοσης της άδειας της παρ.1 του παρόντος άρθρου, τα στοιχεία που πρέπει να περιέχει η άδεια αυτή, καθώς και οι υποχρεώσεις των κατόχων τους. Με την ίδια απόφαση μπορεί να καθορίζονται και ειδικότερες προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν τα οικήματα, στα οποία εγκαθίστανται τα εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα, καθώς και το ωράριο λειτουργίας, εντός του οποίου τα πρόσωπα αυτά θα ασκούν τη δραστηριότητά τους.

Σχόλια:

- Σύμφωνα με το άρθρο 31 παρ. 7 Ν. 3904/2010, όλες οι παραβάσεις των διατάξεων του ν. 2734/1999 τιμωρούνται με πρόστιμο μέχρι τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ.

- Στο δεύτερο εδ. της παρ. 4 προστέθηκαν οι λέξεις «ξενοδοχεία κατηγορίας τριών (3), τεσσάρων (4) και πέντε (5) αστέρων,» με το άρθρο 49 Ν. 4238/2014.

4.- Απαγόρευση επαγγελματικού ομαδικού εταιρισμού.

1. Η χρήση οικημάτων για άσκηση επαγγελματικού ομαδικού εταιρισμού με οποιοδήποτε μορφή, όνομα ή τίτλο απαγορεύεται.
2. Κάτοχος άδειας εγκατάστασης και χρήσης οικήματος μπορεί να επιτρέψει, κατόπιν εγγράφου δηλώσεως προς την αρμόδια αστυνομική αρχή, τη χρήση αυτού σε ακόμη δύο το πολύ εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα, που κατέχουν πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος, υπό την προϋπόθεση ότι υφίσταται έγγραφη προς τούτο συγκατάθεση του ιδιοκτήτη του οικήματος, η οποία επισυνάπτεται στην ανωτέρω δήλωση και με τον περιορισμό ότι καθένα θα κάνει χρήση αυτού σε διαφορετικές ώρες. Τόσο ο κάτοχος της ανωτέρω άδειας εγκατάστασης και χρήσης όσο και τα λοιπά πρόσωπα, που κάνουν χρήση του ίδιου κατά τα ανωτέρω οικήματος, δεν επιτρέπεται να ασκούν την εν λόγω δραστηριότητα και σε άλλα οικήματα.
3. Η χορήγηση δεύτερης άδειας στο ίδιο οίκημα ή στην ίδια πολυκατοικία απαγορεύεται.
4. Η πρόσληψη υπηρετικού προσωπικού από κατόχους αδειών εγκατάστασης και χρήσης απαγορεύεται χωρίς άδεια του αρμόδιου νομάρχη.
Η άδεια χορηγείται σε άτομα ηλικίας άνω των πενήντα (50) ετών, εφ' όσον πληρούν και τις προϋποθέσεις των εδαφίων γ, δ' και ε' της παρ. 1 του άρθρου 1 και ισχύει για τρία χρόνια.
Η διαδικασία έκδοσης, ανάκλησης και ανανέωσης της άδειας αυτής, τα απαιτούμενα δικαιολογητικά και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια καθορίζονται με την κοινή υπουργική απόφαση που προβλέπεται στην παρ. 4 του άρθρου 1. Η διάταξη της παρ. 5 του ίδιου άρθρου έχει εφαρμογή και για τα πρόσωπα αυτά, τα οποία υποχρεούνται, ανά δμηνο, σε ιατρική εξέταση. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 2.

Σχόλια:

- Σύμφωνα με το άρθρο 31 παρ. 7 Ν. 3904/2010, όλες οι παραβάσεις των διατάξεων του ν. 2734/1999 τιμωρούνται με πρόστιμο μέχρι τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ.
- Το δεύτερο εδάφιο της παρ. 4 τίθεται όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 12 παρ. 2 Ν. 2839/2000, με ισχύ από 12-9-2000.

5.- Ποινικές κυρώσεις.

1. Τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο (2) ετών και με χρηματική ποινή όποιος:
 - α. Εκδίδεται με αμοιβή χωρίς να κατέχει πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος ή χωρίς να υποβάλλεται στους σχετικούς ελέγχους της παρ. 1 του άρθρου 2.
 - β. Εγκαθίσταται σε οίκημα χωρίς να είναι εφοδιασμένος με την άδεια που προβλέπεται στην παρ. 1 του άρθρου 3 ή εκδίδεται με αμοιβή σε οίκημα, κατά παράβαση των διατάξεων των παρ. 1 και 2 του άρθρου 4.
 - γ. Επιτρέπει την εργασία και σε άλλο εκδιδόμενο με αμοιβή πρόσωπο, χωρίς να έχουν τηρηθεί οι προϋποθέσεις της παρ. 2 του άρθρου 4.
 - δ. Προσλαμβάνει ή εργάζεται ως υπηρετικό προσωπικό, κατά παράβαση των διατάξεων της παρ. 4 του άρθρου 4.
 - ε. Δεν υποβάλλεται στη θεραπεία που προβλέπεται στην παρ. 3 του άρθρου 2 ή διακόπτει αυτή πριν την ίαση της νόσου.
 - στ. Εκμισθώνει ή παραχωρεί τη χρήση οικήματος σε πρόσωπο που δεν κατέχει πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος ή το οίκημα δεν πληροί τις προϋποθέσεις της παραγράφου 4 του άρθρου 3.
2. Πρόσωπο που εκδίδεται με αμοιβή και έρχεται σε σαρκική συνάφεια εν γνώσει ότι πάσχει από σεξουαλικά μεταδιδόμενη ή άλλη μολυσματική νόσο, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ένα (1) έτος εκτός αν η πράξη τιμωρείται βαρύτερα από άλλη διάταξη.

3. Με την ποινή της προηγούμενης παραγράφου τιμωρείται όποιος διαπραγματεύεται ή μεσολαβεί, με σκοπό να κατευθύνει πελατεία σε πρόσωπα εκδιδόμενα με αμοιβή, εκτός αν η πράξη τιμωρείται βαρύτερα από άλλη διάταξη.

4. Με φυλάκιση μέχρι τριών (3) μηνών τιμωρείται όποιος δημοσία παρενοχλεί το κοινό, προκαλώντας αυτο σε σαρκική συνάφεια με άσεμνες στάσεις, φράσεις ή κινήσεις.

Σχόλια:

- Σύμφωνα με το άρθρο 31 παρ. 7 Ν. 3904/2010, όλες οι παραβάσεις των διατάξεων του ν. 2734/1999 τιμωρούνται με πρόστιμο μέχρι τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ.

- Η περ. στ' της παρ. 1 τίθεται όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 12 παρ. 3 Ν. 2839/2000, με ισχύ από 12-9-2000.

6.- Διοικητικές κυρώσεις.

1. Η άδεια εγκατάστασης και χρήσης οικήματος αφαιρείται για χρονικό διάστημα από έναν (1) έως τρεις (3) μήνες και σε περίπτωση υποτροπής μέχρι έξι (6) μήνες, ύστερα από γνώμη της Επιτροπής της παραγράφου 2 του άρθρου 3, στις εξής περιπτώσεις:

α. Όταν στο οίκημα εργάζονται πρόσωπα, κατά παράβαση των διατάξεων των παρ. 2 και 4 του άρθρου 4.

β. Όταν μέσα στο οίκημα ή εξαιτίας της χρήσης αυτού τελούνται στην περιοχή εγγύς του οικήματος αξιόποινες πράξεις ή εκδηλώνονται αταξίες αντικοινωνικού χαρακτήρα, που προκαλούν το κοινό αίσθημα ή δημιουργούν κίνδυνο για τη δημόσια τάξη ή ασφάλεια ή τη δημόσια υγεία ή τη νεολαία ή τα ήθη.

2. Με την ίδια διαδικασία η άδεια ανακαλείται όταν εκλείψει έστω και μία από τις προϋποθέσεις της αρχικής χορήγησής της. Με την ίδια επίσης διαδικασία αφαιρείται οριστικά, αν οι πράξεις ή αταξίες που αναφέρονται στο εδάφιο β' της προηγούμενης παραγράφου συνεχίζονται, παρά το γεγονός ότι η άδεια αφαιρέθηκε προσωρινά δύο φορές.

3. Το οίκημα, που χρησιμοποιείται για να εκδίδεται πρόσωπο με αμοιβή, χωρίς την προβλεπόμενη στην παρ. 1 του άρθρου 3 άδεια ή χωρίς να έχει υποβληθεί η κατά το άρθρο 4 παρ. 2 δήλωση, κλείνεται και σφραγίζεται με απόφαση του αρμόδιου δημάρχου ή προέδρου κοινότητας. Επίσης, το οίκημα κλείνεται και σφραγίζεται και όταν έχει αφαιρεθεί ή ανακληθεί η χορηγηθείσα άδεια εγκατάστασης και χρήσης. Όποιος παραβιάζει τις σφραγίδες που έχουν τεθεί τιμωρείται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 178 του Ποινικού Κώδικα.

Σχόλια:

- Σύμφωνα με το άρθρο 31 παρ. 7 Ν. 3904/2010, όλες οι παραβάσεις των διατάξεων του ν. 2734/1999 τιμωρούνται με πρόστιμο μέχρι τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ.

7.- Μεταβατικές διατάξεις.

Πρόσωπα που κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, εκδίδονται με αμοιβή, υποχρεούνται να υποβάλουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά για να εφοδιασθούν:

α. Με το πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος του άρθρου 1. εντός αποκλειστικής προθεσμίας τριών (3) μηνών από την έκδοση της προβλεπόμενης στην παρ. 4 του ίδιου άρθρου απόφασης.

β. Με την προβλεπόμενη από το άρθρο 3 άδεια εγκατάστασης και χρήσης, μέσα σε τρεις (3) μήνες από την έκδοση της προβλεπόμενης από την παρ. 5 του ίδιου άρθρου απόφασης. Η

ανωτέρω υποχρέωση ισχύει και για τα πρόσωπα που κατέχουν την προβλεπόμενη από το άρθρο 9 του Ν. 1193/1981 άδεια εγκατάστασης. Μέχρι την παρέλευση της ως άνω προθεσμίας δεν εφαρμόζονται οι ποινικές διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 1β του παρόντος νόμου.

Σχόλια:

- Σύμφωνα με το άρθρο 31 παρ. 7 Ν. 3904/2010, όλες οι παραβάσεις των διατάξεων του ν. 2734/1999 τιμωρούνται με πρόστιμο μέχρι τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ.

- Η περ. β τίθεται όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 12 παρ. 4 Ν. 2839/2000, με ισχύ από 12-9-2000.

8.- Καταργούμενες διατάξεις.

Οι διατάξεις του κεφαλαίου Β' και του άρθρου 14 του κεφαλαίου Γ' του ν. 1193/1981 (ΦΕΚ 220 Α') από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου καταργούνται.

Σχόλια:

- Σύμφωνα με το άρθρο 31 παρ. 7 Ν. 3904/2010, όλες οι παραβάσεις των διατάξεων του ν. 2734/1999 τιμωρούνται με πρόστιμο μέχρι τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ.

Οδηγός Συνέντευξης

Υποκείμενο έρευνας Εργαζόμενες σε Red Umbrella:

Δημογραφικά-Σύντομο Βιογραφικό:

- Περίπου πόσο ετών είστε;
- Τόπος γέννησης
- Σήμερα σε ποια περιοχή/πόλη κατοικείτε;
- Τι επίπεδο μόρφωσης έχετε;
- Με τι ασχολείστε;
- Εργάζεστε και αλλού;
- Έχετε ασχοληθεί με την σεξεργασία; Σε περίπτωση που έχουμε θετική απάντηση:
- Θέλετε να μας πείτε δύο λόγια για το χρονικό διάστημα που ασχολείστε;
- «αναφέρατε ότι έχετε και η ίδια εμπειρία στη σεξεργασία. Μπορείτε να μας πείτε παραπάνω για την εμπειρία σας; (π.χ. κάτι καλό που αποκομίσατε, κάτι αρνητικό, ή το καλύτερο μέρος της εμπειρίας αυτής, το χειρότερο)

Έκθεση Φωτογραφίας:

- Είδα με πολύ ενδιαφέρον την έκθεση. μου φάνηκε ιδιαίτερα ενδιαφέρον ο τρόπος που απεικονίζονται οι χωροί
- πείτε μας δύο λόγια για το πως γεννήθηκε η ιδέα και πως υλοποιήθηκε
- Υπάρχουν δικιές σας αγαπημένες φωτογραφίες;
- Τι μήνυμα ή μηνύματα θέλατε να δώσετε με την έκθεση αυτή;

Red Umbrella:

Θα θέλαμε να μας μιλήσετε για το Red Umbrella.

- 1^ο κάποια στοιχεία, ό,τι γνωρίζετε, για την ιστορία του και
- Πώς ξεκίνησε η δικιά σας ενασχόλησή σας με το Red Umbrella;
- Γιατί επιλέξατε να ασχοληθείτε με ακτιβισμό σε αυτό το πλαίσιο;
- Εσείς με τι ακριβώς ασχολείστε;
- Θέλετε να μας περιγράψετε μία συνηθισμένη μέρα στη δουλειά;
- Εντοπίζετε διαφορές ή κοινά σημεία ανάμεσα στα άτομα που εργάζονται στο σεξ;

Άποψη για Νομοθεσία/θεσμούς:

- Γνωρίζετε την νομοθεσία που αφορά την σεξεργασία, κι αν ναι, Τι γνώμη έχετε για την εθνική νομοθεσία;
- Υπάρχει κάποιο στοιχείο της νομοθεσίας που σας έχει αποτυπωθεί;
- Πώς θεωρείτε ότι επηρεάζει τις εργαζόμενες στο σεξ;
- Υπάρχουν περιπτώσεις ανθρώπων που έχετε εντοπίσει ότι βάλλονται περισσότερο;
- Εάν μπορούσαμε να αλλάξουμε τη νομοθεσία, τι θα προτείνατε;